

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EMMY LARSEN

Fra det gamle Bogense

Udgivet af Historisk Samfund for Fyns Stift - Odense 1967

Fra det gamle Bogense

TRYK
NORDVESTFYN . BOGENSE

EMMY LARSEN

Fra det gamle Bogense

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR FYNS STIFT
ODENSE 1967

EMMY LARSEN 1900 - 1967

I maj måned d. å. modtog Historisk Samfund for Fyns Stift fra frk. EMMY LARSEN, København, nærværende billeder fra Bogense by gennem de sidste 100 år med tilhørende tekst. Hun havde netop et par måneder forinden p. g. a. alder taget sin afsked i Fiskeriministeriet, hvor hun havde været ansat i over 35 år, og nåede at få det store materiale, hun gennem årene havde samlet om Bogense, tilrettelagt, inden hun den 16. juli afgik ved døden.

Emmy Larsen blev født den 2. februar 1900 som datter af købmand G. V. Larsen i Bogense, hvor hun voksede op sammen med sine søskende i den smukke gamle købmandsgård i Østergade. 1915 tog hun realeksamen fra Bogense private Realskole, og 4 år senere demitteredes hun som nysproglig student fra Frøken Wintelers Skole i Odense. Året efter tog hun filosofikum ved Københavns Universitet. Efter et år at have styret huset for sin broder, pastor Oscar Larsen i Juelsminde, havde hun nogle år periodisk arbejde på KTAS's kontor i København. Fra 1930—51 havde hun sit arbejde i Fiskeriministeriet, fra 1951 i Fiskeriministeriets Industritilsyn, hvorfra hun den 1. marts i år søgte sin afsked.

Frk. Emmy Larsen havde ikke siden 1920'erne haft fast ophold i Bogense; men hun bevarede en rørende trofasthed mod sin fødeby og vennerne der, og næsten hvert år siden — sommer eller vinter — var hun på besøg i byen. I 1935 solgte hendes fader købmandsgården; men hendes kærlighed til barndomshjemmet og barndomsbyen gjorde det årlige besøg til en tradition.

Det var hende altid en glæde at delagtiggøre yngre slægtninge i de værdier, som hun havde modtaget i barndomshjemmet, og som blev bærende for hende livet igennem, og for ca. 10 år siden skitserede hun indtryk og oplevelser fra den gamle købmandsgård i en lille artikel, beregnet for slægt og venner. Det skabte hos hende interesse ikke alene for gårdens, men for hele byens historie, og hun begyndte nu at samle stof om de enkelte ejendomme og slægter i Bogense. Hun søgte oplysninger i biblioteker og museer, ligesom hun under sine besøg i byen opsøgte medlemmer af familier, der gennem flere generationer havde haft tilknytning til byen.

Når hun kom i forbindelse med gamle bogensere — skriver hun — var et af hendes første spørgsmål, om de havde gamle billeder fra Bogense, og med tiden fik hun samlet et betydeligt billedmateriale, som må interessere alle, der har eller har haft tilknytning til byen. En del af billederne har hun erhvervet hos de to stedlige fotografer, og mange har hun selv taget. Det er således et meget forskelligartet billedmateriale, hun har haft til sin rådighed.

Historisk Samfund fandt, at det var et værdifuldt materiale, hun gennem årene havde samlet, og bad hende i en tilhørende tekst skildre de enkelte ejendommers historie. Samfundet bringer i denne forbindelse en hjertelig tak til de institutioner i Bogense, der ved tilskud har muliggjort udsendelsen af denne bog, nemlig Bogense kommune, Bogense Bank og Spare- og Lånekassen for Bogense og Omegn. Også bogens forfatter ydede økonomisk støtte, idet hun betalte for fremstillingen af klichéer.

Desværre nåede frk. Emmy Larsen ikke at se det færdige resultat, ligesom hun ikke kom til at tage del i den praktiske tilrettelæggelse af bogen; men det var hendes håb, at hun gennem ord og billeder kunne skabe interesse for Bogenes historie, den by, som hun hele sit liv følte sig så stærkt knyttet til.

Næsby, september 1967.

H. H. Jacobsen.

*Og Aarene de rulle og skiftes om på Jord,
og vore Navne glemmes som Sne, der faldt i Fjor.*
(Edv. Lembcke)

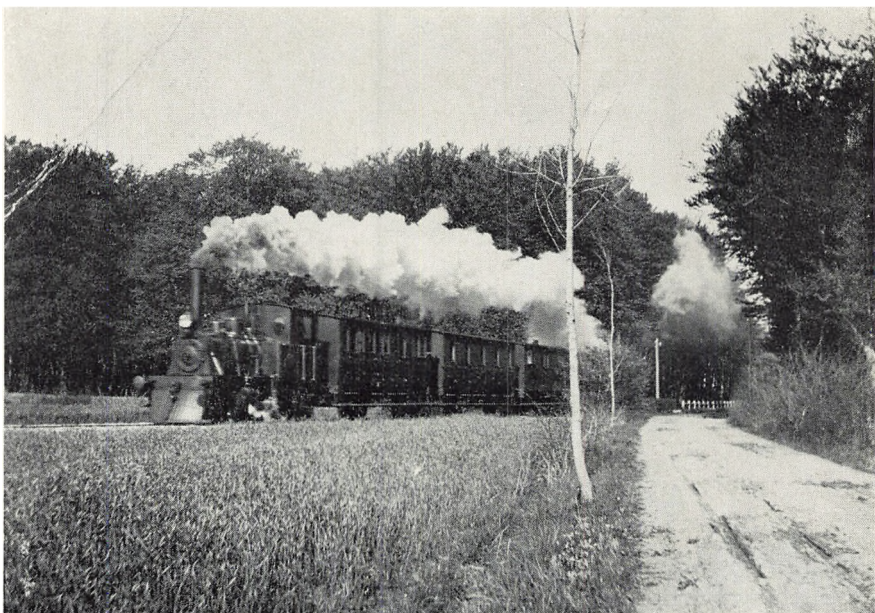
ANKOMST TIL BOGENSE

Sindigt og roligt ruller toget henover Fyns flade land og nærmer sig den nordligste købstad — Bogense. Byens noget afsidige beliggenhed på Nordkysten af Fyn medfører, at man ofte hører folk, der har været en tur „Fyn rundt“, sige: „Vi tog nu ikke til Bogense, da den ligger noget af vejen, men den ligner sikkert også de andre fynske købstæder“. Dette er imidlertid en meget fejlagtig slutning, idet hver enkelt nok så lille by har sit særpræg.

Man fortsætter med toget på dets vej til Bogense og tænker sig, det er en sommerdag i 1910. Når man har forladt Guldbjerg, kan man se Bogense kirketårn, Kattedgat og i baggrunden Æbelø. Ved indkørselen til Bogense kommer man forbi gården „Christianslund“ med den meget høje og smukke bøgehæk, der indkranser den store have. Midt i hækken står en gammel kæmpe af en eg. Dette træ kan egentlig siges at være stedsegrønt, idet det er helt bevokset med efeu, således at det både sommer og vinter synes grønt. Derfra kører toget gennem Fredskoven, over Forstaden og ind på Jernbanestationen. *Billederne nr. 1 og 2* viser ankomsten til Bogense.

Da der i en lille by ikke sker de store ting, var togets ankomst tidligere ofte en afveksling i dagens program, hvorfor nogle af byens borgere mødte op enten for at modtage tilrejsende eller blot for at se, hvem der var med toget.

Allerede her mærker man den hyggelige stemning, der hersker i en lille by. Stationsforstanderen står smilende og nikker til højre og venstre, og har man bagage indskrevet, behøver man blot at gå hen til godsvognen og få den udleveret dér uden større formaliteter. En ældre karl med en uniformskasket, hvor der på båndet står „Bogense Hotel“, er villig til at optræde som drager og bringe bagagen ud i byen på det lille hestekøretøj, der holder uden for

1 - Nordfynske Jernbane ved Bogense.

banegården. Med toget, der ankommer kl. 3½, er endvidere to fragtmænd, som er taget til Odense med toget fra Bogense kl. 9 om morgenen. Disse fragtmænd kan man betro et hvilket som helst indkøb af ting, der ikke forefindes i Bogense, lige fra fødevarer, porcelæn og helt ned til en dukke D.M.C. garn. Varen bliver bragt til ens bopæl mod erlæggelse af et minimalt beløb i fragt.

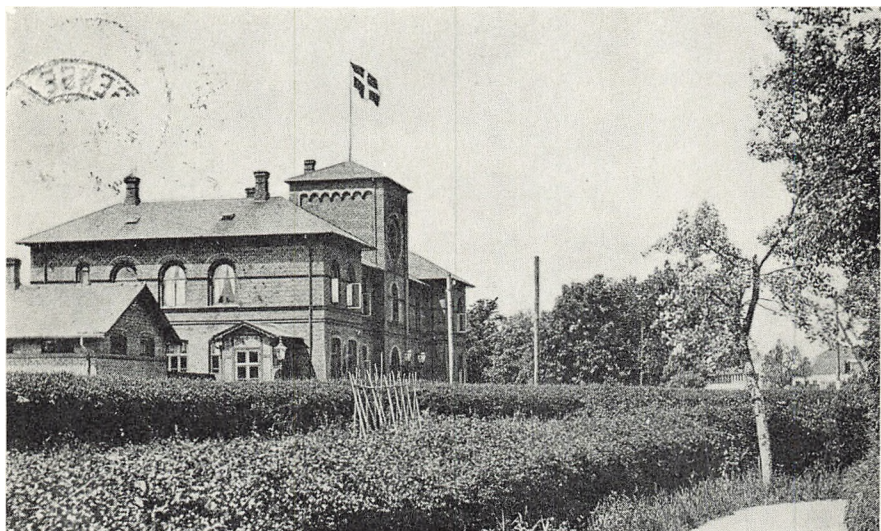
Nordfynske Jernbane åbnedes 1. juli 1882, og samtidig byggedes stationsbygningen, der rummer både jernbane- og postkontorer og på 1. sal to privatlejligheder (*billede nr. 3*).

På *billede nr. 4* ser man diligencen samt postbudene, både dem, der besørgede postombæringen i byen, bl. a. postbud Østergaard, der står forrest, og postbud Jens Hansen, der står på vogntrinnet, og landpostbudene, som på deres cykler bragte posten ud i oplandet. Diligencens kørsel fra Bogense til Årup startedes efter den fynske stambanes indvielse i 1865, således at man i Årup kunne komme i forbindelse med toget fra Odense til Strib. Ved Nordvestfynske Jernbanes åbning den 5. december 1911 overflødiggjordes diligencenkørslen, og nytårsnat 1911-12 kørte den som sædvanlig fra Bogense med passagerer, men vendte tom tilbage.

Øg nu vil vi gå en mindernes tur igennem byen. Jeg kunne ønske, at det var muligt at iføre sig lykkens galocher og derved få nogle glimt fra fortiden,

2 - Toget ankommer til Bogense banegård.

3 - Bogense banegård, opført 1882.

4 - Diligencen og byens postbude foran postkontoret.

se byens indbyggere og se, hvorledes livet dengang levedes i den lille by. Ved gennemgang af folketællingslister i rigsarkivet har det været muligt for mig så nogenlunde at se, hvem der har boet i de forskellige huse og også til dels at bestemme husenes alder.

ADELGADE

Når man forlader banegården, kommer man ud i Jernbanegade, *billede nr. 5*, hvorunder Bybækken løber på sin vej til havnen. Gaden skråner svagt opad mod byens hovedgade — Adelgade — med høje lindetræer på begge sider af vejen og med præstegården på højre hånd, fra hvis have man måtte tage et stykke ved anlæggelse af Jernbanegade.

Præstegården, der er bygget i 1853, er stor og rummelig med en stor have til. Cecilie Hertz, der var datter af distriktslæge P. Larsen, omtaler i sine erindringer den gamle præstegård, som lå på samme sted, og skriver bl. a., at der udfor præstegården stod „et asketræ til pryde for hele gaden“. Et andet træ i forbindelse med præstegården vil sikkert mindes af de mange, der har gået til præst her, eller af dem, som har gået i fru Augusta Niensens børnehaven, som før 1903 havde til huse i en del af præstegården, nemlig det dejlige, store valnøddetræ, der stod midt i gården.

Så drejer vi til højre ned ad Adelgade, og på *billede nr. 6* ser man Bogense Apotek, som det så ud tidligere. Apoteket blev oprettet 14. januar 1799, og den første indehaver var H. Chr. Tscherning. 19. januar 1810 overtoges det af Erik Chr. Barfoed, som dog aldrig kom til at fungere, og allerede 25. maj 1810 overtog apoteker Niels Aktander Reinecke (død 1855) apoteket for 4.000 rdl. Herefter fulgte

25. november 1825 apoteker Henrik Hansen

27. juli 1832 apoteker Nicolaj C. Leth

10. juni 1834 apoteker Frederik Ludvig Richter

12. oktober 1870 apoteker Simon Ludvig Richter

Apoteker Lorenz Levin Mørk Hansen, der var præstesøn fra Vonsild, overtog apoteket 10. august 1883 efter S. L. Richter for en sum af 122.500 kr., hvoraf 50.000 kr. udbetaltes kontant. Apoteker Mørk Hansen kom fra Nysted, hvor han havde solgt sit apotek for 80.000 kr. Apoteker Richter havde, da han i 1870 købte apoteket af sin fader, givet 74.000 kr. herfor. Apoteker Mørk

5 - Jernbanegade med banegården i baggrunden.

Hansen virkede her indtil november 1911, hvorefter apoteket overtoges af apoteker Henrik Fabricius, som ejede det indtil sin død den 4. september 1943; den 29. januar 1944 overtog hans datter, frøken Estrid Fabricius, apoteket. Det er apoteker Mørk Hansen og hans datter, der står som nr. 2 og 3 fra venstre på billedet. Bemærk også på dette billede den flotte letvægter, der står op ad muren.

Billede nr. 7 er et gammelt billede fra Adelgade. Forinden jeg går over til beskrivelse af de forskellige huse, vil det være nødvendigt at komme med en historisk beretning. Bogense har gennem tiderne været hjem søgt af store ildebrande, som f. eks. i 1550, hvorfra følgende lille, ret naive vers stammer:

*Da man skrev femtinhundrede halvtredsinstyve
den første October, jeg vil ei lyve,
da brændte Bogense af i en Glød,
saa hjælp os Gud i vor Modgang og Nød.*

6 - Bogense apotek.

7 - Parti fra Adelgade, i midten „Bryggergården“.

Dette vers, som var skrevet af rådmand Niels Bang, skal have stået over gadedøren på en ejendom, hvor nu Bogense hotel ligger. Senere rasede der også store ildebrande i 1570, 1575 og 1683, og om ildebranden 1824 fortælles der i Literis Mando*) følgende: „Ilden opstod i en Gaard, som beboedes af Købmand Pt. Kr. Larsen og tilhørte Farverenke Kathrine Raffenberg. Branden, der varede hele Natten, fortærede 5 Gaarde (tilhørende Madam Raffenberg, Søren Borring, Johs. Thomsen og Hans Th. Woldiderich) med hele Indavlingen, det meste Bohave og alle til Familiernes Handel og Næringsvej hørende Varer. 30 Køer og 13 Heste (hvoraf de 22 Køer og 9 Heste tilhørte Søren Borring) indebrændte. Først efter at man havde nedbrudt et Hus, og flere Sprøjter vare ankomne fra Landet, lykkedes det, især ved Byfoged Hertz', Grev Petersdorffs og Major Bardenfleths Ledelse og Virksomhed, at standse Ilden. De Brandlidte havde ikke deres Indbo eller Varer forsikrede, Nøden var altsaa stor, men snart dannedes en Kommitee til Indsamling af Bidrag til de Brandlidte“.

Det første hus på billedet ejedes ved ildebranden af avlsbruger Johs. Thomsen, som altså har genopbygget det; omkring 1850 overtog hans søn, vognmand og avlsbruger Søren Thomsen ejendommen, og efter hans død i 1861 levede hans kone fortsat her indtil sin død i 1876. Da det er hende, der ses i det åbne vindue nærmest døren, kan man antage, at billedet stammer fra tiden omkring 1870. Derefter købtes gården af vognmand og avlsbruger Hjære Hansen, og denne solgte den i april 1903 til købmand H. Christiansen, som solgte jorderne fra og straks byggede gården om til et toetages hus — allerede i november 1903 blev kransen hejst på nybygningen. Købmand H. Christiansen drev i mange år en købmands- og materialhandel her.

Det næste hus hørte oprindeligt til Bryggergården og er købt ud derfra. Det beboedes dengang af urmager I. H. Klokke. Senere solgtes det til bødker H. Jensen, som boede her til sin død i 1918, hvorefter hans søn, bødker J. Nees Jensen, overtog det.

Det tredje hus i rækken er „Bryggergården“, der nu er fredet i Kl. A. Den har oprindeligt været en købmandsgård med butik i forhuset og med store magasiner og en tømmerplads bagved. Under huset er der en stor kælder med munkestenshvelvet loft; denne kælder (billede nr. 8) er sandsynligvis en rest af en af de gårde, som „De Bogense Herremænd“ byggede i Adelgade. Omkring 1780 boede her en købmand Ditlev Withardt Jørgensen og efter ham Søren Borring, der var født 1788 og den sidste ætling i Bogense af slægten Borring fra den gamle købmandsgård i Østergade. Det er altså denne Borring, som omtales ved den store ildebrand. Han efterfulgtes af købmand og brygger Waldemar Jantzen. Senere måtte en kammerherre på Erholm imidlertid over-

*)S. H. Klausen: Bogense Bys og Skovby Herreds Topographi og Historie, 1859.

8 - „Bryggergården“'s kælder.

tage gården på grund af gæld. Han udlejede den i oktober 1865 til brygger Lars Hansen, som tidligere havde været brændevinsbrænder hos købmand C. Q. Barfoed. Han drev her ølbryggeri, maltgøring og avlsbrug og købte i 1870 gården for 6.000 rdl. I 1916 solgte hans enke den for 24.000 kr. til firmaet Brdr. Weimann, Odense. Læge, senere stiftsfysikus T. M. Trautner boede omkring 1870-80 til leje her, og det er hans navneskilt, der skimtes i porten.

Det følgende hus har tilhørt Bogense sparekasse, som blev oprettet 1. februar 1854. Sparekassens første lokaler var på rådhuset, men allerede 1855 lejede man to værelser hos sparekassens bogholder, by- og herredsfuldsmægtig F. Meldal, som ejede en bindingsværksejendom på Adelgade, hvilken han netop samme år havde købt af sin svigerfader, byfoged Baadsgaard. F. Meldal, der på grund af sin deltagelse i Treårskrigen var svagelig, døde allerede 1858. Efter hans død fortsattes lejemålet indtil 1887, hvor sparekassen købte ejendommen af F. Meldals søn, landinspektør H. Chr. Meldal, for 7.000 kr. Ejendommen blev ombygget og udvidet med en etage, hvor der blev indrettet lejlighed for sparekassens forretningsfører — den første var prokurator S. Møller indtil 1897, og efter ham fulgte sagfører Antonius Christensen indtil 1915. Da sparekassen i 1911 flyttede til sin nye ejendom, solgtes den gamle ejendom til Fyns kommunale telefonselskab, og Bogense telefoncentral har siden da haft til huse her.

Det var i det følgende hus, at ilden opstod ved den store brand i 1824. Huset

ejedes af farver Johs. Raffenbergers enke og var udlejet til købmand Pt. Kr. Larsen, som fortsat boede her efter genopbygningen. Senere har det tilhørt købmand Jacob Steensen Hasselbalch, købmand N. B. Thomsen og værtshusholder A. E. Schwaner indtil 1847, hvor det blev købt af byfoged, justitsråd Hans Koefoed Baadsgaard, som 14. april 1830 var blevet udnævnt til byfoged og byskriver i Bogense. I Literis Mando står der under 3. januar 1844 anført, at Baadsgaard i Bogense havde bekendtgjort, at han havde overtaget sine yderligere tillagte embeder som herredsfoged og skriver for Skovby herred, og at by- og herredskontoret var i skindbereder Kr. Jensens gård i Østergade (senere bager Bonnén's ejendom); herredstinget skulle holdes på rådhuset. Baadsgaard blev efter indvielsen af rådhuset d. 13. september 1847 af Christian den 8. udnævnt til justitsråd. Ca. 1850 blev by- og herredskontoret flyttet til justitsråd Baadsgaards ejendom, hvor han selv boede på 1. sal indtil sin død den 6. april 1865. Efterfølgerne, borgmester A. Halberg og borgmester C. Nissen boede også her, og det er derfor ret naturligt, at man i gamle dage kaldte denne ejendom for „Borgmestergården“. Købmand Jørgen Hendriksen, som gennem mange år havde haft forretning på hjørnet af Adelgade og Torvegade — eller Store Stræde, som man dengang kaldte den — købte omkring 1890 Borgmestergården og byggede et stort ægpakkeri i haven og drev forretning her indtil 1910. På dette hus ser man en af de gamle gadelygter, ligesom man på 1. sal ser et gadespejl, som var meget almindeligt i Bogense i gamle dage.

Derefter følger to mindre huse; det sidste af disse ejedes fra ca. 1800 til 1850 af sadelmager Gotlieb Wermuth, derefter af købmand Johs. Fahnøe og garver Petersen. Sidstnævnte solgte i 1896 huset til læge V. Klein for 3.000 kr. Huset blev straks revet ned og erstattet af en toetages bygning. Fra 1897 til 1932 ejedes denne af kredslæge P. Trautner, der var søn af førnævnte stiftsfysikus T. M. Trautner. Ved sammenligning med *billede nr. 9* vil man se forandringen; endvidere ser man også, at apoteket er blevet moderniseret og udvidet. I ejendommen efter apoteket boede købmand Lars Borring gennem mange år, allerede i folketællingslisten fra 1834 nævnes han her, og pastorinde Lucie Elise Fich skriver i et brev fra 1840 således: „*Gamle Borrings herinde er kjække; han kan endnu læse sine aviser selv og politiserer så det har Fynd. I Vinter har han rigtig nok sjelden været ude, men dog iblandt ude i Gaarden eller udenfor Gadedøren, men han klager jo stadig over sin Gigt og den svære Krigsskat*“. Lars Borring, der hører til slægten Borring fra købmandsgården i Østergade, var født 1761 og boede her, indtil han døde i 1853 knap 92 år gammel. Som eksempel på den tids dødsannoncer anføres her, at købmand Borrings 83-årige kone, Mette Cathrine Borring, født Fahnøe, i Fyens Stiftstidende bekendtgjorde sin mands død på følgende måde:

9 - Parti fra Adelgade.

Det blev min og tvende sønners tunge pligt at bringe til Slægt og deeltagende Venner det Sorgens Budskab, at Herren efter sin uransagelige Vilie den 23. dennes bortkaldte fra mig til et bedre Hjem: min virksomme, elskede og trofaste Mand, fhv. Kjøbmand Lars Borring, få dage før sit 93de Aar. I 67 Aar blev det os forundt samlede at dele Livets Sorger og Glæder. — Herren styrke mig og skjænke mig Kraft i min høje Alder til med Taalmod at bære Livets Prøvelser.

Bogense, den 24. November 1853

*M. C. Borring
født Fahnøe*

Senere har denne ejendom bl. a. været beboet af distriktslæge Holger Bache og partikulier, tidl. forpagter Adam Grambow Bülow. I Bogense Avis fra den 22. oktober 1877 står der: Enkefru Bache har solgt den hende tilhørende gård på Adelgade til forpagter Bülow for 9.500 rdl. I 1891 købte møller Carl Brandt, Neder Mølle, den af enkefru Andkjær for 7.200 kr., og fra 1903 til 1915 boede hans svigersøn, fabrikant Poul Barfoed her. I 1915 købtes ejendommen af købmand Laur. Barfoed, der boede her til sin død i 1928.

Billede nr. 10 viser de store træer ud for Jernbanegade. Disse træer blev i gamle dage kaldt „Byraadets Begravelse“; dette navn opstod, da byrådet havde vedtaget at beplante pladsen her, hvilket byens borgere ikke billigede, og da man til trods herfor alligevel effektuerede planen, kaldte borgerne spot-

10 - De store træer ud for Jernbanegade, kaldet „Byrådets Begravelse“.

tende anlægget for „Byraadets Begravelse“, et navn, som vel må udlægges som et mistillidsvotum til byrådet med håb om kort levetid for dette.

På *billede nr. 11* ser man det gamle hus på hjørnet af Torvegade, da købmand Hendriksen havde forretning her. Før købmand Hendriksen boede urmager I. H. Klokke her omkr. 1860 og omkr. 1870 glarmester Jul. P. Torp. På billedet, der er taget ca. 1890, ses bl. a. købmand Hendriksen og to af hans døtre samt postbud Østergaard og skomager Johs. Rasmussen. Efter at købmand Hendriksen var flyttet over i „Borgmestergaarden“, blev der fortsat drevet kolonialforretning af fru Jenny Hansen, som i 1903 købte huset. Dette hus og huset ved siden af på Adelgade er nu nedrevet og har givet plads for Børgense banks store ejendom. Selv om forandringen i bybilledet er kolossal, må man dog indrømme, at der er taget al skyldig hensyn for at få det gamle og det nye til at harmonere. Denne bygning viser også udviklingen i byen og tidens krav, når man i tankerne går tilbage til det sted, hvor banken startede den 8. september 1897: Dette skete nemlig i bagermester J. N. Holms bagård i Adelgade nr. 50, hvor by- og herredskontoret havde haft lokaler fra 1891, da købmand Hendriksen købte „Borgmestergaarden“. Ifølge bankens jubilæumsskrift var lejen herfor 150 kr. årligt. Banken virkede her til 1909, hvorefter den flyttede til lokaler i cigarfabrikant V. Nielsens ejendom i Adelgade. Til trods for denne udvidelse og modernisering syslede man dog

11 - Købmand Henriksens forretning på hjørnet af Adelgade og Torvegade, ca. 1890.

stadig med tanken om at få sin egen bankbygning, og i 1952 kronedes bestræbelserne altså med held.

På det modsatte hjørne af Torvegade og Adelgade boede i gammel tid en pottemager Becker, men i 1860 solgtes gården til bager Anders Petersen, som startede et rugbrødsbageri, og der har fortsat op igennem tiden været bageri her. — Ejendom nummer 2 herfra ejedes i begyndelsen af halvfemserne af læge H. J. Klein, som i 1896 solgte ejendommen til murermester Poul Hansen for 7.200 kr. Den følgende ejendom ejedes fra midten af forrige århundrede af snedkermester H. P. Rasmussen og overgik senere til hans søn, snedkermester C. C. Rasmussen, som i 1903 ophævede snedkeriet. Omkring 1865 havde isenkræmmer J. N. Møller lejet en butik her. Skrædermester Fr. N. Bech købte ejendommen af C. C. Rasmussen. Det næste hus tilhørte i halvfjerdserne værtshusholder Hans Knudsen; hans datter, som var gift med skræder A. P. Jørgensen, overtog ejendommen efter faderen og solgte den omkring 1890 til skomager L. Christensen, hvis søn, Ludvig Christensen, havde fotografisk atelier på 1. sal. Den 1. april 1914 solgtes ejendommen til fotograf G. Chr. Nielsen.

På *billede nr. 12*, som er taget i Adelgade omkring 1905, kan man drage sammenligning med *billede nr. 7*. Billedet er hentet fra en af de store dage i

12 - Skyttelaug i Bogense, ca. 1905.

Bogense, nemlig skyttelaugsdagen den 24. juni. Her bemærker man bl. a. også en af de gamle vandpumper.

Billede nr. 13 viser Bogense Avis og bogtrykkeri. Dette billede er taget omkring 1880, og det er redaktør C. Pagh, som ses i det midterste vindue på 1. sal; den ældre dame i det andet vindue er hans moder. Oprindeligt har dette hus været af samme format som det mindre ved siden af og tilsammen dannet én ejendom, der ejedes af en småkører Jørgen Hansen; portindkørselen til huset fandtes i Rådhusstræde. Senere deltes ejendommen, og den største part byggedes om, således som det ses på billedet. En tid blev der drevet konditori og restauration af konditor Carl Hansen, som senere sammen med sin søn, Julius Hansen, forpagtede Gæstgivergaarden. I begyndelsen af halvfjerdserne solgtes ejendommen til redaktør Pagh, og i 1880 købte han den lille ejendom ved siden af for 1.300 kr. af en gammel kone, der kaldtes „Bryggermor“. Huset blev revet ned, og et nyt blev opført i samme stil som det tilstødende. Fra Bogense Avis' start den 1. juni 1859 af C. Detlefsen og indtil dets nuværende plads har den haft til huse først i et lille lokale i den ejendom, som senere ejedes af malermester Blangsted, derefter i Rådhusstræde og Kirkestræde. Bogense Avis har i den årrække, den eksisterede, haft følgende redaktører:

13 - Bogense Avis og Bogtrykkeri, ca. 1880.

C. Ditlefsen	1/6 - 1859 — 31/3 - 1863
A. Grün	31/3 - 1863 — 21/4 - 1864
I. Petersen	21/4 - 1864 — 23/12 - 1864
Boovinkel & Hansen	23/12 - 1864 — 25/1 - 1865
C. Pagh	25/1 - 1865 — 1/10 - 1904
Halfdan Kjær	1/10 - 1904 — 15/5 - 1907
Bro & Theill	15/5 - 1907 — 30/5 - 1931
M. P. Theill	30/5 - 1931 — 1/9 - 1938
Carl Poulsen	1/9 - 1938 — 25/6 - 1960

14 - Parti fra Adelgade.

På billede nr. 14 ser man også bogtrykkeriet og den lille ejendom, men selve billedet er så sammentrængt og uden noget egentligt perspektiv, at man ikke kan se, hvor Rådhusstræde går op fra Adelgade. Huset på det andet hjørne af Rådhusstræde tilhørte tidligere en gammel skræder Hansen, der var berømt som viseforfatter, og af senere ejere kan nævnes barber Carl Hansen og blikkenslager Johs. Hansen. Bemærk på dette billede gadelygtens antikverede form. I huset udfør denne boede fra ca. 1845 til 1870 sadelmager Andreas Wermuth og efter ham glarmester H. Schmidt. I en del af denne ejendom åbnede Axel Jeppesen i 1905 en ur- og guldsmedeforretning. Derefter følger en toetages ejendom, og ved omtalen af denne støder man atter på slægten Borring. Ifølge et skøde af 5. november 1809 afhænder sadelmager Erick Thane sin gård til købmand Lars Borring for 1.500 rdl., og købmand Borring bliver således grundlægger af den købmandsforretning, som stadig eksisterer. Skødet havde følgende ordlyd:

Underskrevne Erick Thane, Borger og Sadelmagermester i Bogense, tilstår og hermed vitterliggjør, at jeg efter mundtlig Forlening haver solgt og afhændet, ligesom jeg hermed sælger, skjøder, afhænder og aldeles overdrager til Kjøbmand Hr. Lars Borring her i Bogense min tilhørende og i Adelgaden beliggende Gaard under No. 61 og 62 med dertil hørende Udhuse, Gaarde og Haveplads samt fælles Brønd med Nabo Hans Fahnøe,

alt saaledes som jeg samme hidtil har ejet og samme nu forefindes. Thi som bemeldte Hr. Kjøbmand Lars Borring har betalt mig den acorderede Kjøbesumma = 1500 Rdl., siger Femtenhundrede Rigsdaler, så kjendes jeg hermed for mig og mine Arvinger ingen videre Lod, Del, Ret eller Rettighed at have til eller udi bemeldte Gaard, men at samme med alle dens Bygninger og Tilliggender samt alle Mure og nagelfaste Ting intet i nogen Maade undtagen herefter skal tilhøre bemeldte Hr. Kjøbmand Lars Borring og hans Arvinger, som ved mig lovlig afkjøbt og betalt Ejendom og følger derhos i Kjøbet uden Betaling en i Kjøkkenet værende Tinræk, Vasken og Kjøkkenbænken med videre nagelfaste og til Loftet og Sider henhørende Ting, tvende i Gaarden værende Kakkellovne, alle er medtagne. Det bemærkes, at Kjøbereren modtager det købte straks og at samme fra Dato staar for Kjøberens Regning og Risiko, ligesom og at Kjøbereren fra Dato svarer alle ved det solgte gående Skatter og onera. Saaledes udstedes dette Skjøde under min Haand og Segl samt Vidners Underskrift og forbindes jeg at hjemle det solgte efter loven.

Bogense, den 5. November 1809.

Erich Thane.

Som overværende til Vitterlighed med Underskriften

Andkier

Christensen

At ingen skriftlig Kontrakt eller skriftlige Conditioner eller andet saadant Document af os eller andre på vore Vegne har været oprettet om ovenstående Kjøb, det attesteres hermed og om forlanges edelig kan bekræftes.

Datum ut Supra

L. Borring

Erick Thane

De forskellige indehavere har været:

5. november	1809	—	købmand	Lars Borring
marts	1812	—	„	Søren Borring
21. juni	1813	—	„	Hans Ostermann
10. oktober	1848	—	„	Carl Chr. Ostermann
29. juli	1851	—	„	Wigilius Møller
24. juni	1856	—	„	Frederik Engelbrecht
30. januar	1872	—	„	Sophus Tange
1. august	1896	—	„	N. P. Kinch & Chr. Krag
1. august	1909	—	„	U. Mozart Hansen
1. januar	1911	—	„	S. Chr. Quist
1. oktober	1913	—	„	Carl Jensen
1. december	1920	—	„	S. Chr. Quist
1. oktober	1922	—	„	Marius Rasmussen

15 - Parti fra Adelgade.

Ifølge Bogense Avis fra 1860 har boghandler Rud. Holck også haft forretning i en del af denne ejendom, idet der meddeles, „at Boghandler Holck aabner en Bog- og Papirhandel i Købmand Engelbrechts Gaard“. Landinspektør H. Heie boede omkr. 1880 på 1. sal i denne ejendom og må en tid have været ejer af den, idet der i Bogense Avis den 11. august 1883 står: „Sophus Tange køber den af ham lejede Forretning for 20.500 Kr. af Landinspektør Heie“.

Den følgende ejendom (se endvidere *billede nr. 15*) har omkring 1810 været ejet af Jørgen Fahnøe og omkring 1821 af Mathias Bloch — deres profession er ikke opgivet — men fra 1840—49 opgives købmand Moses Jacobsen som ejer, og i december 1849 efterfølges han af M. Jacobi Rosenberg, som havde været handelsbetjent i forretningen. Købmand Rosenberg døde 18. juli 1865, og hans enke, fru Margrethe Rosenberg, udlejede forretningen til købmændene Ohrhammer og Kaalund og fra 1870 til købmand Otto Kaalund alene. Den 1. marts 1898 kan man i Bogense Avis læse følgende: *Den Kjøbmand M. Jacobi Rosenbergs Enke tilhørende Ejendom paa Adelgade her i Byen, hvori der i ca. 60 Aar har været drevet Manufakturhandel, er i Dag solgt til Cykelfabrikanten Brdr. N. og Kr. Petersen for 14.000 Kr. (se billede nr. 16).*

Til denne ejendom knytter der sig følgende interessante historiske episode:

16 - Brodr. N. & Kr. Petersens ejendom i Adelgade.

Den 3. juli 1849 sejlede general Olav Rye fra Helgenæs til Bogense, hvor han i 2 dage havde kvarter hos købmand Moses Jacobsen. Han skrev herfra sit sidste brev til sin hustru, inden han drog til Fredericia, hvor han faldt den 6. juli. I den stue, hvor generalen sov, har der siden da hængt et billede af ham. Efter direktør Carl Chr. Petersens udsagn vil man fortsat drage omsorg for, at der bliver hæget om dette minde.

Det følgende hus på *billede nr. 14* har omkring 1840 været beboet af slagter D. Clausen, i 1850 af købmand H. Flache og i 1860 af bogtrykker C. Ditlefsen, der som før nævnt startede Bogense Avis. Omkring 1870 havde skomager Laur. Larsen forretning her, og på samme tid startede sagfører Joh. Hubert sin sagførervirksomhed og virkede her, indtil han i 1875 flyttede til Adelgade nr. 92 (nuværende nr., efter gammel nummerering havde huset nr. 1). Derefter overgik ejendommen til malermester Johs. Blangsted, som i 1870 var startet som maler i Sct. Annagade; efter ham fulgte hans søn, malermester Aksel Blangsted.

Det sidste hus på dette billede var meget særpræget og burde have været bevaret for eftertiden. Det ejedes omkring 1800 af slagtermester Isak Levin og senere af hans søn, Meyer Levinsohn, som i 1853 købte huset af sin moder, Bonna Levin, født Hirsch, og fortsat drev slagterforretning her gennem mange år. En søster til ham, Gitte Levin, boede hos ham og bestyrede et lejev bibliotek

17 - Byens ældste indbygger i 1907, den 95-årige slagter Levinsohn.

— måske det første i byen. Hun døde i 1890 86 år gammel; hun var den eneste herboende kvinde af jødisk trosbekendelse, og efter hendes eget ønske blev hun begravet på den mosaiske kirkegård i Assens. *Billede nr. 17* af slagter Levinsohn er taget i 1907, hvor han er 95 år. Han var da byens ældste indbygger og eneste jøde. Den toradede frakke, han er iført, blev syet til ham, da han blev svend, og var senere i brug ved hans bryllup. I 1897 solgte Levinsohn ejendommen for 8.000 kr. til barber V. Lemming, som restaurerede den, hvad der tydeligt fremgår ved sammenligning med *billede nr. 18*. I Bogense Avis fra 13. januar 1898 står der fortalt, at man ved gravning i grunden til slagter Levinsohns ejendom, som barber Lemming for nylig havde købt, fandt flere skeletter og ved siden af disse en jern-kanonkugle. Fundet kommenteredes dog ikke yderligere. Trappen, som skimtes i porten, var et yndet opholdssted for byens natvægtere, idet de her kunne sidde i læ for regn og blæst. På *billede nr. 19* ser man de omtalte ejendomme fra omkring 1910. Barber Lemming lejede i 1909 lokaler til sin forretning på hotellet, da han havde solgt sin ejendom til Bogense Sparekasse for 15.000 kr. I 1911 blev den nedrevet, og i stedet for opførtes den solide og tidssvarende sparekassebygning.

18 - Slagter Levinsohns ejendom.

Billede nr. 20 er fra omkring 1870 og giver et samlet billede af Adelgade. Om husene til venstre i billedet kan berettes følgende: I det forreste hus havde der gennem mange år været brændevinsbrænderi; omkring 1860 tilhørte det købmand Carl Hansen, og fra november 1865 boede Rud. Holck til leje her, ligesom byens første telegrafstation også havde til huse her, idet boghandler Holck virkede både som boghandler og telegrafbestyrer. I efteråret 1868 solgtes ejendommen til isenkræmmer Theodor Petersen for 5.000 rdl., og med i

19 - Adelgade omkring 1910.

20 - Adelgade omkring 1870.

handlen fulgte et brændevinsinventarium. Isenkræmmer Petersen udvidede ejendommen med en etage. Fra 1886-1896 blev forretningen drevet af isenkræmmer L. Petersen, hvorefter Th. Petersen atter overtog den. I 1903 solgtes den til hotelejer S. Chr. Quist for 35.000 kr. Med i denne handel fulgte butiksinventar m. m. samt en eng ved Slagterivejen. Fra 1911 ejes ejendommen af isenkræmmer Ellef Hansen.

I det næste hus har der i det meste af forrige århundrede været sadelmagerforretning; igennem de første 50 år var det sadelmager Laur. Wanting, der havde forretning her. I en kortere tid omkring 1860 boede her en buntmager P. S. Bruun, men fra 1868 ejedes huset af sadelmager O. A. Hansen. En del af stueetagen var fra 1865-70 udlejet til isenkræmmer J. N. Møller, som før den tid havde haft forretning i snedkermester H. P. Rasmussens gård; omkring 1877 lejedes den af købmand Carl Nielsen. Senere havde sadelmager Hansen selv butik i den ene del af stueetagen, medens hans datter, frøken Poulina Hansen, drev en blomsterforretning i den anden del. Om det følgende hus stod der i Bogense Avis' første årgang den 13. december 1859 således: „Glargmester Torps Gaard paa Hovedgaden er solgt til Kjøbmand Conrad Nielsen, hersteds, for 4.500 Rdl. Ejendommen er opført for et Par Aar siden, og har en meget fordelagtig Beliggenhed for en Manufakturhandel“. Det er således sandsynligvis glarmester Torp, der har bygget dette hus, da han ifølge folketællingslisten også boede på dette sted i 1850. Købmand Conrad Nielsen drev kun manufakturhandel her i kort tid, da han 1861 gik fallit sammen med Engeldrupværket (en tekstilfabrik). Herefter købtes ejendommen for 3.900 rdl. af købmand Jørgen Nielsen, Fredericia, som havde manufakturhandel her indtil omkring 1890, hvorefter forretningen købtes af manufakturhandler Chr. A. Sevel. I det næste hus har der helt tilbage til 1840 været bageri, og fra 1860 ejedes denne af konditor Hardt. Denne havde været kommis hos købmand Levinsohn og etablerede sig nu som selvstændig købmand. Forretningen gik imidlertid mindre godt, hvorfor han gik over til at drive konditori og café med billard, og hans søn, Niels Hardt, havde en tid restauration på Bogense banegård. Tobaksfabrikant V. Nielsen købte dette hus efter fru Hardts død i 1908, nedrev det og opførte en ejendom, hvor han selv havde sin forretning og som før nævnt udlejede lokaler til Bogense bank.

Herefter følger hotellet, der er bygget i 1822 af købmand Iver Fahnøe. På *billedet nr. 21* bemærker man de smukke søjler midt på huset og de symmetriske partier på begge sider af disse. Døren midt på huset var indgangsdør til hotellet, og henimod porten var der en butik med indgang i selve porten. Ved auktion 1831 efter købmand Fahnøes død solgtes ejendommen til købmand Chr. Fr. Jantzen, men atter i 1835 holdtes der auktion, og købmand P. A. Anesen, der tidligere havde været apoteker i Kerteminde, blev ejer af ejen-

21 - Parti fra Adelgade, i midten hotellet.

dommen. Cecilie Hertz nævner i sine erindringer, at omrejsende skuespilselskaber gav forestillinger på loftet i dette hus, samt at der holdtes danseskole i salen. Skuespillerinden Maria Spiers, som var født i Bogense den 30. maj 1848 som datter af en gartner Sørensen, har i en bog „Teaterminder“ fortalt følgende om teaterforholdene i Bogense i hendes barndom:

„Selve de ydre Teaterforhold var naturligvis dengang som overalt i Smaa-byerne meget primitive. En lille ambulans Scene med Stue- og Skovdekorationer var rejst i den ene Ende af Gæstgivergaardens Dansesal. Scenen var ikke hævet mere end en Alen fra Gulvet, den hvilede paa Bukke og gav sig følt, naar man gik paa den. Fra Rampen til Soffitterne var der ikke højere end, at en velvoksen Mand lige netop kunde staa der; men der blev ikke desto mindre spillet god Komædie, og der blev fra Tilskuerpladsen lyttet med en Andagt, man desværre som Regel savner hos det Publikum, der i vore dage fylder de store, moderne Theatre“.

Denne beskrivelse stammer fra tiden efter 1850, idet ovennævnte ejendom atter skifter ejer på dette tidspunkt og købes af gæstgiver Fr. Andersen. Den

før omtalte pastorinde Lucie Elice Fich skriver i et brev fra 1851 følgende ang. en fest for soldaterne fra treårskrigen: „*Otte Dage efter var her stor Stads i Byen for Soldaterne. Middagselskab hos Fr. Andersen, der nu har købt Iver Fahnøes Gaard og der indrettet Gjæstgiveri, der skal være et af de bedste i Fyen, så god og billig pr. Beværtning og Opvartning. Den ældste Datter har lært at koge på Gyldensteen og skal være meget ferm*“. En mangel ved byen er åbenbart her blevet afhjulpet, idet Cecilie Hertz omkring 1840 skriver: „*Den lille By havde dengang kun en temmelig maadelig Gæstgivergaard*“.

Gæstgiver Andersen drev endvidere brændevinsbrænderi, men dette blev nedlagt i firserne. I 1852 byggede Fr. Andersen den del af hotellet, hvor Håndværkerforeningen nu har til huse. Før denne del blev bygget, var der en stenmur ud til Adelgade foran en stor have. I en del år var gæstgivergården lejet ud til forskellige, bl. a. i slutningen af halvtredserne til N. Søgaard og omkring 1870 til Carl Hansen, som tidligere havde haft et konditori i den ejendom, hvor bogtrykkeriet nu er; samtidig drev hans søn, Julius Hansen. „Bogense Gjæstgivergaards Vinhandel“. Senere blev Carl Hansen og hans søn ejere af Wandalls Hotel i Svendborg. I 1891 overtog Fr. Rosenberg, der var søn af manufakturhandler M. Jacobi Rosenberg, hotellet og drev dette indtil 1893. I april 1894 købte garver Jul. Blangsted hotellet, og han opførte i hotelgården vinkelret på ejendommen en tilbygning, hvor der indrettedes en teatersal; tidligere havde der været en sådan på 1. sal i den nye del af hotellet. Hotelejer Blangsted fik også driften af skovpavillonen „Belvedere“ lagt ind under hotellet. Af senere ejere kan nævnes S. Chr. Quist, H. P. Hansen, Rs. Sørensen og Aug. Nielsen. Den gamle benævnelse „Gæstgivergaarden“ er skyld i, at man endnu kan høre ældre mennesker omtale hotellet som „Gaarden“.

Købmand Søren Leth drev i mange år manufakturforretning i den ældre del af hotellet. Også stueetagen i den nyere del har været lejet ud; således havde landinspektør Heie kontor her, da han startede i Bogense den 7. august 1865 som landinspektør Rings efterfølger. Senere lejedes den indtil 1903 af sagfører Theill, og i 1904 flyttede Bogense Håndværkerforening ind her. Denne forening stiftedes den 9. januar 1860 med glarmester J. P. Torp som første formand og lejede i begyndelsen et lokale hos restauratør Thiesen i „Hotel Kattegat“ ved havnen; senere flyttede den op på torvet, hvor restauratør Philipsen gratis stillede lokale til rådighed, når foreningen skulle holde møder og generalforsamling. I 1902 var der stemning for at sikre sig egen foreningsbygning, og man forhørte sig bl. a. om købesummen på præstegården, som dengang kunne fås til købs; disse planer blev dog opgivet, og i 1904 lejede man nogle værelser på hotellet og indrettede her læsestuer og billardværelse.

De ejendomme, der følger efter hotellet, var også ofre for den før omtalte store ildebrand i 1825. I den første boede skomagere Woldiederich (eller Wulf-

22 - Købmand Rosenbergs ejendom 1868.

diderich, som det staves i folketællingslisten for 1801). I 1834 anføres Hans Th. Woldiederich som ejer, i 1840 købmand Johan K. Krøll, og fra 1845 bliver der farveri her igennem en længere årrække, og det ejes af følgende farvere: J. H. Kvik, Carl H. Westermann, Johan H. Koch; i Bogense Avis læser man, at „farver M. B. Hempel fra november 1864 har etableret sig i den Farver Koch tilhørende Gaard“. I 1907 solgtes ejendommen til slagter Hans Andersen for 11.000 kr.

Ejendommen på *billede nr. 22* er først bygget omkring 1850 af købmand Rud. Rosenberg. Dette billede er fra 1868, og forretningen var da lejet ud til købmand Jens Jørgensen Fyhr. Det er købmand Fyhr, der står i butiksdøren sammen med sin lærling, Arthur Storch (senere manufakturhandler i Østergade). I porten står ved trillebøren en af byens originaler, der kaldtes „Lille Hans“ eller „Hans Mokke“. Det er en datter af feldbereder Hans Hansen i Sct. Annagade, der står og ser ind af butiksvinduet. Ejeren, fru Margrethe Rosenberg, enke efter manufakturhandler M. Jacoby Rosenberg og datter af hotelejer Fr. Andersen, ses på 1. sal sammen med sine døtre. Efter købmand Fyhr har forretningen været udlejet til følgende: Sigfred Nissen, der gik konkurs i 1877, derefter Mathias Fr. Dam og fra omkr. 1884 til 1903 til købmand Hans Christiansen. I oktober 1903 averteredes kolonialhandlen til salg af fru Margrethe Rosenberg, men den købes i januar 1904 for 13.000 kr. af staldforpagter Jens Petersen, som her starter Landmandshotellet.

I porten til den efterfølgende ejendom står glarmester Schmidt. Denne ejendom har igennem det meste af forrige århundrede været ejet af bager Jørgen Hansen Jensen Fyhr, indtil bager J. N. Holm i 1888 køber den for 14.000 kr. Ved ildebranden beboedes ejendommen af købmand P. T. Larsen, som havde boet her fra omkr. 1787. Man er nu nået frem til den ejendom, der er omtalt ved *billede nr. 7*.

På den anden side af Adelgade ser man på *billede nr. 20* den gamle pumpe foran den ladebygning, der strakte sig om i Østergade og ejedes af ejeren af „Trappen“, hvorefter der senere skal fortælles. Laden blev i 1877 købt af Bogense Håndværkerforening og ombygget til et af foreningen oprettet industrimagasin, hvor byens håndværkere kunne hensætte deres forarbejdede varer til salg. Pengemidler til oprettelse af dette magasin blev skaffet til veje ved aktietegning af en størrelse af 10 kr pr. aktie. Beløbet kunne om ønskeligt betales med 10 øre ugentligt ifølge Bogense Avis. Virksomheden gik godt et par år, men sygnede derefter hen for i 1887 at blive ophævet og de indestående midler fordelt mellem aktionærerne. En del af disse skænkede dog deres aktier til Bogense tekniske skole, som herved modtog en gave på 1.200 kr. Bogense tekniske skole var blevet oprettet i 1868, og en del af byens lærere ydede gratis undervisning om aftenen; undervisningen foregik i borgerskolen. I 1890 blev man ved tilskud fra forskellige sider i stand til at opføre en selvstændig skole i Sct. Annagade.

Da industrimagasinet var blevet ophævet, solgtes ejendommen i 1890 til guldsmed L. R. Rasmussen, og i 1902 købtes den for 10.000 kr. af guldsmed Rs. Jensen, Horsens, som overdrog den til sin svigersøn, guldsmed J. Petersen. Efter hans død i 1911 førte hans enke forretningen videre, indtil guldsmed og urmager Axel Jeppesen overtog den i 1918. (På *billede nr. 23* kan man se for-

23 - Adelgade i 1890'erne.

andringen fra den gamle ladebygning til forretning.) I det næste hus havde guldsmed Jeppesens fader urmagerforretning igennem mange år. Det følgende hus ejedes i 1860 af guldsmed E. Christiansen og solgtes i slutningen af firserne til skomager L. Larsen. Denne afhændede forretningen til skomager H. P. Rasmussen, og efter ham fulgte skomager Martin Rasmussen, som forandrede bygningen en del. I huset herefter boede omkr. 1840 dr. Jens H. Nees, og omkr. 1870 udlejede købmand Levinsohn, som var ejer af huset, dette til før nævnte isenkræmmer J. N. Møller, som åbenbart har ført en omflakkende tilværelse, idet dette er det tredje sted, han har forretning siden 1865; det er hans skilt, der ses på billedet. Trods husets lidenhed fandtes der dog port, butik, indgangsdør og privatlejlighed. Omkring 1880 solgte købmand Levinsohn huset til værtshusholder Niels P. Hansen fra Studekroen, og denne byggede det helt om. I kælderen drev han rugbrødsbageri og udlejede den øvrige del af huset til sagfører Waldemar Christensen, som var administrerende direktør for en filial af Fyens Folkebank i Odense. Ved dennes fallit ophørte filialen i Bogense også. Herefter lejede Niels P. Hansen bageriet ud og startede en restauration i stueetagen. Ejendommen solgtes senere til restauratør Anders Rasmussen, og i 1903 købtes den for 13.000 kr. af sagfører M. P. Theill, som forbedrede og udvidede ejendommen betydeligt.

24 - Skomager L. Larsen i butiksdøren til sin ejendom i Adelgade.

25 - „Trappen“ („Lille HARRITSLÆV GÅRD“), ca. 1870.

26 - „Trappen“, ca. 1870.

På *billede nr. 24* ser man skomager L. Larsen i sin butiksdør; det er hans svigersøn, købmand Chr. A. Sevel, der står ved siden af trappen; de to drenge er Werner Quist, der sidder på trappen, og Oscar Larsen (søn af købmand G. V. Larsen), der står forinden på trappen.

Huset på *billede nr. 25*, der er taget omkr. 1870, kaldtes „Trappen“ efter den store trappe midt på huset, eller „Lille Harritslevgaard“, idet der fortælles, at huset blev bygget af materialer fra det i 1694 af geheimeråd- og generalinde Avguste Elise Rumohr Arenstorff af 5 bøndergårde oprettede „Lille Harritslevgaard“, som lå i nærheden af Hestehaveskoven. I 1733 nedbrød oberst Hagedorn gården og flyttede den til Bogense.

Da dette billede blev taget, ejedes den venstre del af huset af brændevinsbrænder og værtshusholder Chr. Møller, som havde boet her fra 1850. Den anden del af huset ejedes fra ca. 1834 af skomager Poul Vedel, født den 8. marts 1803; han var søn af toldkontrollør Vedel i Bogense og sønnesøn af provst Vedel i Jellinge, en nær slægtning af den berømte historieskriver Anders Sørensen Vedel. På trappen ses brændevinsbrænder Chr. Møller og hans kone, skomager Vedel og premierløjtnant von Keilgaard. Bemærk de ejendommelige flaskebunde-vinduer over indgangsdøren. *Billede nr. 26* er taget samtidig.

Chr. Møllers part af huset overgik til hans stedsøn, urmager Johan Rasmussen. I marts 1891 flyttede Erik Rasmussen herind og drev både beværtning

27 - Købmand Levinsohns købmandsgård på hjørnet af Adelgade og Østergade, ca. 1850.

og vognmandsforretning her. Huset har senere været underkastet mange forandringer og tit set mindre smukt ud. Sparekassen måtte ved tvangsauktion overtage ejendommen, og man tænkte en tid på at bygge her, men opgav tanken og solgte i 1909 ejendommen for 14.000 kr. til købmand Søren Leth, som opførte en ejendom, hvortil han flyttede sin manufakturforretning fra hotellet og virkede her indtil 1914.

Skomager Vedels del af huset overgik ved hans død i 1875 til hans svigersøn, urmager P. B. Puggaard, som satte en ny facade på huset; den store, ejendommelige trappe blev flyttet om på bagsiden af huset og erstattet med en mere moderne trappe. I 1894 blev Bogense Telefonstation oprettet og fik plads i urmager Puggaards hus, hvor han blev den første centralbestyrer. I Bogense Avis stod der den 28. april 1894 følgende: „*Telefonforbindelsen mellem Bogense og Odense og det øvrige Fyen er nu tilvejebragt, og den offentlige Talestation i Bogense, hvis Lokaler er hos Uhrmager Puggaard, har allerede i Dag kunnet afbenyttes af Publikum*“. Efter Puggaards død solgtes huset til snedkermester A. M. Andersen, som byggede to etager til på dette.

Billede nr. 27, der er et af de interessanteste fra Bogense, er fra omkring 1850, og det viser, at også her er byen blevet en karakteristisk bygning fattigere. Den store købmandsgård ejedes fra 1840 af købmand Hirsch Levinsohn, broder til den før omtalte slagter Levinsohn. Af tidligere ejere kan nævnes købmændene Claesen, Wilh. Fahnøe og Iversen. Købmandsgården omfattede

28 - Markedsdag i Bogense (Købmandsgårdens gårdsplads).

desuden det nuværende „Landbohjem“ samt en ejendom på den anden side af bækken, hvor der i længst forsvunden tid var et gadekær, hvor byens køholdere drev deres køer til vands. På billedet bemærker man den snævre passage mellem købmandsgården og „Trappen“. Til venstre på billedet ses de gamle ladebygninger på hjørnet af Østergade og Adelgade samt vandpumpen. Den primitive brolægning og rendestensbrættet tværs over Østergade ses også tydeligt.

Man anså købmand Levinsohn for en rig mand, men dette viste sig ikke at være rigtigt. Hans hovedkreditor, grosserer Georg D. A. Petersen, København, måtte i 1862 overtage ejendommen og forretningen, og hans prokurist, Hannibal Beck, kom til Bogense for at bestyre forretningen. I 1863 blev gården ombygget til den skikkelse, den har nu, således som det ses på *billede nr. 26*; her må man samtidig bemærke reguleringen af Adelgade ud mod Forstaden. Nogle år senere solgte grosserer Petersen gården til Hannibal Beck, som drev grovvarerforretning, korn-, kul- og trælasthandel, medens butiksfretningen en tid omkr. 1870 var lejet ud til købmand Sophus Tange. Hannibal Beck solgte i 1899 gården til den daværende hotelejer Jul. Blangsted i Middelfart, som tidligere havde været garver og hotelejer i Bogense. I 1907 købte købmand Chr. G. Jensen (O. H. Jensen) gården, og i 1917 overgik den til sin nuværende ejer.

Billede nr. 28 er taget fra O. H. Jensens gårdsplads, sandsynligvis på en markedsdag, da man ser de mange vogne fra landet, som holdt ind her — et

29 - Naboejendom til „Trappen“, nedrevet 1911.

billede, som helt og fuldt hører fortiden til. Købmand Chr. G. Jensen, hans hustru og datter står midt i billedet.

Det gamle hus på *billede nr. 29* lå ved siden af „Trappen“. Også det har måttet vige for udviklingen. Hvornår huset er bygget, kan ikke bestemmes, men det var adskillige hundrede år gammelt. Fra ca. 1830 ejedes det af gørtler Chr. Fog, og efter hans død beboedes det foruden af enken en tid af bogbinder Larsen. I 1877 solgtes det til tobakshandler Abraham Deleuran; en del af købesummen bestod i, at gørtlerens enke, den 89-årige Christine Fog, skulle have beboelse og forplejning i huset til sin død — disse forpligtelser varede i 10 år, idet enken blev 99 år gammel. I folketællingslisten for 1880 står der som bemærkning udfor Christine Fog: „Hun er baade blind og døv“.

I 1905 ovedrog A. Deleuran ejendommen til sin søn, Christian Deleuran, som i 1911 nedrev det gamle hus og opførte et nyt; i 1913 købte Chr. Deleuran det lille nabohus, som da ejedes af drejer N. J. Christensens enke. Dette hus blev også nedrevet, og et nyt opført i stil med det første, således at det sammenlagt med dette dannede én ejendom.

På *billede nr. 30* ser man også tobakshandler A. Deleurans hus, og man bemærker her de gamle skilte udenfor forretningerne; tobakshandleren skilte med ruller stråtoak i forskellige tykkelser, og lidt længere henne ses et buntmagerskilt. I det tredie hus på billedet boede en blikkenslager P. From, som

30 - Parti fra Adelgade, i forgrunden tobakshandler Deleurans ejendom.

har boet her fra omkr. 1860; før ham ejedes huset af garver Lars Block. I det følgende hus boede købmand Chr. L. Fabricius helt tilbage til 1840 og drev her en ret betydelig forretning endog med filial i Skamby; omkring 1880 beboedes det af buntmager J. A. Rasmussen. *Billede nr. 31* er af ældre dato, og herpå ser man købmand Chr. L. Fabricius' forretning. Det efterfølgende hus ser på det nøjeste ud endnu som dengang, men det har også helt tilbage til 1845 været i familien Bardrams eje, først handskemager Ditlev Bardram og derefter maler P. Bardram, der som 10-årig ses i porten. Den følgende noget fremskudte bygning tilhørte i 1845 farver J. A. Hasselbalck og i 1880 Steen

31 - Adelgade i 1870'erne; den fremskudte bygning er Hasselbalcks gård.

Hasselbalck og har op gennem tiderne bevaret navnet „Hasselbalcks Gaard“. Da man på *billede nr. 30* ser skiltet med navnet Steen Hasselbalck, kan man heraf slutte, at dette billede må være taget før 1880, da han, ifølge Bogense Avis, i året 1880 udlejer farveri og klædeforretning til F. C. Nielsen fra Svendborg. I Bogense Avis fra 13. februar 1903 står der: „*Fhv. Farver Steen Hasselbalck, der tidligere boede i Bogense, har været hjemme på Besøg fra Amerika. Hans Ejendom i Bogense sælges til Kreaturhandler Chr. Petersen, Odense, for 26.000 Kr.*“ Omkring 1860 boede her endvidere en urmager Brøndum, hvis værksted urmager Puggaard overtager i 1862 efter at have bestyret det fra 1860.

På *billede nr. 31* ser man efter Hasselbalcks gård endnu et toetages hus, som i første halvdel af forrige århundrede ejedes af købmand J. Brandt Fahnøe og fra 1850 af købmand L. Gjøde Lauesen, der i 1846 havde løst borgerskab som købmand i Bogense og startet en manufakturhandel; i 1887 efterfulgtes han af sin søn, Chr. M. Lauesen, som i 1904 solgte ejendom og forretning til manufakturhandler Ingvald Quist fra Grenaa, for selv at overtage hvervet som kæmner.

Det lave hus på venstre hånd på *billede nr. 32*, der er taget omkring 1872, har købmand J. Brandt Fahnøe også ejet. Her boede Cecilie Hertz' fader, distriktslæge Peter C. Larsen fra 1831 til 1842 og efterfulgtes af læge H. Nees;

32 - Adelgade omkring 1870.

omkring 1860 boede landinspektør Hans Fr. Ring her. I oktober 1865 flyttedes postkontoret hertil. Lorentz Oxholm var da postmester, og hans søn, den senere kammerherre Valdemar Oxholm, der var amtmand i Nykøbing F. og Hillerød, er født her i 1869. I august 1877 meddeles det i Bogense Avis af postmester Dirchs, „at Posthuset er flyttet op i hr. Rosenvolds Gaard lige for Skovvejen“. Herefter overtages huset af sagfører Johan Hubert, og i 1898 beboedes ejendommen af en restauratør N. Christensen, i hvis restauration der for første gang i Bogense vistes levende billeder. Samme år sælger enkefru Hubert huset til læge P. Jessen for 7.000 kr. Det var ved denne ejendom, at byens sønderport lå, og Cecilie Hertz omtaler huset som „det første i byen“.

Ved lige at kaste et blik tilbage på *billede nr. 31* ser man, at der dengang på venstre side af Adelgade ikke fandtes de toetages huse, som ses på *nr. 30*. Huset på *billede nr. 33* er bygget omkring 1860, idet man i Bogense Avis den 1. oktober 1861 kan læse følgende annonce: „Jeg tillader mig at henlede Publikums Opmærksomhed paa, at jeg er flyttet fra min hidtil beboede Lejlighed ned i den nye Gaard, lige overfor Hr. Farver Hasselbalck, hvor jeg fremdeles driver Manufakturhandel. Peter Ishøy“.

Herefter har der en tid været postkontor, idet der i Bogense Avis for 10. Januar 1865 annonceres følgende: „Det kgl. Postcontoir flytter til Adelgade Nr. 225 B (forhen Ishøys Gaard)“. Men det har åbenbart været af kortere

33 - Manufakturhandler Gatzwiller i sin butiksdør (ca. 1890).

varighed, da det som før nævnt allerede i oktober samme år flyttede til Adelgade nr. 1. Efter dette tidspunkt har der igen været manufakturhandel i denne ejendom, og ejerne har været følgende: P. Christiansen (1865), Christen Samson (1875), C. F. Gatzwiller (1883), Fr. Rosenberg (1893) og C. S. Sørensen indtil 1922. I Bogense Avis den 5. december 1875 læser man: „Ejendommen Nr. 225 B her i Byens Adelgade er med dertil hørende Forretning igaar af Eierne P. Christiansen solgt til Kjøbmand Chr. Samson for et samlet Beløb af 12.000 Kr.“. Det er manufakturhandler Gatzwiller, der står i butiksdøren.

På billede nr. 34 ser man det efterfølgende mindre hus, hvor der gennem de sidste 50 år af forrige århundrede har boet en handskemager A. L. Petersen; i 1904 åbnede sadelmager Chr. Vædeled en sadelmagerforretning her. Købmandsgården herefter har gennem tiden helt tilbage til 1800 været i samme families eje, først købmand Niels Jensen til 1836, derefter Chr. Emil Jensen, som efterfulgtes af sin søn, Emil Jensen, indtil 1916, hvor forretningen solgtes til købmand Reinhardt Jantzen. I den følgende ejendom havde Hans J. Løgstrup fra omkring 1850 et farveri; på billedet ser man over døren det blå klædesflag, der symboliserer farverier. I 1888 overdrager fru Poulina Løgstrup efter sin mands død farveriet til J. Pøckel, der var blevet udvist fra Sønderjylland, hvor han boede i Øsby ved Haderslev. 1903 sælger fru Løgstrup

34 - Parti fra Adelgade.

ejendommen til Rs. Petersen, Bogense Skalleeksportforretning. På 1. sal har købmand Carl Baadsgaard boet omkr. 1860 og fra 1870-80 fhv. distriktslæge J. H. Lorch; senere boede fru Løgstrup selv i en del af 1.-salen, medens den øvrige del var udlejet til købmand Gjøde Lauesen og omkr. 1900 til pastor N. P. Nielsen (senere Skovby), som dengang var kapellan i Bogense.

I huset ved siden af havde købmand Niels Jensen og hustru, født Woldide-rich, oprettet en stiftelse med bolig for 2, især enker og fortrinsvis af stifternes familie. Fundatsen hertil konfirmeredes den 18. april 1860 med en fond på 1.000 rdl. På *billede nr. 35* ser man et gammelt hus med store lindetræer foran, hvor købmand N. A. Hansen havde forretning i tiden fra 1830-70; senere fik Rasmus Isaksen lager her, hvilket ses på *billede nr. 36*, og herefter følger endnu en gammel købmandsgård, som fra 1838 ejedes af købmand C. Q. Barfoed (søn af pastor Thomas Barfoed i Jordløse). Da købmand Barfoed købte gården, bestod den kun af forhuset til gaden og sidehuset mellem haven

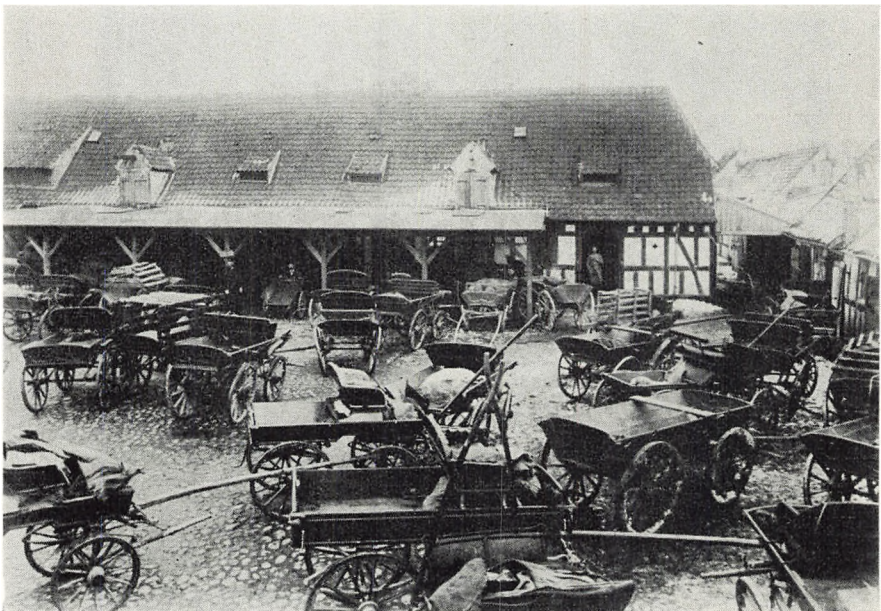
35 - Ejendommen, hvor købmand N. A. Hansen havde forretning i årene 1830-70.

og gården; de øvrige pakhuse og lader har han senere ladet bygge. Man ser en del heraf på *billede nr. 37*. Efter hans død i 1887 overgik forretningen til købmand Johs. Steffens og i 1900 til købmand C. Hansen. På *billede nr. 38* har man i forgrunden gartner J. H. Christiansens gartneri, der blev grundlagt 1888; grunden, hvorpå dette ligger, solgtes i 1890 af Møller Brandt, Neder Mølle, til gartner Christiansen for en pris af 17 øre pr. kvadratalen. Det må i denne forbindelse også bemærkes, at det var gartner Christiansen, der som den første her i Danmark i 1892 tog initiativet til at dyrke tulipaner. Overfor ser man købmandsgården, og bag træerne skimtes til højre det farveri, som farver Pøckel byggede i 1899.

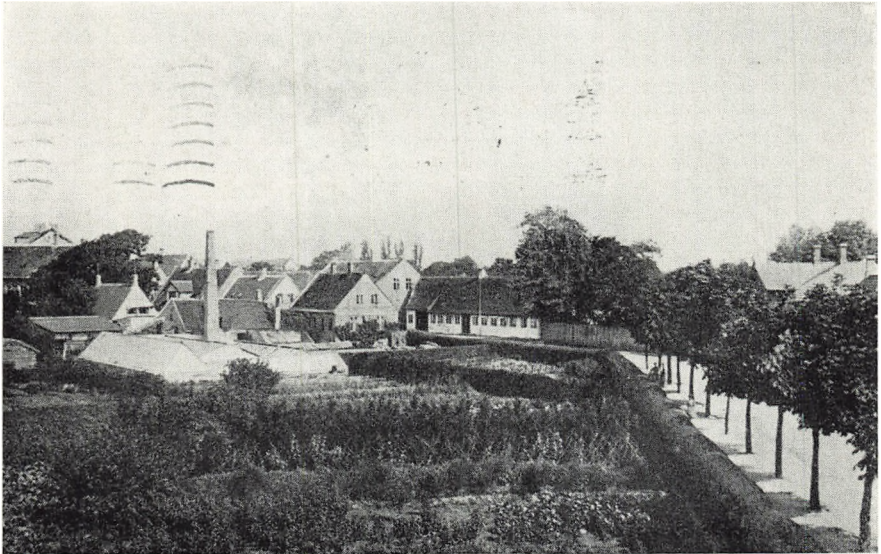
Billede nr. 39 er fra Forstaden og er taget ind imod byen. Den toetages bygning forrest i billedet tilhørte J. A. Møller, som stammede fra Stige og var broder til brændevinsbrænder Chr. Møller, „Trappen“, og købmand Wigilius

36 - Parti fra den sydlige del af Adelgade.

37 - Købmand Barfoeds gård.

38 - Parti fra den sydlige del af Adelgade.

39 - Parti fra Forstaden.

40 - Den gamle accisebod, der lå ved indkørslen til byen, nedrevet ca. 1920.

Møller. J. A. Møller havde stået i lære hos købmand Rs. Gylling i 1838, og efter nogle års videre uddannelse i Odense vendte han tilbage til Bogense og startede en kolonial- og kornforretning i Hasselbalcks gård, men da pladsforholdene her var meget indskrænkede, købte han et gammel jernstøberi i Forstaden, hvor der også tidligere havde været drevet handel og brændevinsbrænding. Denne ejendom ombyggede han til et større toetages hus, der indrettedes til butik og beboelse. I begyndelsen af firserne måtte købmand Møller

imidlertid overdrage gården til firmaet Elias B. Muus. Senere ejedes den af isenkræmmer Th. Petersen, som i oktober 1894 købte den og 6 tdr. land markjord for 19.100 kr.

Det andet høje hus, man ser på billedet, har omkr. 1850 tilhørt købmand N. Valentin Burchardt, og i 1859 købte købmand C. F. Baadsgaard forretningen for 2.500 rdl.; han efterfulgtes i 1865 af købmand Anders Larsen. Bag det store træ og haven længere henne skimtes den gård, som fhv. godsinspektør på Tidselholt M. C. Preisler ejede fra 1860-80. I baggrunden ligger købmand C. Q. Barfoeds gård samt en ubebygget del af Forstaden, som lå hen som mark og ejedes af Møller Brandt, Neder Mølle. Hvor jernbanen nu skærer Forstaden, lå i gamle dage en mølle ved navn Stampemøllen. På billedet ser man også, hvorledes gaden dengang krummede meget. Den blev først rettet ud til sin nuværende form, da gaden omkring 1875 blev brolagt.

Billede nr. 40 viser den nu nedrevne accisebod, som lå ved indkørslen til byen. Accisen eller portkonsumptionen var en indenlandsk toldafgift, som ved en forordning i 1657 som følge af Svenskekrigen blev pålagt indenlandske levnedsmidler, hvad enten de førtes sø- eller landværts til byerne. Det var en meget besværlig forordning, men da den bragte mange penge i statskassen, holdt man fast ved den, og først i 1852 blev den ophævet. Acciseboden blev herefter solgt til privat beboelse; omkring 1920 blev den nedrevet, og den gade, som blev anlagt her, fik navnet Gl. Toldbodvej.

ØSTERGADE

Vi har nu været en tur igennem byen ad hovedgaden og Forstaden, og vi vil derefter begive os op ad Østergade, som i gamle dage bar navnet Tjæregade.

Østergade er en mindre og smallere gade, men på mange måder en kønere og hyggeligere gade, som bl. a. rummer to huse, der har trodset tiden og udviklingen, og som står som billede på solid og smuk gammel byggeskik, nemlig „Landbohjemmet“ og den gamle købmandsgård. *Billede nr. 41* viser Østergade set fra Adelgade; dette billede må være taget efter 1863, idet købmandsgården på hjørnet er ombygget. Det første, der fanger øjet, er lygten i venstre hjørne. Denne var anbragt på ejendommen „Trappen“ og var fra 1856 den første gadebelysning og i mange år byens eneste gadelygte. I begyndelsen brændte den ved tran, men fra 1868 gik man over til at benytte jordolie. Det gamle hus forrest i billedet hørte oprindeligt med til købmandsgården, men til alt held blev det ikke inddraget i ombygningen. For nogle år siden blev det restaureret, og det er fredet i klasse A. I den første del af huset har der været restauration, og i 1903 skrives der i *Bogense Avis*: „*Enkefru N. Blangsted, Hillerød, har solgt den hende tilhørende Ejendom Nr. 224 paa Østergade til Vognmand Jens Peter Hansen af Aarup for 8.000 kr. Med i Salget følger et Stykke Gaardsplads af Nabogaarden (den tidl. Hannibal Beck tilhørende Købmandsgaard). Ejendommen, i hvilken der i mange Aar har været drevet Beværtning, overtages af den nye Ejer til Oktober Flyttedag 1904*“. Den anden del af huset var indrettet til forretning; i 1860erne havde isenkræmmer Th. Petersen forretning her; efter ham følger omkr. 1870 urmager P. B. Puggaard indtil 1875, hvor han overtager skomager Vedels del af „Trappen“. *Billede nr. 41* og ligeledes *nr. 42* må således være taget mellem 1870 og 75, da man tydeligt ser urmager Puggaards skilt på ejendommen. Herefter følger i 1875 fotograf Willemsen og i 1890 drejer Niels J. Christensen; senere er forretningen

41 - Østergade, set fra Adelgade, ca. 1870.

42 - Østergade omkring 1870.

sløjfet, og huset danner nu et sammenhængende hele. I det næste hus boede krigsråd, toldinspektør M. Brünnich fra ca. 1830-40, i 1845 har by- og herredsfoged Baadsgaard boet her, omkring 1850 toldinspektør Lorentz P. Bülow, og fra 1860 er der indrettet forretning, idet Caroline Brünnich her drev en garn- og trådhandel. I 1870 har Hedvig West og Maren H. Ankjær haft en modeforretning, og omkring 1880 havde Kr. Fr. Ertner en manufakturhandel her. I 1888 startes en barberforretning her af barber V. Lemming, som i 1890 flytter til hjørnet af Rådhusstræde og Adelgade i Paghs ejendom. I Bogense Avis fra 1891 læser man: „*Den 17. November aabnes paa Østergade i Købmand Ertners Ejendom en velassorteret Tricotage- og Garnhandel i Forbindelse med Maskinstrikkeri*“. Det er købmand Søren Leth, som er indehaver af denne forretning.

I det følgende hus boede sadelmager M. P. Lund fra ca. 1830-45, og fra 1845 har hattenmager N. Christensen forretning her; huset springer lidt frem, og man ser ved det yderligere lidt fremspringende vindue hans hattenmager-skilt. Efter ham fulgte i 1885 urmager Johan Rasmussen, og nu ejes huset af guldsmed Jacob Rasmussen.

I det næste hus boede omkring 1830-45 feldbereder Hans Thrane, og siden da har der været bageri med følgende indehavere: J. L. Petersen, L. Dyring, Johan C. Johansen og Hans B. Lund, som i september 1894 solgte forretningen til P. N. Pedersen for 8.500 kr.; siden da har den igennem 3 generationer tilhørt familien Pedersen. I det følgende hus boede omkr. 1801 postmester og consumptionsinspektør Chr. Bøgvad, omkr. 1840 købmand Simon Iversen, som i 1837 var gået fallit i den gamle købmandsgård; omkring 1845 beboedes ejendommen af en toldinspektør S. Lindemann, og fra 1850-70 havde købmand David Isak Wagner manufakturforretning her. I 1870 flyttede Rud. Holck den boghandel, som han havde grundlagt i Bogense den 11. december 1860, hertil, og da han samtidig var telegrafbestyrer, flyttedes telegrafstationen følgelig også hertil. Efter boghandler Holcks død den 30. november 1900 overtages forretningen af boghandler Niels Ehlert for 13.000 kr., og i 1903 ombygges huset og udvides med en etage; *nr. 43* viser ejendommen før ombygningen.

Efter boghandelen ser man på *billede nr. 41* et toetages hus, som er bygget 1852; på dette sted boede omkr. 1834 købmand Anders Ostermann, omkr. 1840 købmandsenke C. Anesen og fra 1845 malermester Fr. F. Willemssen, der byggede den nuværende ejendom, som siden da har været i familien Willemssens eje.

I den gamle gård herefter boede omkr. 1800 avlsbruger K. Petersen, omkr. 1834 brændevinsbrænder og avlsbruger Rs. Rasmussen, og fra 1842-1894 tilhørte den købmand, kancelliråd Harald Barfoed, der var født den 22. juni 1815 i Jordløse og broder til den før omtalte købmand C. Q. Barfoed. Efter

43 - Bogense boghandel og telegrafstation i slutningen af sidste århundrede.

Harald Barfoeds død i 1894 udlejedes forretningen til købmand Johan Gottlieb Wermuth, som i 1904 købte den af Harald Barfoeds arvinger for 25.000 kr.; med i denne handel fulgte et jordtilliggende på 16 tdr. land. I 1905 byggede købmand Wermuth en ny ejendom her. Købmand Wermuth døde samme år, og forretningen overgik derefter til købmand August Scheffmann. Den næste gård har fra 1800-80 været i familien Fahnøes eje; først boede skipper Jørgen Fahnøe her og fra 1834 kæmner, tidl. købmand Jørgen Fahnøe. Ved dennes død solgtes gården til avlsbruger J. M. Jacobsen, som i 1910 afhændede den til foreningen „Det hvide Kors“. Også denne gård blev revet ned, og „Det

44 - Købmand Wermuths gård i Østergade.

45 - Købmand Wermuths gård i Østergade, set fra gårdsiden.

46 - Parti fra Østergade.

hvide Kors“ opførte en ejendom med beboelseslejligheder og forretninger samt byens første biografteater, hvor billetpriserne dengang var 25 øre for voksne og 10 øre for børn; i baghuset var der afholdshotel med teatersal. Foran til venstre på billedet ses den gamle ladebygning på hjørnet af Østergade og Adelgade, som er omtalt tidligere i forbindelse med *billede nr. 20*.

Billede nr. 44 er et nærbillede af købmand Wermuths gård inden ombygningen. Købmand Wermuth ses i det ene stuevindue, og den lille pige, der sidder hos ham, er købmand G. V. Larsens ældste datter, Agnes. I det andet vindue ses frøken Ida Larsen (G. V. Larsens søster), der havde været husbestyrerinde for købmand Harald Barfoed. På trappen står købmand Barfoeds sønnesøn, Aage Barfoed, samt to kommissær, C. Hansen og H. P. Hansen, der begge blev købmænd i Bogense. Sidstnævnte ejede en tid denne købmandsgård. Bemærk dørskodderne ved butiksdøren, hvilket var en karakteristisk lukkemetode i det forrige århundrede. *Billede nr. 45* viser ejendommen fra gårdsiden.

Billede nr. 46 viser den forandring, der er sket i Østergade i sammenligning med tidligere billeder. Forrest i billedet ses konditor Pedersen, og de to drenge udfør boghandelen er Oscar Larsen (søn af Købmand G. V. Larsen) og Werner Quist (søn af isenkræmmer S. Quist). På dette billede ser man også den ejendom, som købmand Wermuth byggede, men som han aldrig selv fik glæde af.

47 - Parti fra Østergade, i baggrunden G. V. Larsens købmandsgård.

På *billede nr. 47* ser man venstre side af Østergade. Den forreste ejendom har også været i familien Fahnøes besiddelse, idet den omkr. 1800 ejedes af købmand Jacob Fahnøe; omkr. 1834 ejedes den af købmand Johs. Schiøtz og fra 1840-51 atter af en Fahnøe, nemlig købmand Johs. Fahnøe. Fra 1851 overgik den til købmand Ole Hjeronimus Jensen og fra 1892 til hans søn Chr. G. Jensen, som dog altid gik under sin faders navn O. H. Jensen. Indtil 1907 var der forretning med kolonial, korn og foderstoffer, hvorefter Chr. G. Jensen, som før nævnt, købte den store købmandsgård skraas overfor.

På *billede nr. 48* ses det efterfølgende hus, hvor bager H. J. Brandt havde bageri fra før 1800 og indtil 1850. Herefter overgik dette hus og det efterfølgende til hans svigersøn, kobbersmed A. P. Storch, som ses i døren i det mindste hus; de to drenge er hans søn, Hans Jørgen Brandt Storch (født den 1. februar 1861) og Peter Bonnén. Det store hus ved siden af var blevet bygget i 1868, og manufakturhandler Chr. Samson havde forretning her fra september 1870. I 1894 blev begge huse revet ned og en ny ejendom opført af kobbersmed Storchs søn, manufakturhandler Arthur Storch, der i 1877 havde overtaget Chr. Samsons forretning, medens denne flyttede til Adelgade. Der hørte i sin tid 16 tdr. land jord til denne ejendom, der som tidligere nævnt gennem lange tider havde været i familien Brandts eje. I haven står endnu et pæretræ, der er plantet i 1786 af Arthur Storchs oldemoder og efter sigende kun ved én pærekerne.

48 - Kobbersmed Storch foran sit hus i Østergade.

Huset herefter menes at være bygget i begyndelsen af 1800 af drejer Bareisen, og endnu omkr. 1860 boede hans enke, Inger M. Bareisen her, medens blikkenslager P. I. From samtidig havde forretning i dette hus. I 1865 solgtes det til drejer Jørgen Rasmussen, som i 1901 solgte det til barber L. Nielsen.

På *billede nr. 49* ses forrest Chr. Th. Fuchs' ejendom. På dette sted boede omkr. 1830 hans forældre i et bindingsværkshus; faderen, Heinrich Fuchs, var skræder, og efter hans død drev hans enke en lille høkerbutik her. Sønnen, Chr. Th. Fuchs, for til søs i 8 år, kom derefter til firmaet Blumensaadt i Odense, hvor han lærte sæbesyteri og fabrikation af forskellige kemikalier. 1855 kom han til Bogense og overtog sin moders forretning. Den virksomme mand udvidede forretningen således, at den efterhånden kom til at omfatte sæbefabrikation, lysestøberi, træskomageri, ølbryggeri, hesteslagteri, landeri, mejeri, brændehandel m. m. I 1865 byggede han ejendommen om til den skikkelse, som ses på billedet. På *billede nr. 50* ser man Chr. Th. Fuchs med sin familie samt arbejderne med diverse redskaber. I 1909 ombyggedes huset, og Arnold Jeppesen åbnede en tricotageforretning her.

Vi går nu atter tilbage til *billede nr. 49* og ser på ejendommen ved siden af Fuchs'. Her boede omkring 1800 Johan Ostermann, fra ca. 1830-40 hatte-mager Niels Christensen og fra 1850 drejer Otto Fr. Møller; efter hans død

49 - Parti fra Østergade, t. h. sæbefabrikant Fuchs' ejendom.

boede hans enke, Abelone Møller, på 1. sal; det var deres søn, lærer Idon Møller i Harritslev, der ejede ejendommen, og som i 1885 udgav „Historiske Bidrag om Bogense“. Stueetagen blev lejet ud til drejer N. J. Christensen, og på billedet ses dennes to sønner siddende på trappen. Den ene af dem er den før omtalte sagfører Antonius Christensen, der var forretningsfører i Sparekassen. Da sagfører Christensen var født i 1865, må dette billede sikkert være taget omkr. 1870. Huset solgtes 1870 til bogbinder J. D. Svendsen, som ombyggede det i 1882. Efter hans død i 1884 drev hans enke forretningen videre, indtil hun i 1905 overdrog ejendom og forretning til sin søn, bogbinder Fr. Svendsen, der atter moderniserede ejendommen. Det tredje hus på billedet tilhørte omkring 1830-50 feldbereder Chr. Jensen, og i tiden omkr. 1844-50 var der også by- og herredskontor her. Ca. 1860 startede bager L. F. Bonnén et bageri på dette sted; det videreførtes af hans søn, Ulrich Bonnén, som også havde en viktualieforretning ved siden af bagerforretningen. Derefter er man nået frem til drejer Jørgen Rasmussens hus, som er omtalt i forbindelse med *billede nr. 48*. Efter dette følger kobbersmed Storchs huse, og det nederste hus med kvisten var købmand O. H. Jensens forretning.

På *billede nr. 51* er brolæggerne i fuld gang med at brolægge Østergade. Tidligere var byens gader kun brolagt med runde sten, men i året 1874 fore-

50 - Sæbefabrikant Fuchs med sin familie og arbejdere fra sin virksomhed i Østergade.

51 - Østergade brolægges.

toges en stor forbedring, idet Adelgade og Østergade blev brolagt med tilhuggede sten, en brolægning, man bibeholdt helt op til omkring 1936, hvorefter gaderne blev asfalteret. Det må jo nok siges at være en forbedring, men om det rent skønhedsmæssigt har pyntet på byen, er et spørgsmål, jeg vil lade stå åbent. Til højre på billedet ser man avlsbruger Jacobsens gård og til venstre Chr. Th. Fuchs' ejendom. I den lille hjørneejendom ved Sct. Annagade var der beværtning, og indehaveren var fra 1860-90 Jørgen Peder Kriel, og efter ham kaldtes stedet dengang for „Kriels Hjørne“. Foruden værtshusholder var han også byens offentlige trommeslager og udråber. I dette hus var der værtshus indtil 1922, hvorefter huset ombyggedes, og fru Anna Berg startede en viktualieforretning her.

Man kommer nu til det sted i Bogense, som selvsagt står mit hjerte nærmest, idet jeg her henlevede en lykkelig barndom, og hvor jeg indtil 1935 havde mit hjem. Det er et sted, som er så rigt på minder, som de mange år, der nu er gået, ikke har formået at blegne. Det er en naturlig følge heraf, at min omtale af købmandsgården er blevet så vidtrækkende, ligesom min beskrivelse af denne sikkert også er præget af den store kærlighed og pietetsfølelse, jeg nærer for dette sted.

Gårdens plads i byen er meget heldig, idet den ligger lige ved den vej, der fører ud til „Sletten“, hvorfra mange vogne fra gårdene derude gennem tiderne har bragt korn ind til købmandsgården under ideelle tilkørselsforhold. I en gammel beskrivelse af gården hedder det, at „den ligger på hjørnet af Sct. Annagade og Tjæregade ved byens østre port („Løkkeledet“).

Tidspunktet for gårdens bygning kan ikke siges, men med bistand af landsarkivar C. Lindberg Nielsen ved Landsarkivet i Odense er foreliggende skøde- og panteprotokoller, skifteprotokoller og brandforsikrings- og brandtaksationsprotokoller blevet undersøgt tilbage til 1723. Så langt som til fastsættelse af gårdens bygninger rækker arkivalierne ikke. Af de indhentede oplysninger fremgår det imidlertid, at det ikke drejer sig om én, men flere gårde, der efterhånden er blevet slået sammen. I en skifteprotokol fra 1723 nævnes 3 ejere af gårde mod Tjæregade og ud til Teglgårdsgyden og 1 ejer af en gård ud mod Sct. Annagade. I en skøde- og panteprotokol ser man, at Niels Hendrichsen, forvalter ved grevskabet Gyldensteen, den 14. juni 1760 skøder til Søren Borring Jensen den ham tilhørende gård i Tjæregade, beliggende op til Michel Christensens gård på den søndre side (Sct. Annagade) og ud til Tegl-

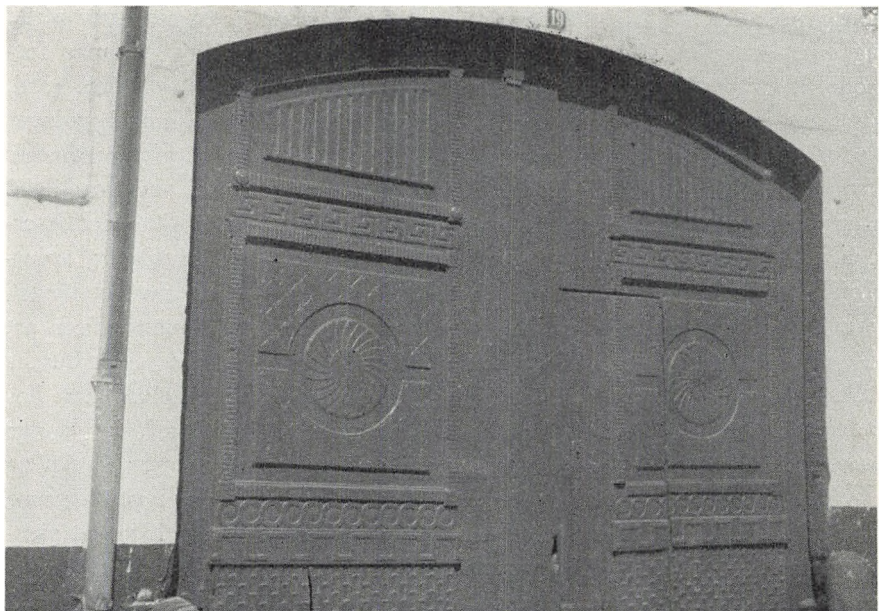

52 - G. V. Larsens købmandsgård (Emmy Larsens fødehjem).

gårdsgyden på den nordre side, bestående af 10 fag til gaden. I brandtaksationsprotokollen fra 1761 anføres det, at Søren Borrings gård nu består af 22 fag stuehus, og da Michel Christensens gård ikke nævnes her, må man formode, at Søren Barring på daværende tidspunkt har erhvervet denne gård. Af senere brandtaksationsprotokoller fremgår de forskellige sammenbygninger og forbedringer, som Søren Barring har foretaget, således at gården til dels fremtræder i den skikkelse, den nu har, og som i samlet areal andrager 2.471 kvadratmeter. Bygningen er bindingsværk holdt i renæssance-stil. Mod Østergade er bygningen i to etager med stokværksudkrogning, knægte og volut-profiler. Ved beboelseslejligheden er der en malerisk karnap med et hjelmformet tag over en trægesims i empirestil; denne er nu den eneste af sin art i Bogense. Forhuset er et typisk eksempel på datidens byggemåde, hvor husene havde så ringe dybde, at de kun kunne afgive plads for én række værelser. For at bøde på denne ulempe byggede man karnapper og „halvhuse“, det vil sige huse med halvtag. Karnapper var ikke alene til nytte, men også til pryd og blev derfor opført ud imod gaden, hvorimod halvhusene kun hørte hjemme på gårdsiden. Ved nærmere eftersyn af facaden fremgår det tydeligt, at ejendommen ikke er bygget på én gang. En dybere udgravning af en del af kælderen under forhuset kan måske også tyde på sammenlægning af to gårde på dette sted.

53 - G. V. Larsens købmandsgård.

54 - Købmandsgårdens port.

55 - Købmandsgården fra gårdsiden.

Ved brandtaksation i 1780 er der foruden købmandsgården anført et af Søren Borring opført hus for enden af Tjæregade, beregnet til „Haugestue og Packhuse“, men herom senere.

Ifølge skøde den 10. juni 1788 sælger Søren Borring købmandsgården til sin søn, Lars Borring. Skødet har følgende ordlyd: „Jeg, Søren Borring, boende paa Rønnemosegaard, sælger og skøder til min Søn, Lars Borring, Køb- og Handelsmand i Bogense, en Del af de mig bemeldte Bogense tilhørende frie Ejendomme, ligesom jeg samme selv haver haft i Brug og Tid efter anden tilforhandlet de Aaringer jeg der som Kiøbmand har været bosiddende, men nu formedelst Afstaaelse af min hidtil førte Handel til bemeldte min kiere Søn overdrager med dette mit Skiøde og bestaar i følgende:

- a. Min hidtil iboende Gaard med Gaards- og Haugerum, ligesom samme nu findes indbegreben, beliggende i Tjæregade og St. Anna Gade ved Byens østre Port, findes assoreret i den almindelige Brandkasse for 2.080 Rdl.
- b. Eet af mig selv opbygget nyt Pakhuus bestaaende af 13 fag med indhegnet Hauge ud til gl. Mark, beliggende ved Byens østre Port, og er assoreret for 420 Rdl.“

I skødet nævnes endnu et par ejendomme, en del Jorde og skibsparter. Købesummen var 6.845 Rdl.

56 - Købmandsgårdens fløj mod Sct. Annagade, set fra gårdsiden.

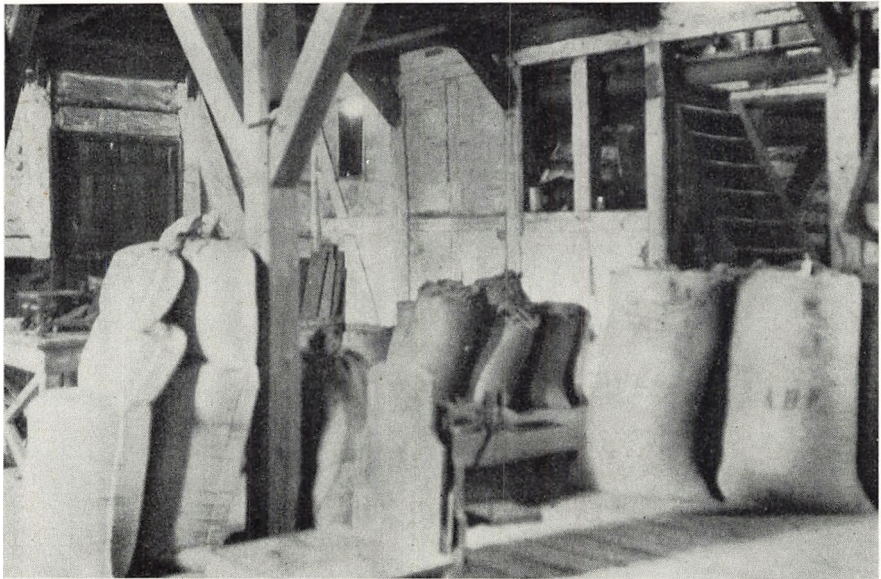
Købmand Lars Borring ejer gården indtil 1830, hvor den sælges til købmand, svensk-norsk vicekonsul Simon Iversen, som også var ejer af købmandsgården for enden af Østergade før købmand Levinsohn. At forretningen gik tilbage under denne ejer, ser man i skøde- og panteprotokollen, hvor det anføres, at byfogeden i Bogense den 20. april 1833 fik kgl. bevilling til ved proklama i aviserne at indkalde kreditorerne i Simon Iversens fallitbo. Der bliver i de følgende år holdt auktion over dette bo, men først ved 4. auktion i 1837 sælges gården til etatsråd Conrad Henrich Donner, Altona, for 6.405 rbd.-sedler. Denne sælger allerede i 1839 gården til Elias B. Muus, Kerteminde, for 9.100 rbd. sølv. I skødet nævnes, at der i gården bl. a. var 4 heste, 15 køer, 3 vogne, 1 harve, 2 plove, 2 skærekister, 1 kerne, 30 mælke-bøtter og 3 fløde-bøtter.

Rasmus Hjernø Gylling, som fra 1829 havde været handelsbetjent hos Elias B. Muus, blev sendt til Bogense for at bestyre forretningen. I 1845 gik Rs. H. Gylling i kompagni med Jørgen Fahnøe og købte forretningen for 8.000 rbd. Heller ikke de formåede at føre forretningen på lønnende måde, hvorfor man i 1855 måtte likvidere. I Sparekassens Jubilæumsskrift skriver museumsdirektør Svend Larsen bl. a. vedrørende de forskellige gårdes besætninger: „Fahnøe og Gylling havde kun to brune Køreheste, 1 graabroget og 1 hvidbroget Ko, men paa Grund af Firmaets ynkværdige Tilstand kan man have afhændet en Del“.

57 - Fra købmandsgårdens loft.

I 1855 kom gården atter på Elias B. Muus' hænder, og ledelsen overdroges til Andreas Detlefsen. Da købmand A. Detlefsen i 1888 overtog posten som direktør for Handelsbankens afdeling i Odense, efterfulgtes han af Georg Valdemar Larsen. Den 23. oktober 1888 kom G. V. Larsen til Bogense, og 1. juli 1889 overtog han ledelsen af forretningen. I 1925 købte G. V. Larsen

58 - Fra købmandsgårdens loft.

såvel forretning som ejendom for 40.000 kr. I 1935 overgik forretningen til et aktieselskab under navnet G. V. Larsens Eftf.

Da det er lykkedes mig at komme i besiddelse af en del oplysninger vedrørende købmandsgårdens forskellige indehavere, mener jeg, at det kan være på sin plads her at give en mere detaljeret beskrivelse af disse familier, deres data og familieforhold, idet familierne Borring og Fahnøe, som allerede før nævnt, spillede en stor rolle for handelslivet i Bogense.

Stamfaderen til slægten Borring i Bogense er Jens Jørgensen, der blev døbt 5. marts 1700 og begravet 13. oktober 1788; han var søn af en fynsk degn ved navn Jørgen Pedersen Montanus. Jens Jørgensen var fuldmægtig hos købmand i Bogense, tidligere forpagter på Enggården (Gyldensteen), Ditlev Withard i Bryggergården, og tjente ham fra 1717, og fra 1720 sejlede han for denne på København, Lybeck o. a. steder. Jens Jørgensen ægtede i 1724 Ditlev Withards søster, Anna Dorthea, der var født i 1680, og som i 18 år havde været husbestyrerinde og mejerske hos broderen. Dette ægteskab var barnløst, og hun døde i februar 1734. Allerede 30. marts samme år ægtede Jens Jørgensen Christiane Ulrikke Borring (født 1707 - død 1772), datter af herredsfoged i Lunde-Skam herred Søren Borring (død i Bogense 1721) og hustru Alhed Cathrine, født Barchhausen. Jens Jørgensens ældste søn i dette ægteskab, Søren (døbt 26. marts 1735 - død 9. maj 1823), antog moderens pigenavn Borring.

59 - Fra købmandsgårdens loft.

Som før omtalt købte Søren Boring købmandsgården i 1760 og drev en omfattende forretning herfra. I 1761 ægtede han Dorthea Lauritsdatter Brandt (født 1737 - død 22. juli 1818), datter af købmand L. Brandt i Børgense. Søren Boring var en velhavende og anset mand, og i hans tid hørte der en betydelig del jorde til gården, både på Stegø, i Gammelmark og Kappels-

60 - Fra købmandsgårdens loft.

mark. Ligeledes var han ejer af 3 fartøjer. Da han i 1788 solgte gården til sin søn, flyttede han til „Rønnemosegaard“ i Haarslev sogn; denne gård blev efter hans død den 9. maj 1823 atter solgt af hans arvinger.

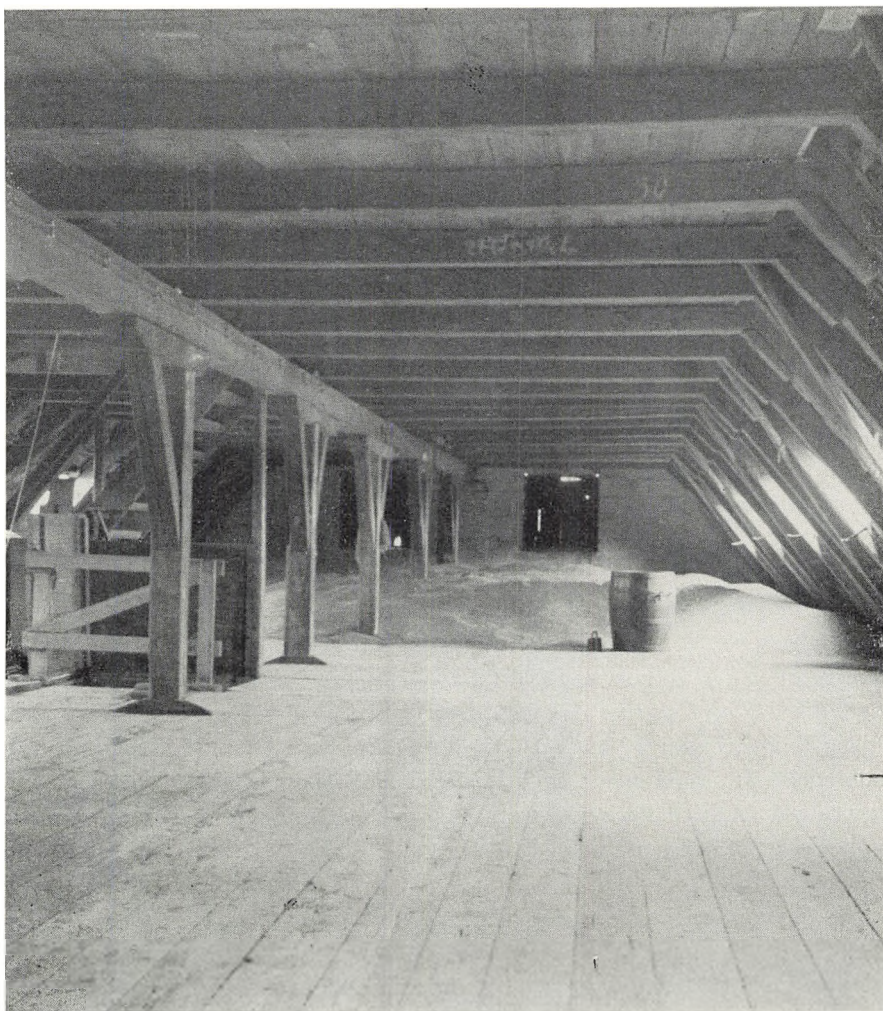
Hans søn, Lars Sørensen Borring (født 5. december 1761 - død 23. november 1853) var gift med Mette Cathrine Fahnøe (født 5. august 1770 - død

5. december 1857), datter af købmand og skibsejer Holger Jespersen Fahnøe. Lars Borring drev forretningen indtil 1830; samtidig hermed startede han, som tidligere nævnt, en købmandsforretning i Adelgade i 1809. I 1830 flyttede han til ejendommen i Adelgade ved siden af præstegården og boede her til sin død i 1853. Ved det første valg i 1838 til borgerrepræsentationen blev han indvalgt i denne. I denne omtale af slægten Borring skal endvidere nævnes Lars Sørensen Borrings søn, Søren Borring, der er født den 16. december 1788 og døde den 19. december 1870. Han blev den 29. september 1810 viet i Krogsbølle kirke til Georgine Clod (født 24. august 1787), datter af sognepræst Hans Adolph Clod. Hun døde allerede i 1824 efterladende sig 6 børn. I 1839 ægtede Søren Borring Dorthea Helene Fahnøe (født 1800), datter af købmand og borgerkaptajn i Bogense Iver Peter Fahnøe. Søren Borring blev i 1812 indehaver af købmandsforretningen i Adelgade, som hans fader havde startet, men virkede kun her til 1813; ved den store ildebrand i 1824 nævnes han som ejer af Bryggergaard, hvor han boede til 1845; derefter flyttede han til ejendommen for enden af Østergade, som er bygget af hans bedstefader i 1780.

Om en yngre søn af Lars Sørensen Borring kan man i „Literis Mando“ læse følgende: „21. December 1798 fødtes i Bogense den berømte og virksomme Filolog, Professor og Ridder Lavrids Stefan Borring, Søn af Kjøbmand Lars Borring og Cathrine Fahnøe“. Lavrids Stefan Borring var gift med Kristiane Bülow, datter af toldkasserer, oberst Bülow i Assens; han virkede for udbredelse af fransk sprog og litteratur i Danmark. I 1848-49 blev han af regeringen sendt til Paris for igennem pressen at oplyse Frankrig om danske forhold. I 1843-45 udgav han en omfattende dansk-fransk ordbog. Han døde 26. marts 1884.

Om Simon Iversen haves der ingen oplysninger og ej heller om Rs. Hjernø Gylling. Fra købmandsgården flyttede denne i 1855 til Gyldensteensvej, hvor han havde bygget en villa (nu Gyldensteensvej 5) og boede her indtil 1869, hvorefter han flyttede til Skive til en datter.

Jørgen Fahnøe, født 1804, var søn af købmand i Bogense Jacob Hansen Fahnøe og hustru Karen Poulsdatter Møller fra Kappelsmøllen og var nær slægtning af familien Borring. Han var uddannet ved handelen i København, hvor han etablerede sig som urtekræmmer i 1830. I 1843 flyttede han til Bogense og overtog sammen med Rs. H. Gylling købmandsgården. Hans hustru var Hansine Marie Cathrine Fahnøe, datter af skipper og havnefoged i Bogense Jørgen Fahnøe og hustru, født Brandt. Familien Fahnøes slægt kan føres tilbage til stamfaderen Claus Pedersen, der var sognepræst i Nordby på Fanø, død 1627. Da Jørgen Fahnøe var trådt tilbage som købmand, blev han kæmner i Bogense indtil 1881, hvorefter han blev pensioneret med en sum

61 - Fra købmandsgårdens loft.

af 300 kr. om året. Han var desuden svensk-norsk konsul og i adskillige år kirkeværge og medlem af ligningskommissionen.

Andreas Detlefsen var født den 1. maj 1831 i Assens som søn af farver Benediks Detlefsen. Han fik sin uddannelse hos en svoger til Elias B. Muus, købmand og agent Hans Brøchner Bruun i Assens.

Georg Valdemar Larsen var født den 24. maj 1860 i Middelfart som søn af manufakturhandler I. R. Larsen. Han fik sin uddannelse i Odense hos købmand Chr. Teisen og kom derfra til firmaet Wilh. R. Mægaard.

Billede nr. 52 viser sikkert gården, som den kom til at se ud, efter at Søren Borring havde erhvervet og samlet de forskellige gårde. Man bemærker på dette billede, at butikken er i direkte forbindelse med beboelseslejligheden, butiksvinduerne er smalle, og på hjørnet af Sct. Annagade er der nogle ejendommelige træbeklædninger, hvis betydning man ikke er klar over. Endvidere fremgår det af dette billede, at hele 1. salen har været benyttet til kornlofter.

På *billede nr. 53* bemærker man den vandalisme, der er sket med gården ved at støbe muren omkring butikken op med cement; dette er rimeligvis sket samtidig med, at man flyttede butikken nærmere hen mod porten og indsatte en gadedør til privatlejligheden. Dette må jo have været en fuldstændig mangel på sans for stil og skønhed, da man ikke forstår, at de solide stolper, som er anvendt ved gårdens bygning, netop på dette sted har været så ubrugelige, at de ikke kunne restaureres. Det nøjagtige tidspunkt for denne ombygning ved man ikke, men det må være sket efter 1874 og før 1888, idet man på billedet af bro-lægningsarbejdet i Østergade i 1874 ser gården i sin oprindelige skikkelse, og i 1888, da G. V. Larsen overtog ejendommen, var ombygningen sket. På 1. sal ser man, at der er indsat 5 fag vinduer, idet en del af kornlofterne er blevet omdannet til beboelsværelser for kommissar og lærlinge i forretningen. Omkring 1905 fik personalet værelser i den fløj af gården, der vender ud imod Sct. Annagade, og værelserne på 1. sal indgik i privatlejligheden. Som kuriosum kan nævnes, at man meget praktisk havde installeret en alarmanordning, som gik fra muren ved butikken op til værelserne; de unge mennesker brugte den bl. a. som vækkeur, idet de havde allieret sig med vægteren, som om morgenen trak i klokken for at vække dem. Reminiscenser af denne klokke ses endnu på muren ved butikken.

Fløjen mod Sct. Annagade står sikkert endnu i sin oprindelige skikkelse, bortset fra at man af ret ny dato har fjernet den udbygning, som førte ned til en kælder — hvorfor ved jeg ikke.

I 1919 blev købmandsgårdens forhus fredet i klasse B; på grund af den skæmmende cementmur ved butikken kunne den ikke komme i klasse A.

Billede nr. 54 viser den gamle port med det smukke udskæringsarbejde. Den samme stil i udskæring findes andre steder i byen, bl. a. gadedøren i Sct. Annagade nr. 17. På en tegning af denne dør, som findes i Nationalmuseet, står der, at snedkeren, der lavede disse udskæringer, kaldtes „a la greque snedkeren“.

På *billede nr. 55* af ejendommen fra gårdsiden bemærker man anvendelsen af den før omtalte udvidelse ved halvtag. Den store magasinbygning, der deler gårdspladsen på tværs fra øst mod vest, er derimod af langt yngre dato end bygningen til gaden, men også her er der anvendt solidt bjælkeværk, der end-

62 - Kornsække slidskes ned fra købmandsgårdens loft.

nu igennem århundreder kan holde stand. Man må i det hele taget beundre bygningshåndværk og materiale fra den tid; det var solidt og gedigent og ikke det sprinkelværk, som anvendes nu, og som gør, at nutidens bygninger bliver saneringsmodne efter et relativt kort åremål. Den gamle bygning, som anes i hjørnet til venstre, erstattedes i 1904 med en ny bygning. Af brandtaksationsprotokollerne fremgår det iøvrigt, at der er blevet bygget en del om til gårdsiden, men det er vanskeligt at konstatere, hvilke bygninger der nævnes; oprindelig har de fleste af disse bygninger været stråttækte. Det er købmand G. V. Larsen med familie, der ses til højre på billedet.

Billede nr. 56 viser gårdsiden af fløjen mod Sct. Annagade.

Ved at se på billederne fra lofterne (nr. 57-61) får man også her et indtryk af det solide tømmer, der er anvendt; de to første billeder er fra bygningen ud imod Østergade og Sct. Annagade, og således de ældste; de tre næste viser de store kornlofter i tværbygningen med hejseværk op gennem tre etager. De forskellige kornsorter havde deres bestemte loft, således hvedeloftet, majsloftet o.s.v., ligesom foderkagerne også altid anbragtes i bestemte rum, i daglig tale kaldet „Kalaet“, en sammentrækning af kagelageret.

På *billede nr. 62* ser man, hvorledes kornsækkene fra lofterne, der vender ud imod gaden, bliver slidsket ned i en vogn. Dette billede er taget 22. april 1925, og det er sidste gang, man benyttede sig af denne læssemåde, da det af

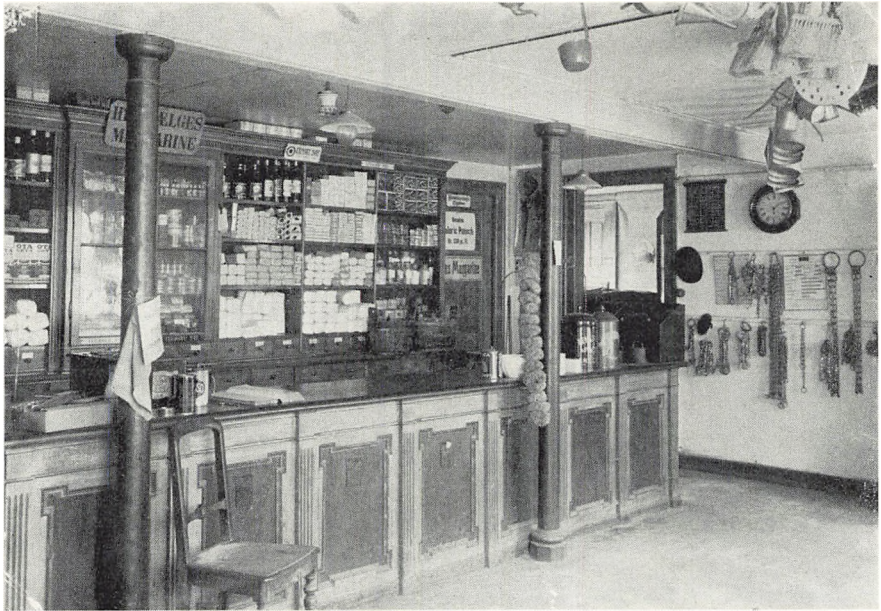
63 - En af købmandsgårdens petroleumsvogne.

politiet på grund af den forøgede biltrafik var blevet forbudt at spærre gaden på denne måde. På butikstrappen står G. V. Larsen, og i karnapvinduet ses fru Larsen.

Da der i købmandsgården var depot fra Det danske Petroleumsaktieselskab, fandtes der udover de almindelige arbejdsvogne også to petroleumsvogne og endog en slæde med petroleumstank, for at man i al slags vejr kunne bringe petroleum ud i oplandet. Det er en sådan vogn, der ses på *billede nr. 63*. I købmandsgården anvendtes udelukkende de levende hestekræfter, lige indtil firmaet i 1935 overgik til aktieselskab; nu anvendes der kun lastbiler.

Såvel i den forreste gård som i baggården fandtes der stalde både til gårdens egen besætning og til brug for kunderne; og selv om der var staldplads til ca. 30 heste, kunne det dog på de store markedsdage og på valgdagene knibe med plads. Ved siden af den private stald lå selekammeret og et rum med en maskine til at skære hakkelse på; umiddelbart op hertil var karlekammeret.

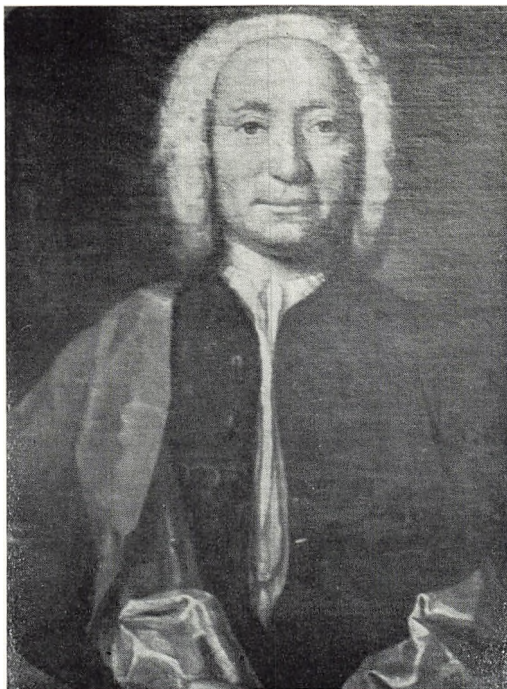
I den forreste gård fandtes der også et rum til kaffebrænding, og helt op til ca. 1920 blev al kaffe til forretningen brændt her. Kaffebrænderen bestod af en tromle, hvori de rå bønner blev fyldt; herefter blev der fyret op i et ildsted under tromlen, og denne blev så drejet langsomt rundt i et par timer, således at bønnerne kunne blive ensartet brune. I håndsvinget var der anbragt en søger, som førte ind i tromlen, og ved at trække denne søger ud kunne man

64 - Butikken i købmandsgården.

konstatere, når bønerne havde fået den rette farve. Man var så nået til det kritiske punkt, hvor bønerne var færdigbrændt, og nu skulle det gå stærkt med at få dem ud af tromlen og hældt over i en kasse med et sold i bunden. Her skulle man ved stadig omrøring sørge for, at bønerne blev hurtigt afsvalet. Havde de blot fået den mindst smule for megen varme, sporedes det straks i kaffesmagen. Det var en langsommelig foreteelse at brænde kaffe på denne måde, men dengang var arbejdskraften jo ikke så dyr, og hyggeligt var det, når kaffeduftens bredte sig ud over gården.

Af *billede nr. 64* fra butikken ser man, at det ikke var nogen delikatesseforretning, men en gammeldags, blandet forretning, hvor der forhandlede mangt og meget lige fra kotøjre til chokolade. Til helt op i tyverne var gulvet hvidskuret og bestrøet med sand; det første, en ny lærling måtte lære, var at få det rette håndslag til at slynge sandet regelmæssigt ud over gulvet. Ved siden af butikken lå „Bondestuen“ eller „Skænkestuen“, hvor bønderne kunne spise deres „mellemmad“; på bordet her fandtes altid en snapseflaske og på disken i butikken stod en dåse med tobak, så kunderne kunne få piben stoppet. Til butikken hørte også et lager af „lånetøj“, det vil sige spisestel m. m., som bønderne kunne låne vederlagsfrit til de store gilder. Ved siden af butikken lå kontoret, hvor man indtil 1935 stod op og arbejdede ved en høj pult.

65 - Købmandsgårdens første ejer Søren Borring.

På billederne nr. 65 og 66 ser man den første og den sidste personlige ejer af købmandsgården, nemlig Søren Borring fra 1760-88 og G. V. Larsen fra 1888-1935.

I gammel tid blev der drevet stor tømmerhandel fra købmandsgården, og en anselig tømmerplads lå på den anden side af Teglgårdsvej. I 1883 blev denne tømmerhandel slået sammen med byens to andre trælastforretninger, som ejedes af købmand C. Q. Barfoed og købmand Hannibal Beck; efter sammen slutningen flyttedes forretningen til havnepladsen, hvor den endnu befinder sig.

Købmand Detlefsen anlagde haven langs med Teglgårdsvej, hvor der forhen kun var mark, og da tømmerpladsen blev flyttet til havnen, udvidedes haven. Haven, som var på 3.375 kvadrater, må dog stadig have været i slægten Borrings eje, da det var G. V. Larsen, der købte den af købmand Borrings arvinger. Senere udvidedes haven yderligere, idet G. V. Larsen købte haverne nedenfor, som førte ud til vejen ved epidemisygehuset, og her blev der anlagt køkkenhave. Uden for haven ved Teglgårdsvej var der en stor tørreplads og kyllingegård, og nedenfor denne plads lå markerne, der hørte til købmandsgården.

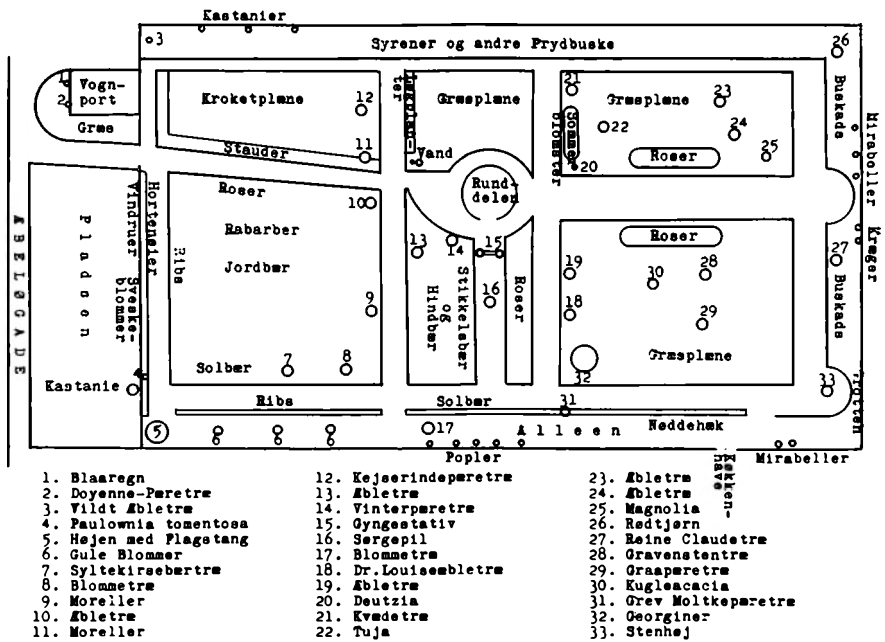
66 - G. V. Larsen, der ejede købmandsgården fra 1888 til 1935.

Billede nr. 67 er fra købmandsgårdens have og er taget den 24. maj 1930; det er pastor Erik Jespersen og Gustav Larsen, man ser på billedet. *Billede nr. 68* er en skematisk tegning af haven; denne tegning, der er tegnet ud fra erindringer, da der intet er tilbage af den gamle have, er nærmest taget med, for at man kan få et indtryk af en have fra tidligere tid.

67 - Købmansgårdens have 1930.

T E G L O A A R D S V E J

68 - Skematisk tegning af købmansgårdens have.

69 - Ejendommene for enden af Østergade.

70 - Ejendomme for enden af Østergade, i baggrunden Rådhuset, ca. 1920.

71 - Bogense Rådhus.

Billede nr. 69 viser den ejendom, der lå for enden af Østergade, og på billede nr. 70 ser man samme ejendom med rådhuset bagved. Dette billede er taget i 1920 kort før nedrivningen af den gamle ejendom. Grundudgravning

72 - Parti fra Østergade, i baggrunden snedkermester Fabricius' ejendom med vindmølle.

gen til det nye rådhus var påbegyndt 27. februar 1919, og indvielsen fandt sted den 23. juni 1921. Rådhuset ses på *billede nr. 71*. Som før nævnt byggede Søren Borring ejendommen på *billede nr. 69* i 1780, oprindeligt bestemt som havestue og pakhus. Senere blev den indrettet til beboelse med købmand Søren Borring jun. som første beboer i 1845. Af senere beboere kan nævnes kommunelærer Michael Fahnøe, landinspektør, justitsråd H. Heie og sidst kantor C. A. Møller, som i 1910 købte ejendommen af landinspektør Heies arvinger for 8.500 kr. Da rådhuset skulle bygges, solgte kantor Møller ejendommen til Odense amtsråd og Bogense byråd for 18.000 kr. Til huset hørte i sin tid en stor have, af hvilken halvdelen midt i firserne solgtes til snedkermester F. Fabricius, som opførte den ejendom, der ses til venstre i billedet. Her var der oprindeligt snedkerværksted, men 1891, da et nyt snedkerværksted blev bygget, omdannedes det gamle værksted til 3 beboelseslejligheder. I Bogense Avis den 16. marts 1891 læser man følgende: „Snedkermester F. Fabricius har af afdøde Partikulier Borrings Arvinger købt en Parcel på 1200 Kv.alen af Matr. Nr. 273 a i Teglgårdsstræde for en Købesum af 1.200 kr. kontant med Forpligtelse til at flytte et paa Pladsen liggende større Vogn- og Materialskur og en Petroleumskjælder tilhørende Kjøbmand A. Detlefsens Eftf. Fabricius agter at benytte Pladsen til en betydelig Udvidelse af sit tilgrænsende Dampsavskæreri.“ I marts 1904 nedbrændte værkstedet, men genopbyggedes straks. I 1918 solgte

snedkermester Jul. Fabricius alt dette til Odense amtsråd og Bogense byråd for 28.000 kr.

På *billede nr. 72* ser man den vindmølle, der ydede kraft til maskinerne i snedkerværkstedet; denne vindmølle måtte i stormvejr forsynes med tunge lodder for at forhindre, at den løb varm. Dette billede må være taget før 1902, idet der da blev foretaget en regulering og udvidelse af hjørnet af Østergade og Teglgårdsvej. På billedet ser man nemlig, at der er plankeværk om baggården til købmandsgården, og dette blev ved reguleringen erstattet med en mur ud mod Østergade. Til udvidelsen blev der ydet 1 kr. i erstatning pr. kvadratalen jord.

TEGLGÅRDSVEJ og GYLDENSTEENSVEJ

Forinden vi fortsætter op ad Teglgårdsvej, vil vi tage en afstikker hen ad Gyldensteensvej. Det første hus på venstre hånd ejedes fra omkr. 1860 af skomager Chr. Rasmussen og senere af hans datter, som her havde en mindre pigeskole. At der her iflg. folketællingslisterne for 1787 har boet en konsumptionskontrollør Magnus Jørgensen står sikkert i forbindelse med, at byens østre port, også kaldet „Løkkeporten“, netop lå her, og ved hvilken der skulle betales konsumptionsafgift eller acisse. Efter dette hus følger „Rosenvolds gård“; dette navn stammer fra snedker Rosenvold, som omkring 1870 har boet her. Som før nævnt var der en tid postkontor, og postmester Dircks havde bolig her. Lidt længere henne ad vejen ligger den ejendom, som købmand Rs. Hjernø Gylling byggede i 1855 (se *billede nr. 73*). Købmand Gylling solgte villaen til prokurator Jespersen i 1869 for 9.900 rdl., og denne solgte den i 1877 til partikulier C. F. Abildgaard. Senere købtes den af overlærer Poul Christensen, der ved sin bortrejse fra byen afhændede den til Bogense kommune. Ved siden af denne ejendom førte der en låge ind til rebslager Viggo Petersens reberbane, som strakte sig ned langs marken, der hørte til købmandsgården. På venstre side af vejen ser man beplantninger, hvor nu kommuneskolen ligger.

På *billede nr. 74*, der stammer fra omkr. 1888, ser man en ejendom, som fra 1860 beboedes af maler Henning Knudsen Hansen, som havde erhvervet den ved giftermål med sin første kone, der var enke efter en snedker Hansen. Værkstedet med altanen for enden af huset er bygget af maler Knudsen, som ses på altanen sammen med sin anden kone. Blandt de øvrige personer på billedet er en tidligere værtshusholder i Studekroen, Christoffer Hansen, og hans kone. Gelænderet om altanen havde tidligere stået om et gravsted på Grindløse kirkegård, og ved maler Knudsens død i 1911 blev en del af det sat om hans gravsted på Bogense kirkegård. Tilsyneladende har dette hus dengang været det sidste på Gyldensteensvej. Senere er den sidste del af vejen blevet

73 - Parti fra Gyldensteensvej.

74 - Maler Knudsen Hansens hus på Gyldensteensvej, 1888.

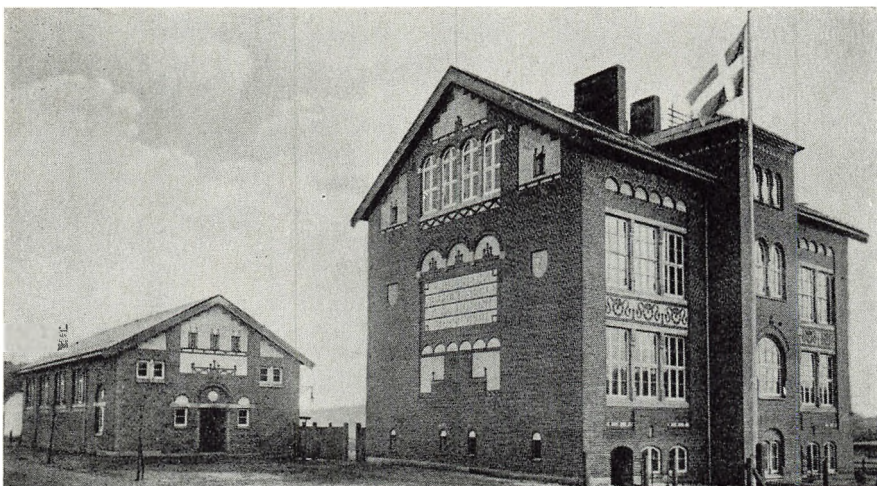

75 - Villaen, hvor byens borgmestre boede fra ca. 1897.

bebygget, og *billede nr. 75* viser villaen, hvor byens borgmestre fra ca. 1897 boede; til venstre i billedet ser man den bygning, hvor der var by- og herreds-kontor. Det er dommer A. Gad og familie, der ses på billedet. Villaen ejedes oprindelig af snedkermester Jul. Fabricius, men i 1904 solgte han den til borgmester C. Rasmussen for 12.500 kr.

Billede nr. 76 viser kommuneskolen. Den grund, hvorpå denne skole opførtes, udgjorde en del af en agerlod, som Alhed Cathrine Borring, enke efter herredsfoged Søren Borring, der som før nævnt var svigerfader til købmand Jens Jørgensen, ved gavebrev af 10. september 1734 skænkede til bedste for et fattigt barns skoleundervisning. Denne jordlod fik Bogense kommune ministeriel tilladelse til at erhverve mod at udrede det beløb, hvortil den var vurderet, nemlig 2.230 kr. til oprettelse af et legat i samme øjemed, som omhandles i gavebrevet. Grundstenen til skolen blev lagt i 1907. Til sammenligning med nutidige priser kan anføres, at omkostningerne til skolebygning og gymnastikhus var anslået til 75.000 kr.

Overfor kommuneskolen på hjørnet af Skovvejen ligger den gamle smedie, som ses på *billede nr. 77*. Fra ca. 1840-60 ejedes den af smedemester Jørgen Henriksen; derefter fulgte hans søn, H. Chr. Jørgensen, og fra omkr. 1890 P. Edw. Jørgensen. Denne familie stammer fra Hans Jørgensen (1612-1681) med tilnavnet Husum, som fra 1660 var borgmester i Bogense. I 1666 tilstod kongen ham skatte- og tiendefri brug og nytte af Æbelø. Han blev begravet i Bogense kirke den 28. november 1681. Familien er i besiddelse af et maleri af deres stamfader.

76 - Bogense Kommuneskole, opført 1907.

77 - Parti fra enden af Østergade, t. v. den gamle smedie på hjørnet af Skovvejen.

78 - Parti fra Østergade.

I Bogense Avis kan man den 24. april 1877 læse følgende: „Ved Byens Østerport ligger der en gammel Smedie, som baade indsnævrer og mispryder Indkørselen til Byen, hvorfor det ofte har været paa Tale at faa den ryddet af Vejen. Nu er Sagen atter bragt frem. Smediens Ejer, Chr. Jørgensen, har tilbudt at rykke den indenfor en passende Grænse for en Godtgørelse af 600 Kr. Tilbudet er fremkommet belejligt, som man netop er i Færd med at anlægge Stenbroen paa Gadestrækningen i den Del af Byen“.

Det er sikkert også denne smedie, som omtales i Idon Møllers „Historiske Bidrag om Bogense“, hvori det hedder: „Under den store Ildebrand i 1550 var der en gammel Kone, der havde et Hus ved Byens østre Port, hvor der nu ligger en Smedie, og hun ernærede sig ved en lille Handel. Hun lod ingen af sine Ejendele udflytte, men da Ilden rasede heftigst, gik hun ud på Gaden, faldt paa Knæ og bad Gud om at, hvis hun aldrig havde forurettet Nogen med sit Maal, hendes Hus da til Bevis paa hendes Retskaffenhed maatte blive staaende. Hendes Bøn opfyldtes, og hendes Hus blev uberørt af Ildsluerne. Dette skal være Aarsag i, at den østre Port blev kaldt „Lykkeledet“, som den benævnes den Dag i Dag“. Dette er dog vist en poetisk udlægning af ordet „løkke“, der betyder en indhegnet mark.

Ejendommen (billede nr. 78) på hjørnet af Østergade ejedes af snedkermester Fabricius fra omkring 1850. På dette sted boede omkr. 1800 Ulrik Chr. Mule, der i folketællingslisten anføres som værende informator hos købmand

79 - Parti fra Teglårdsvej.

80 - Vognskur på Teglårdsvej.

81 - Købmandsgårdens landauer.

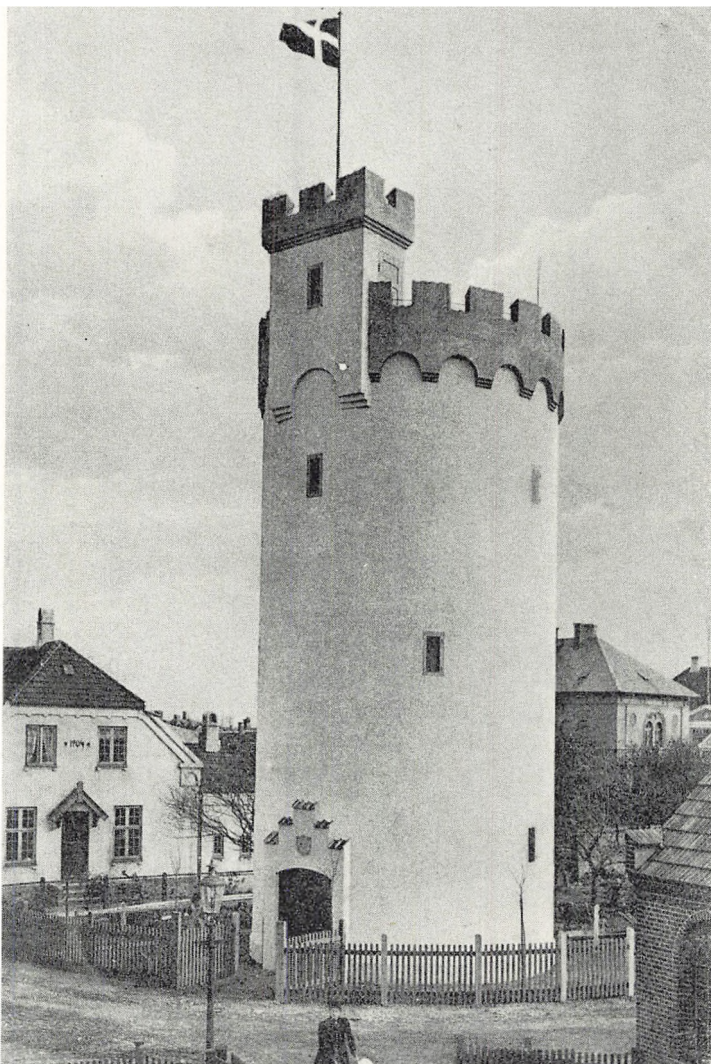
82 - Købmand G. V. Larsen på cykel ad Teglgårdsvej.

83 - Parti fra Teglgårdsvej.

Borring. Ved dette navn føres tanken hen til Mulernes legatskole i Odense, til hvilken by denne slægt gennem mange år har haft tilknytning. Men også i Bogense har der tidligere boet nogle af denne slægt, idet der fra 1584-1616 var en præst ved navn N. Mule, ligesom en del af købmandsgården inden sammenbygningen ejedes af en mand ved navn Erik Mule.

Vi fortsætter turen op ad Teglgårdsvej — eller Gyden, som den altid kaldtes tidligere — forbi snedkermester Fabricius' virksomhed, som ses på *billede nr. 79*, og baggården til købmandsgården; yderst til venstre i billedet ser man indgangen til pladsen og haven, der hørte til købmandsgården. *Billede nr. 80* viser den gamle vognport, som sikkert er det før omtalte skur, som snedkermester Fabricius måtte flytte, da han udvidede sit snedkeri. Denne vognport husede

84 - Vanøtårnet, opført 1910.

foruden arbejdsvogne også en landauer og en charabanc — køretøjer, der nu helt hører fortiden til. *Billede nr. 81* viser landaueren med købmandsgårdens kusk gennem mange år, Hans Petersen, på bukken.

Billederne nr. 82 og 83 viser Gyden ved sommertid; på højre hånd strækker haven sig med de store kroner fra de gamle kastanietræer rækkende ud over vejen. På *billede nr. 83* ser man på venstre hånd tremmerne foran garver

85 - Udsigt fra vandtårnet.

Brocks tørrerum til huder og skind. Dette garveri må tidligere have tilhørt skindbereder V. Nebeling, idet der i Bogense Avis fra 16. marts 1883 står, at denne har ansøgt byrådet om tilladelse til at anlægge et Skindberederi i murermester A. Jørgensens have ud mod Teglgårdsgyden. På *billede nr. 82* følger efter et par mindre villaer asylet, der er opført i 1903, og i baggrunden ses kirketårnet og missionshuset, der er bygget 1899; det er købmand G. V. Larsen, der cykler op ad Gyden.

På *billedet nr. 84* ser man vandtårnet, der blev bygget i 1910, da Bogense fik sit vandværk, og i mange år stod det smukt hvidkalket. Nu derimod er det et trist syn at se det cementgrå tårn rage op — tanken føres uvilkårligt hen på, at det er en reminiscens fra besættelsestiden. I Bogense Avis fra 1910 kan man læse om drøftelserne i byrådet vedrørende vandtårnets placering. Det kan løbe en koldt ned ad ryggen, når man læser om det ene forslag, som gik ud på at placere det midt på torvet. Heldigvis rejste der sig en skarp protest herimod fra byens borgere. Til venstre i billedet ses asylet og bagved Teknisk skole.

Billederne nr. 85 og 86 er taget oppe fra vandtårnet i 1911, og man får her et glimrende indtryk af den udvidelse af bebygget areal, der er sket i Bogense i de sidste fyrretyve år. Se blot på *billede nr. 86* med markerne og fri udsigt helt over til Stegø mølle, og tænk Dem så, hvorledes et billede taget i dag ville

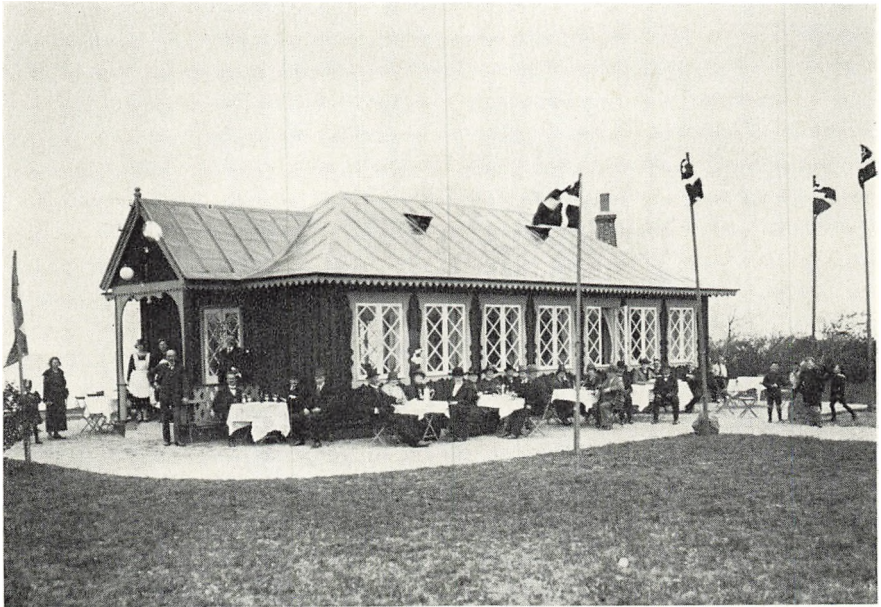

86 - Udsigt fra vandtårnet, i baggrunden Stego mølle.

fremtræde. Man ser endvidere lidt af den villa, som hotelejer Fr. Andersen i 1894 byggede på Teglgårdsvej, og som nu igennem mange år har været lægebolig, idet distriktslæge A. Schnicker i 1904 købte den af Fr. Andersens enke for 8.000 kr. og boede her til 1915; efter ham fulgte dr. Nic. Holm. Endvidere ser man vejen, der fører ned forbi epidemisygehuset, som blev bygget i 1883, og som byen har måttet klare sig med helt til slutningen af tyverne, da det nye sygehus blev bygget.

Fortsætter man ned ad vejen ved epidemisygehuset, når man ned til anlægget, som blev anlagt 1913, og som blev en stor gevinst for byen. Byens borgere viste da også deres interesse herfor bl. a. ved engang, inden anlægget var groet til, nogle sommeraftener at stille deres arbejdskraft til rådighed med lugning og renholdelse af dette.

Til minde om Sønderjyllands genforening med Danmark rejste man i anlægget en sten, som var blevet fundet, da man gravede grunden ud til det nye rådhus. Man havde ved starten af anlægget haft planer om at bygge en pavillon her, men på daværende tidspunkt rådede man ikke over tilstrækkelige midler hertil. Senere realiseredes dog denne plan, og den 10. maj 1925 kunne man indvi denne pavillon, som ses på *billede nr. 87*; denne blev ødelagt under besættelsen, og først i 1953 blev den genopbygget i en større og forbedret udgave.

87 - Pavillonen i anlægget, opført 1925.

Samtidig med anlægget fulgte udstykning af jord til kolonihaver, ligesom Bogense Lawn Tennis Klub flyttede tennisbanen fra Skovvejen hertil. I de senere år har bebyggelse af dette areal taget rivende fart, således at der nu er opstået en hel ny bydel her.

Vi forlader nu anlægget og går ad den smalle sti langs stranden med udsigt over til Æbelø og Jylland. Et stykke ude i stranden ser man en stor sten rage op; denne sten, som kaldes Sælstenen, blev af isen en af de hårde isvintre under besættelsen flyttet et godt stykke nærmere mod land. Det har gennem tiderne altid været skik at brænde et stort blus på Sælstenen Sct. Hansaften. Ud til gangstien lå i mange år byens sportsplads, men ved kirkegårdens udvidelse flyttedes den ud til Fredskoven.

Gennem en låge kommer man ind på kirkegården, der omkranser den smukke, hvide kirke, som med sit sorte spir er synlig vidt omkring både fra land- og søsiden.

KIRKEN

Kirken (*billede nr. 88*), der er viet til Sct. Nicolaus, er bygget 1406, og tårnet er mod sædvane rejst øst for koret. *Billede nr. 89* viser kirkens indre, som det var før 1913. Man bemærker her de lukkede stolestader og gaslamperne på disse. I 1913 blev kirken restaureret, prædikestolen blev flyttet op ved koret, og der kom åbne stolestader. På *billede nr. 90* ser man provst Jürgensen, som var præst i Bogense fra 1903-24. *Nr. 91* er et gammelt billede af kirken og provst Fog. *Nr. 92* viser orgelpartiet.

En arkitektonisk og historisk beskrivelse af kirken er jeg ikke kompetent til at give, men jeg vil nøjes med at anføre forskellige notater, som findes i Literis Mando:

- 1516 er det årstal, der tillige med et latinsk vers læses på Bogense kirkeklokke.
- 1550 blev den smukke altertavle og prædikestol i Bogense kirke bekostet af rådmand Klaus Eriksen (Bjørn).
- 1654 skænkede Just Fichtel, en Hamborger-købmand, der formodentlig drev stor handel med Bogense, sammes kirke den 14-armede og 154-pundige lysekrone.
- 1705 skænkede tolder Kr. Petersen Bøgvad den 10-armede lysekrone til Bogense kirke.
- 1714 holder stiftamtmand Gedde visitats i de fynske stæder. I Bogense finder han kirken i meget slet stand.
- 1731 17. december slår lynet ned i Bogense kirke, hvor der anrettes en betydelig ødelæggelse.
- 1748 14. april (påskedag) indvies orgelet i Bogense kirke.
- 1755 giver den gamle og originale pastor Lundager en præsteindberetning og skriver bl. a., at Bogense kirke er omtrent lige så vid som lang, og at tårnet ligger på den østre ende, for at havet ikke skal sluge klockelyden, samt at en storm har nedblæst Sct. Nicolais billede fra kirketårnet.
- 1760 Bogense kirke får et nyt spir.

88 - Bogense kirke, opført i begyndelsen af det 15. århundrede.

89 - Kirkens indre før restaureringen i 1913.

I Literis Mando fortælles endvidere, at et af Peder Syvs ordsprog lyder således: „Så stor som Bogense Døbefont“.

I „De Bogense Herremænd“ af sognepræst A. Crone står der bl. a., at 1550 bekostede den velbyrdige mand, Klavs Eriksen, den smukke altertavle og prædikestol i Bogense kirke. Formodentlig er det den samme prædikestol, der endnu findes i kirken; den er af egetræ med 4 felter: Syndefaldet, Mariæ bebudelse, Jesu fødsel og korsfæstelse. Altertavlen er smukt udskåren, rigt malet og stærkt forgyldt, med mange skriftsteder. Maleriet deri (den knælende og bedende frelser i Gethsemane) er givet af oberstløjtnant P. v. Bardenfleth til Harritslevgaard i 1824.

Det nuværende orgel er fra 1862. Anskaffelse og installation af dette kostede 6.800 kr.

Ifølge optegnelser i Nationalmuseet var der på orgelpulpeturet henstillet to senbarokke stager, drevne af jernblik og forsøvede. De tre indadbuede sider er smykkede med Akanthus ornamenten på rokokoagtig karreret bund. I ovaler læses:

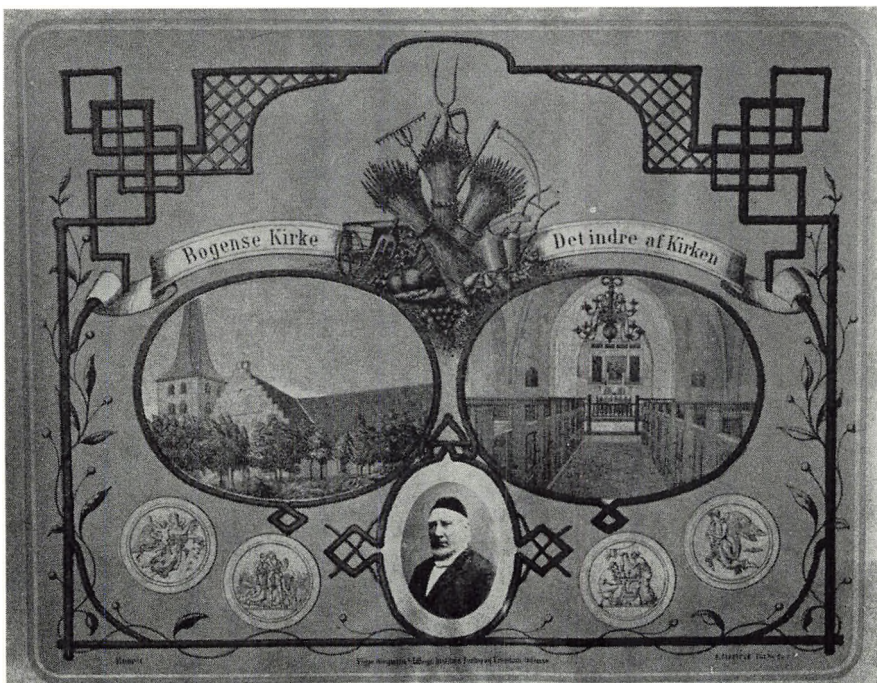
Aar 1777 nye Aars Dagen er disse tvende Stager givet til Bogense Kirke af Jens Jørgensen som har været dens Werge ud i 26 Aar Borger og Købmand ud i 53 Aar i sit Alders 77 Aar.

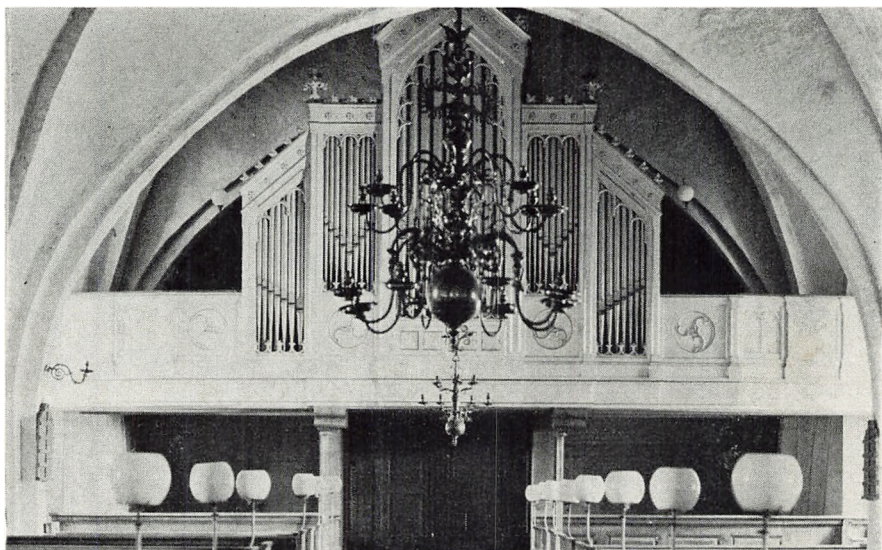
90 - Proust Jürgensen, præst i Bogense 1903-24, ved kirkens alter.

Disse stager findes dog ikke mere i kirken, men opbevares på Bogense museum og ses på *billede nr. 93*.

I forbindelse med kirken kan her nævnes et regulativ af 2. januar 1823 for Bogense ligbærerlaug, hvori det er fastsat, at ligbærerne skal være klædt i sorte livkjoler, hvilket senere er ændret til, at påklædningen skal være anstændig mørk, passende til gerningen. Den ældste takst, der er opbevaret, er fra 1822 og lyder således:

91 - Billeder fra Bogense kirke samt portræt af provst Fog.

92 - Orgelet i Bogense kirke.

93 - 2 lysestager, skænket Bogense kirke 1777 (opbevares nu på Bogense Museum).

1. Kl. Rangspersoner	10 Rdl.
2. „ kgl. Embedsmænd og Kjøbmænd	8 „
3. „ Brændevinsbrændere, Avlsmænd og Skippere	6 „
4. „ Haandværkerstanden	3 „
5. „ Daglejere og Tjenestetyende	2 „
6. „ Fattiglemmer henbæres uden Betaling	

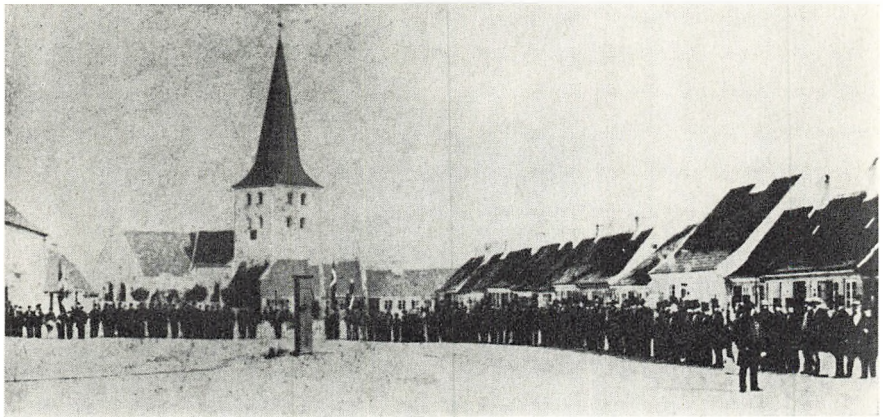
alt for lig af voksne personer; for børn mellem 6—14 år betales halv takst.
Betalingen skal erlægges i sølv og kan inddrives ved udpantning.

TORVET

Vi går nu fra kirken ud på det smukke og særprægede torv, som absolut er en turistattraktion. Torvet, der er meget stort, omkranses af små velholdte huse og gamle lindetræer, der giver det hele et idyllisk præg, og man må håbe, at der fremdeles må blive våget over, at denne idyl ikke brydes. *Billede nr. 94* er taget den 24. juni 1863 og viser borgervæbningen og skyttelaugets førudmarchen til Fredskoven, og på dette tidspunkt fandtes der ikke træer på torvet. Beplantningen må være sket omkring 1870 (*billede nr. 95*), idet der i Bogense Avis fra 1869 står anført „at Forskjønnelsesforeningen ansøger Byrådet om Tildeling til at plante Træer paa Torvet“. Samtidig plantedes lindetræerne på kirkegården. På disse billeder ser man også vandpumpen, der stod midt på torvet. I gammel tid var bækken byens eneste offentlige vandforsyning, men da man efterhånden fandt denne for utilstrækkelig, foranledigede byens styrelse, at der blev tilkaldt en mand, som var i besiddelse af den evne, at han kunne „vise vand“. Da han fandt, at der var mulighed for en brønd på torvet, blev en sådan gravet og forsynet med en træpumpe, som altså var den første i byen; senere efterfulgtes den af forskellige pumper rundt om i gaderne.

På torvet lå i gamle dage en latinskole, som blev nedlagt i 1739, og efter hvad man læser i Literis Mando, har det ikke været noget større tab for byen, idet der står: *Latinskolen i Bogense, der nok altid havde været en pædagogisk og videnskabelig Undermaaler og i den senere Tid i en hensygnende Tilstand, bliver nu endelig slaaet rent ihjel ved Forordning af 17. April 1739. I Stedet for oprettes en dansk Skole eller en Borgerskole i Bogense. Klokkeren, der fik den gamle Latinskolebygning til sin „Klokkerboligs Forbedring“, skulle forsyne Kirken med Sang og Kristendomsskolen med Læsning“.*

I 1853 byggedes borgerskolen på torvet. Den var dengang delt op i en drengeskole og en pigeskole, og drengeskolen lå nærmest kirken. I gården delte et plankeværk drengenes og pigernes legeplads. Friskolen eller almueskolen lå i Torvegade i Lundegaards stiftelse, hvor senere tømrer Jørgen Petersen boede. Det var de samme lærere, der underviste på begge skoler.

94 - Borgerlauget og Skyttelaugget før udmarchen til Fredskoven Sct. Hansdag 1863.

Under krigen 1864 var der indkvartering i Bogense, og skolen på torvet blev taget til lazaret. 1. og 2. kl.'s elever blev flyttet ned i „Hotel Kattegat“ ved havnen, og 3. kl.'s elever gik i skole i et baghus i købmand Carl Hansens gård i Adelgade, hvor der senere blev isenkramforretning.

Borgerskolen havde til huse på torvet indtil 1908, hvorefter den flyttedes til den nybyggede kommuneskole på Gyldensteensvej. Som motivering for bygning af en skole anførtes bl. a., at skolen på torvet var „mindre tidssvarende“, hvortil kan bemærkes, at skolen dog herefter uden større forbedringer blev taget i brug af Bogense private realskole, som virkede her indtil 1915.

Det er muligvis almueskolen, der ifølge Literis Mando omtales således i „Fyens Stiftstidende“ den 26. maj 1814: *„Ved et Sammenskud af Borgere i Bogense af Beløb 3.184 Rdl. er en Skolebygning 1812 blevet kjøbt og indrettet. Ved Sognepræsten Andresens og Kateket Froms heldige Ansættelse har Byen foruden den duelige Lærer Simonsen faaet et Par virksomme Skolemænd (en Tredielærer og Klokker var nylig ansat). Borrning, Fahnøe, Friis, Jørgensen og Klasen ere Navne, som især fortjene at opregnes, fordi de ved deres betydelige Pengebidrag og øvrige virksomme Deltagelse saa smukt havde fremskyndet Skolevæsenets Sag.“*

På torvet holdtes forskellige markeder. Således var der hver torsdag marked med f. eks. grøntsager, kød og grise. I denne forbindelse kan nævnes en gammel form for reklame; når en hest skulle slagtes og kødet sælges, gik trommeslageren dagen før gennem byen for at kundgøre, at kødet af den hest, som blev trukket efter ham, næste dag kunne fås til købs på torvet. I gamle dage var der tre markeder i fasten, hvoraf det midterste kaldtes „Pigernes marked“. Senere var der „Mikkeltos-marked“ og et større urtemarked om efteråret.

95 - Bogense Torv i 1870'erne.

96 - Bogense Torv.

En årlig tilbagevendende begivenhed var sommermarkedet i begyndelsen af juli; det var nærmest Dyrehavsbakken i mindre stil med karrusel, luftgynger, boder med galanteri og telte med forskellige „nervepirrende og interessante fænomener“. Prof. Labri kom også hvert år og forlystede folk med sine udråb og tryllekunster. Ifølge overlevering hed det sig, at hvis man i et regnfattigt år fik regn til Bogense sommermarked, kunne havren endnu blive god. De omrejsende cirkus holdt også tidligere til på torvet, men til lettelse for beboerne er dette nu forbudt.

En anden begivenhed, som også kaldte mange tilskuere til torvet, var den årlige sprøjteprøve; alle sprøjterne blev fra sprøjtehuset i Rådhusstræde trukket op på torvet, slangerne rullet ud, og vandvognene holdt parat med den nødvendige vandforsyning. Så kunne forestillingen begynde, som den aften var af fornøjelig art; især var den til stor moro for byens drenge, som her fik et gratis styrtebad, men baggrunden for en sådan prøve var jo af mere alvorlig art.

Billede nr. 96 viser torvet i dets nuværende skikkelse.

SCT. ANNAGADE

Til torvet fører fire gader, nemlig Sct. Annagade, Teglgårdsvej, Torvegade og Kirkestræde, og vi vil nu se lidt nærmere på Sct. Annagade, som løber mellem Østergade og torvet. På *billede nr. 97* ser man det hus, som ligger på hjørnet af Sct. Annagade og Teglgårdsvej. Fra omkring 1860 tilhørte ejendommen købmand C. P. Buch, der ses i butiksdøren. Han stammede fra Haarslev kro, og efter at have sejlet nogle år overtog han denne forretning efter sin svigerfader. Det var en ret omfattende forretning, idet der udover købmandsforretningen og brændevinsbrænderiet også hørte landeri til med 30 køer og 4 heste. Sidst i firserne solgtes forretningen til købmand Chr. Ludvigsen, der solgte jorden fra, og i 1893 købte købmand Chr. Christensen ejendommen og byggede en etage til på denne. På billedet her bemærker man også skodderne for butiksdøren. Et stykke længere nede i Sct. Annagade lå der en ladebygning, der ejedes af købmand Buch, og det var på denne grund, at Teknisk skole blev opført. Indvielsen af Teknisk skole fandt sted 27. oktober 1890, og på *billede nr. 98* ser man bygningen, der er opført i norditaliensk renaissancestil. På samme billede og på *billede nr. 99* ser man det gamle rådhus. Ifølge Literis Mando påbegyndtes bygningen af dette rådhus den 1. maj 1846 ved arkitekt Kr. Rasmussen, og ved drøftelserne angående bygningen heraf var det på et amtsrådsmøde den 24. februar 1845 blevet fastlagt, at Bogense by skulle udrede $\frac{2}{5}$ og Skovby herred $\frac{3}{5}$ af byggesummen, der var anslået til 7.781 rdl. I Literis Mando findes endvidere følgende malende beskrivelse af rådhusets indvielse:

„Den 13. September 1847 foretoges den festlige Indvielse af det for Bogense By, Skovby Herred og Gyldensteen Birk opførte Ting- og Arresthus, der forherligedes ved Nærværelse af den daværende og den nuværende Konge (Christian VIII og Frederik VII). Om Middagen ankom Kongen

97 - Parti fra Sct. Annagade.

med Følge, ledsaget af Stiftamtmanden og flere Embedsmænd efter et Besøg hos Hofjærgemester, Grev Bernstorff paa Gyldensteen, der ved Grevskabets Grænse modtog og ledsagede Kongen med en talrig Skare til Hest, hver Deltager med Fane og med røde Bånd paa Hatten. Fra Østerport til den paa Adelgade oprettede Æreport kjørte Kongen under Folkets Jubel gennem det af Brand- og Politikorpset dannede Espalier, 300 Mand, alle forsynede med Nationalkokarden, og modtoges ved Æreporten af de fra Byen og Omegnen talrig forsamlede Embedsmænd o.s.v. Byfoged Baadsgaard ønskede her Kongen velkommen og tolkede Borgernes almindelige Glæde ved for første Gang at se Hans Majestæt som Konge i deres Midte. Efter endt Kur på Aftrædelsesstedet begav Kongen sig med Følge til Fods til Raadhuset, hvor en til Dagens Fest forfattet Folkesang blev afsungen, hvorefter den i tusindvis forsamlede Folkemængde under idelig Jubelråb tilkjendegav Glæden over Kongens og Kongesønnens høie Nærværelse. Efter afsyngelsen af en Kantate besteg By- og Herredsfoged Baadsgaard Talerstolen og i smukke velaffattede Ord indviede han den nye Bygning. Efter denne Tale udtalte Kongen i kraftige Udtryk sin Forventning om, at Retfærdigheden her aldrig maatte rokkes og at Vedkommende altid her vilde vide at behandle alle med Humanitet. Højtideligheden endte med, at Byfogeden ud-

98 - Parti fra Sct. Annagade, bl. a. ses Teknisk Skole, opført i 1890.

bragte et Længeleve for Kongen, der samme Dag udnævnte ham til Justitsraad. Derefter besaa Kongen Raadhuset, Arbejdsanstalten, Fattighuset, Havnen og det ved samme nysopførte Toldpakhus, og i en Toast med Byfogeden og Borgerrepræsentanterne bevidnede Kongen sin Tilfredshed og gode Ønsker for Byens fremadskridende Opkomst. Hans Majestæt gav derefter Audiens paa sin Bopæl og forlod omsider Byen på samme festlige Maade som ved Ankomsten. Under Festmåltidet paa Raadhuset udbragtes Skaaler for Kongen, Kronprinsen, Stiftsamtmændene o.s.v. og sluttedes endelig Festdagen med Bal paa Raadhuset, der bivaanedes af 2-300 Personer. Musiken (9 forskjellige Instrumenter) var Fredericia Brigadens.“

Dette rådhus skal være blevet opført på det ældre rådhus' plads; om dette rådhus ved man ikke meget, idet alle protokoller desangående blev tilintetgjort ved den store ildebrand i 1683. I „Gamle danske Minder“, der er samlet og udgivet af Holger Bruun i 1869, står der om det ældre rådhus: „Raadstuen, en antik Bygning med Spür, er en Levning af et Kloster, der var helliget St. Anna“; efter sigende skulle der herfra være ført en løngang til Æbelø. Ifølge en tegning af dette rådhus i Frederik V's Atlas af 1754 synes spiret eller tårnet på det nye rådhus fra 1921 at have en vis lighed med spiret på det ældste rådhus.

99 - Det gamle rådhus, opført 1846-47.

I forbindelse med omtalen af rådhuset synes jeg, at det ville være på sin plads her at gengive et uddrag af en artikel „Lidt om Bogense før og nu“ skrevet af købmand Otto Kaalund i Bogense Avis den 25. august 1899:

„Befolkningen er fredelig, og Tilstanden er saa betryggende, at der i Mands Minde ikke er begaet et eneste grovt Tyveri af nogen „Indenbyes“. Om et for ca. 60 Aar forefaldent Tyveri fortælles der, at den Paagjældende — lad os kalde ham Jonas — efter at han havde bekjendt sin Forbrydelse og sad i Varetægtsfængsel for at vente på sin Dom, traf den Overenskomst med Arrestforvareren, at han (Jonas), der navnlig befandt sig særlig ensom om Natten, fik Lov at gaa hjem ved Mørkets Frembrud, hvorefter han pligtskyldig meldte sig hver Morgen og vækkede Arrestforvareren før Dagbrud. Endelig kom Dommen, og skjøndt Forbrydelsen kun androg et mindre Tyveri, dømtes Manden, ifølge den daværende Straffelov, til et Par Aar i Odense Tugthus. For ikke at sætte Byen i unyttig Bekostning ved hans Transport til Odense, ventede man, indtil en herboende Borger skulde til nævnte By, og med ham kjørte da Politibetjenten, medens Jonas fik Plads paa Fodersækken bag i Vognen.

Da man havde naaet Tyrekroen, kom vedkommende Borger pludselig i Tanke om, at han havde glemt sin Tegnebog, indeholdende 700 Rdl., hvilke

100 - Den sidste vægter i Bogense.

Penge han skulle bruge i Odense, og belavede sig derfor paa at vende om for at hente Pengene; men Politibetjenten vidste bedre Raad og foreslog: „Vi kunde jo lade Jonas løbe tilbage efter Bogen og saa gaa ind i Kroen saa længe“. Som sagt saa gjort, Jonas sendtes tilbage med Bud til Vedkommendes Hustru om at faa den i Chatollet liggende Tegnebog udleveret, og en halv Time efter møder han med den, får sig en halv pøgl og en Drik Øl i Dusør, og derefter fortsættes Rejsen til Odense. Efter endt Straffe-

101 - Ejendommen på hjørnet af Sct. Annagade og Rådhusstræde, bygget ca. 1800.

tid kommer Jonas tilbage, og saa snart han har meldt sig til Politiet, gaar han til Fattiggaarden, hvor hans Kone midlertidig har havt Ophold, tager hende under Armen og, idet han erklærer, „at nu skal han nok sørge for sin Kone“, vandre de begge af Sted for at begynde forfra med hæderligt Arbejde. Siden hin Tid har Bogense, som sagt, ikke kjendt til større Indgreb overfor Eiendomsretten, men paa en skikkelig Maade at gjøre sig en lille Fordel paa Næstens Bekostning, det kan vel hænde; thi Menneskene ere nu engang ikke saa gode, som de burde være, heller ikke i Bogense.“

Til overholdelse af ro og orden i byen om natten blev der omkring år 1700 ansat en fastlønnet vægter, som blev lønnet med 3 sk. om sommeren og 4 sk. om vinteren pr. nat. Kl. 10 gik han gennem gaderne og sang følgende vægtervers:

*Om du vil Tiden vide,
Husbond, Pige og Dreng,
da er det paa de Tide,
man føjer sig til Seng.
Befal dig Herren fri!
Vær klog og snild!
Vogt Lys og Ild!
Vor Klok er slagen ti.*

102 - Parti fra Sct. Annagade, t. h. det gamle rådhus.

Billede nr. 100 viser den sidste vægter i Bogense.

Den tredje ejendom fra Teknisk skole på *billede nr. 98* har gennem længere tid været lægebolig, idet distriktslæge P. C. Larsen flyttede fra Adelgade hertil i 1841; hans søn, Peter C. Larsen-Utke var konstitueret distriktslæge fra 1864-66 og fortsatte sin praksis i Bogense med bolig her indtil 1875. Efter distriktslæge Larsen, som døde i 1868, fulgte som distriktslæge Jørgen Lorck fra 1868-83 og derefter Hans Bolvig fra 1883-1903; den sidste distriktslæge i Bogense var Alf. Hardt Schnicker fra 1903-15. Distriktslæge Hans Bolvig, som kom til Bogense omkr. 1875, boede også her i Sct. Annagade og solgte ved sin bortrejse ejendommen for 7.000 kr. til snedker R. J. Jørgensen, som i baghuset indrettede et møbelsnedkeri.

I forbindelse med omtalen af byens distriktslæger kan nævnes, at den første læge, der praktiserede i Bogense, var Peter Christopher Boock, som var født i Pommern den 6. maj 1759. Han startede sin praksis i Bogense i 1797, og fra 12. februar 1817 blev han byens første distriktslæge og virkede som sådan indtil sin død den 8. december 1830.

103 - Gadedør med ala greque udskæring i garvmester Brochs ejendom i Sct. Annagade.

Fil højre på *billede nr. 97* ser man et hjørne af den gamle realskole. Omkring 1840 ejedes denne ejendom af brændevinsbrænder P. Rasmussen og senere af hans døtre. I Bogense Avis kan man den 13. januar 1883 læse følgende: „Byraadet besluttede i Gaar — under Forbehold af Ministeriets Approbation — at købe til Kommunens Brug den Frøknerne Rasmussen tilhørende Ejendom Nr. 164 i St. Annagade. Af Kjøbesummen, som er 6.500 kr., skal kun 500 Kr. udbetales straks, medens Resten forrentes og afdrages med 6% aarligt. Ved Erhvervelse af denne Ejendom, der støder umiddelbart op saavel til Raadhusets som til Sygehusets og Fattiggaardens Grund, ville disse tre offentlige Anstalter komme til at udgjøre et samlet Komplex. Det er Meningen, at den ny erhvervede Ejendom skal anvendes saaledes, at Forhuset indrettes til Skolelokaler i Stedet for den hertil lejede Bygning i Torvegade, og at Baghuset omdannes til en Udvidelse af Fattiggaarden med en Husvilde-Afdeling, som hidtil har manglet, og der i den nærmeste Tid vil vise sig at være fornøden Trang til.“

Den 1. oktober 1885 startede provst C. Fog, købmand O. Kaalund, købmand A. Detlefsen og redaktør Pagh en privat realskole. Skolens første lokale var i konfirmandstuen i præstegården; senere flyttedes den til Møllers gård i Forstaden og derefter til denne ejendom i Sct. Annagade indtil foråret 1909, hvorefter den som før nævnt flyttede til torvet, indtil den nedlagdes i 1915. Frøknerne Ch. og K. Rasmussen flyttede efter salget af deres ejendom over i en mindre ejendom på den anden side af Sct. Annagade.

Billede nr. 101 viser ejendommen på hjørnet af Sct. Annagade og Rådhusstræde; den er bygget omkring 1800 og ejedes af skipper, købmand og avlsbruger Hans Chr. Andersen. Han ejede et mindre skib, hvormed han drev fragtfart, og havde endvidere en lille forretning med udsalg af brænde, sand o. a. Det er hans kone, Abalone K. Andersen, født Wulf, der ses i vinduet. Hun, der var født 1800 og døde 1892, var moster til etatsråd C. F. Tietgen. I en levnedbeskrivelse om Tietgen fortælles bl. a., at han som dreng besøgte sin familie i Bogense og ofte sejlede med sin onkel til Odense. Ved omtale af Tietgen i denne beretning synes jeg, det må nævnes, at en endnu større berømthed fra Odense også har haft forbindelse med Bogense, nemlig H. C. Andersen, idet hans moder var født her. Ved Abalone Andersens død solgtes ejendommen til et konsortium bestående af snedkermester Jul. Fabricius, hotelejer Fr. Andersen og købmand Fr. Rosenberg. Samme aften, som handelen var sluttet, solgtes haven nedad Rådhusstræde for 2.000 kr. til købmand Sophus Tange. Ejendommen deltes i to dele og blev ombygget, dog med bibeholdelse af karnappen. Man kan på *billede nr. 102* se ejendommen i dens nye skikkelse. Sagfører Handberg har en tid ejet den del af ejendommen med karnappen, hvilket fremgår deraf, at der den 12. december 1901 i

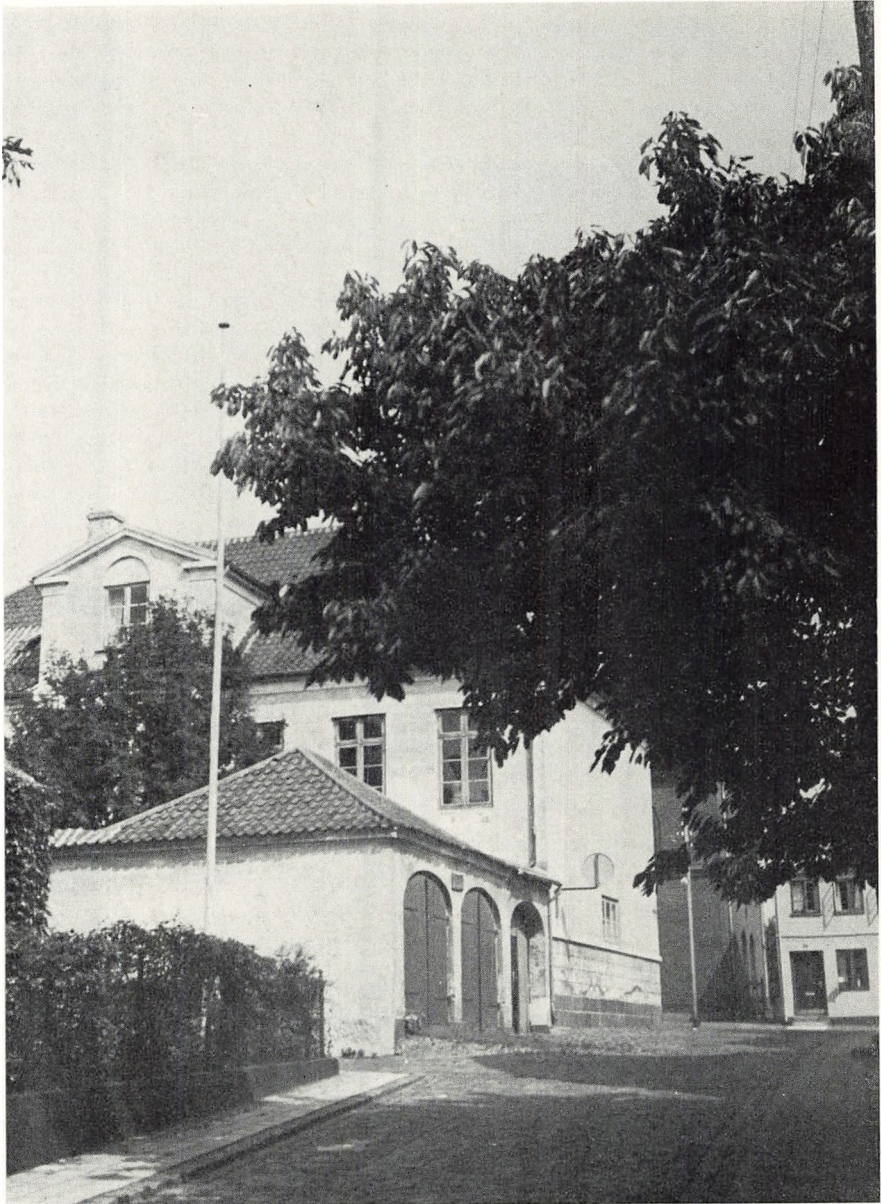

104 - Udsigt fra Østergade mod Torvet, på højre side købmandsgården.

Bogense Avis meddeltes, at han på grund af bortrejse havde solgt huset til sagfører Theill. I 1903 solgte sagfører Theill huset til enkefru Augusta Nielsen, født Abildgård, for 6.300 kr. Fru Augusta Nielsen drev her gennem flere år sin skole for børn i alderen 6-9 år, nærmest som en underskole til realskolen. På billedet fra Sct. Annagade ses også nogle af de mindre ejendomme, som cykel-fabrikant Petersen købte og lod nedrive af hensyn til udvidelse af automobil-forretningen. Endvidere ser man et billede (nr. 103) af den fornævnte gade-dør med ala greque udskæring i garvermester Brochs ejendom.

Billede nr. 104 er fotograferet fra Østergade op mod torvet, og på højre hånd ser man en del af købmandsgården. Ifølge gamle folketællingslister synes det at fremgå, at det efterfølgende hus engang har hørt med til købmands-gården. Den følgende ejendom ejedes fra 1856 af murermester Andreas L. Jørgensen, som efterfulgtes af sin søn H. Chr. Jørgensen indtil 1929. Dennes søn, Valdemar Jørgensen, drev forretningen indtil sin død i 1953, hvorefter den kom på fremmede hænder. Huset herefter ejedes fra 1824 af skipper og købmand Viggo Rs. Krøll, og efter hans død boede hans enke her indtil 1880, hvorefter branddirektør C. M. Møller købte ejendommen.

Billede nr. 105 er fra Rådhusstræde og viser bagsiden af rådhuset, sprøjte-huset og et hjørne af det tidligere sygehus. Dette sygehus blev opført i 1857 med plads til 8 patienter og nedlagdes i 1928.

105 - Det gamle rådhus set fra Rådhusstræde.

TORVESTRÆDE og KIRKESTRÆDE

Herefter går vi tilbage til torvet og ned ad Torvegade eller Storestræde, som det kaldtes i gamle dage. På *billede nr. 106* kan man på hjørneejendommen se et skilt med ordet „Skridt“, som hentydede til, at her måtte hestene gå i skridtgang. En syerske, som engang boede i denne ejendom, blev på grund af dette skilt kaldt „skridtmadammen“. Det fjerde hus på højre hånd tilhørte Lundegaards stiftelse; tidligere lå Burchardts garveri her, og senere lejedes ejendommen ud til skole, indtil denne også blev flyttet op i Sct. Annagade. I Bogense Avis for 2. december 1880 står der, at isenkræmmer Th. Petersen havde købt denne ejendom for 2.500 kr. Isenkræmmer Petersens broder, tømremester Jørgen Petersen, drev gennem mange år et savskæreri her.

På *billede nr. 107*, som også er fra Torvegade, ser man to personer, som var godt kendt i Bogense omkring 1910, nemlig politibetjent Petersen, der står udenfor sit hus med sin store, danske hund „Kalif“, og postbud Jens Hansen.

Vi vender nu atter tilbage til torvet og går henimod kirken og ned ad Kirkestræde, som ses i vinterdragt på *billede nr. 108*. For enden af Kirkestræde ligger en stor bindingsværksejendom, som tilhørte Bogense Kul- og Trælasthandel (den ses bl. a. på *billede nr. 10*). Dette firma startedes i juni 1883, da købmændene C. Q. Barfoed, A. Detlefsen og Hannibal Beck slog deres trælastforretninger sammen og flyttede dem til en lejet plads på havnen, ligesom de købte denne gamle ejendom til kontor og lager. Ejendommen havde tilhørt grosserer Georg D. A. Petersen, København, som også havde ejet Hannibal Becks gård; i tidligere tid havde den tilhørt købmand Fahnøe. Købmand C. Q. Barfoed overdrog sin part til sin søn, Lauritz Barfoed, som blev leder af firmaet. I 1901 overtog købmand G. V. Larsen A. Detlefsens part, og da Hannibal Beck døde i 1916, overtoges hans part af Laur. Barfoed og G. V. Larsen.

Sammenbygget med pakhuset lå det lille hus, som *billede nr. 109* viser; det var i gamle dage enkebolig for „Folk af bedre stand“ og blev således en tid beboet af byfoged Friis' enke. Hvornår huset er bygget, vides ikke, men Alb.

106 - Parti fra Torvegade.

107 - Politibetjent og postbud fotograferet i Torvegade.

108 - Parti fra Kirkestræde.

109 - Enkebolig for „Folk af bedre Stand“.

Friis var byfoged i Bogense omkring år 1700. Af billedet fremgår det, at fordringerne dengang ikke var store; der fortælles bl. a., at der kun var murstensgulve i huset. Kul- og Trælasthandelen købte i 1904 huset ved en auktion for 1.435 kr. Ejendommen lå bekvemt for Trælasthandelen, hvilket må have været årsag til, at det gamle hus med have kunne indbringe en så forholdsvis høj sum. Selve huset solgtes for 25 kr. til nedrivning. Husets hjørnestolper viste sig at være af eg, hvorfor de blev købt tilbage for 6 kr. og lavet til kontorstole til firmaet.

HAVNEN

Vi er nu nået til havnen, som det gennem tiderne har kostet byen megen møje og besvær at få anlagt. Inden havnen blev bygget, måtte skibene, der skulle losse eller lade, kaste anker et stykke ude og omlade varerne i pramme, der så sejlede dem ind til vogne, der var kørt så langt ud i fladstranden som muligt. I begyndelsen af det 19. århundrede kom arbejdet med anlæggelsen af en havn i gang, og i Literis Mando læser man følgende herom:

„Den 13. Juli og 7. Oktober 1830 haves tvende længere Artikler i Stiftstidende om Bogense Kanal, hvori Æren for samme storartede og fortjenstfulde Anlæg især tillægges Byfoged Hertz og Kjøbmændene Jørgen Fahnøe, Niels Hansen og Lassen, ligesom det ogsaa hedder, at Stiftets Guvernør, Kronprins Kristian, ivrigt interessere sig for Sagen. Ved flere Gange at gaa fra Hus til Hus fik Byfoged, Kancelliraad Hertz samlet 300 Rdl. og Løfte om 50 Dages Kørsel. Med disse ringe Hjælpe midler begyndte han dette store Værk ved den 18. Oktober 1827 at danne en Havnekommission, der foruden ham selv bestod af de ovennævnte Kjøbmænd. Samtidig tegnede flere af Byens Indvaanere sig for 600 Dages frivilligt Arbejde, og nu begyndte Kanalgravningen. Fra den tidligste Morgen til den sildigste Aften var Kommissionens Medlemmer skiftevis tilstede, bleve næsten daglig gjen-nemblødt, stode i Vand til midt paa Benene og maatte dæmme sig frem i Fjellekasser. Et uheldigt Vejrlig det meste af Sommeren gjorde Arbejdet yderst byrdefuldt, idet Søen ofte gjennebrød de opkastede Dæmninger og fyldte det udgravede med Vand. Da Arbejdet, skjønt ufuldendt, havde staaet sig Vinteren over, henvendte Byfogeden sig til Fyens Stifts Kommune-fond og erholdt af samme 200 Rdl. tillaans mod Kausjon for Tilbagebetaling i 4 Aar, og da det derpaa i Sommeren 1829 blev taget i Øjesyn af Guver-nøren, Kronprins Kristian, saavelsom af Generalmajor Klaus Christensen og Kapt. Leth, gjorde de Indstilling om, at der af Rigets Finantser maatte tilstaaes Byen til Værkets Fuldførelse et Laan af 2.000 Rdl., som skulle til-

110 - Købmandsgårdens pakhus på Østre mole.

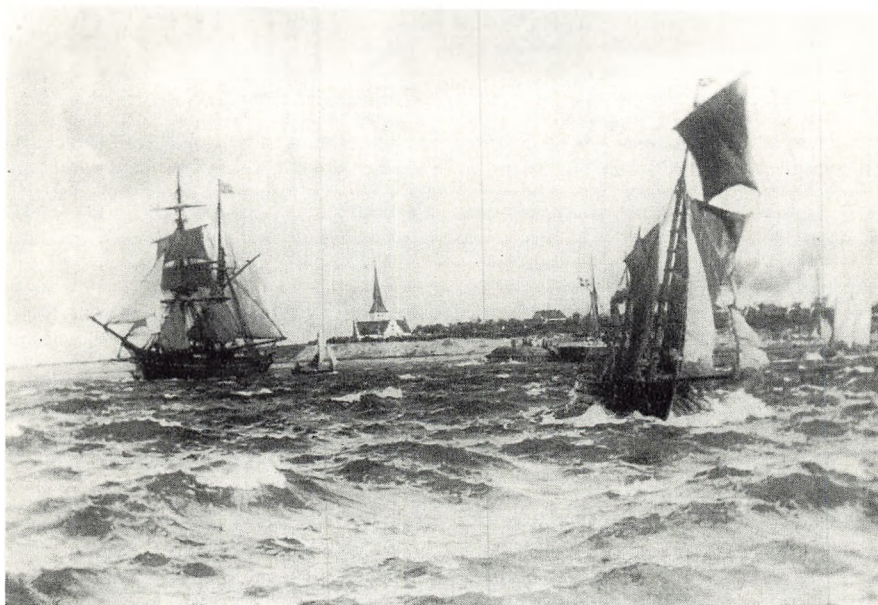
bagebetales i 8 Aar. Paa denne Maade er Arbejdet nu tilendebragt og en Baadekanal af ca. 1300 Fods Længde, 24 Fods Bredde og 10 Fods Dybde med tilhørende Bassin, 120 Fod langt og 60 Fod bredt, fuldført og derved aabnet en forhaabentlig Velstandskilde for Byen, samt en Lettelse af egne og fremmede Handlendes Vare-Ind- og Udskibning og en stor Bekvemmelighed for de Reisende, der maa bidrage til at flere endhidtil vælger Overfarten mellem Fyen og Jylland over Bogense.“

Endvidere læses i Literis Mando, at d. 10. juli 1827 ankom dampskibet „Dania“ første gang til Bogense med 64 passagerer fra København til Bogense, Fredericia og Middelfart. Det var, for så vidt vides, første gang, et dampskib anløb Bogense. Ifølge Fyens Stiftstidende var betalingen dengang for Turen fra Bogense til København 9 rbd. for 1. kahyt og 6 rbd. for 2. kahyt, og for dæksplads betaltes der 3 rbd. Det oplyses også her, at der i foråret 1835 af postvæsenet blev etableret færgeforbindelse mellem Bogense og Klakring med et færgefartøj på 8 læster. Der har senere flere gange været gjort forsøg med en sådan forbindelse, men det har altid vist sig at være urentabelt.

Efter anlæggelsen af havnen, som gennem tiden har gennemgået flere forbedringer, begyndte man at bebygge havnepladsen og molerne. Således blev toldbygningen bygget i 1846, og i 1876 opførte D.F.D.S. et pakhus yderst på østre mole til brug ved dampskibsforbindelsen mellem København-Bogense-Vejle. Som før nævnt startedes i 1883 Bogense Kul- og Trælasthanndel her, og i 1893 anlagde Nordfynske Jernbane et havnespor. I 1896 blev gasværket opført på vestre mole på et areal af 6.000 kvadratalen, og prisen i leje beløb sig

111 - Havnepladsen og Toldboden.

112 - Parti fra Bogense, malet af marinemaleren L. Holst, født i Bogense 1848.

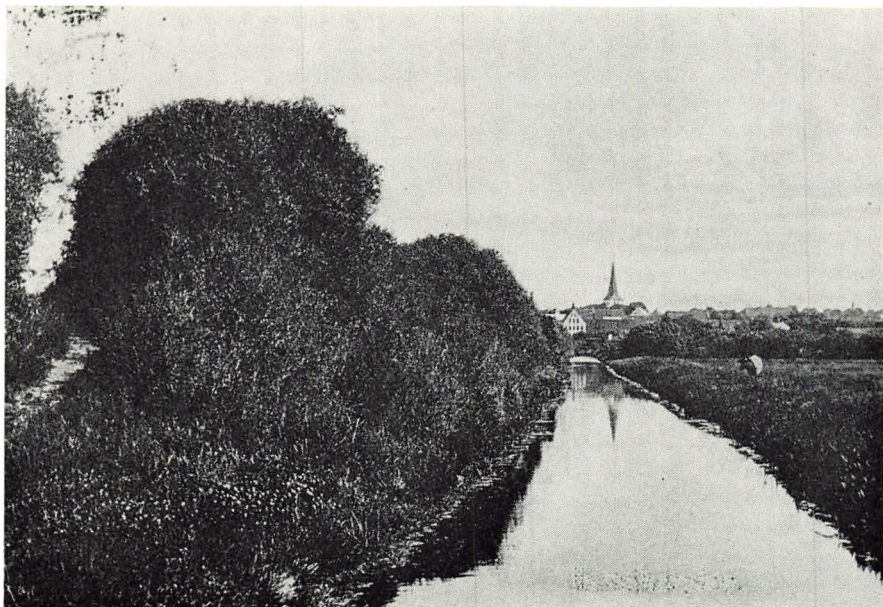
113 - Parti fra Kirkebakken.

til 1 øre pr. kvadratalen. Da købmand G. V. Larsen i 1910 lejede en plads til opførelse af et pakhuis på østre mole — *billede nr. 110* — var prisen 4 øre pr. kvadratalen. På vestre mole ligger elektricitetsværket, som anlagdes i 1912, et kalkværk og et skibsværft. Kalkværket blev oprettet og drevet af købmændene Harald Barfoed og A. Detlefsen og lå ved starten på en mark ved Forstaden, hvor en vej til minde herom er blevet kaldt Kalkværksvej.

På havnen ligger også byens badehuse. Det første badehus siges at have ligget på tøndes ved østre mole, men en kraftig storm rev det løs og førte det bort. Gennem mange år lå badehusene på denne mole; senere flyttedes de til vestre mole, men da skibsværftet skulle udvides, blev de atter flyttet over på deres gamle plads.

Billede nr. 111 viser havnepladsen og toldboden. *Billede nr. 112* er et maleri, der er malet af marinemaler L. Holst; i højre side af billedet ses en af de gamle toldkrydsere, der har splitflaget oppe, og ved det andet fartøj går lods-båden fra. Marinemaler L. Holst, der var søn af malermester N. P. Holst og hustru Sophie Bambine, født Ritz, er født i Bogense i 1848 og død i Bournemouth i 1934.

Når man forlader havnen, kan man enten fra toldboden gå ad den idylliske sti, Kirkebakken (i gamle dage kaldet Alarmbakken, idet der her holdtes vagt i krigsårene 1807-14), hvorfra man har vid udsigt over vandet til Jylland og Æbelø, og hvor man om aftenen kan se den skønneste solnedgang, eller man

114 - Udsigt fra Fogensevejen.

kan gå til den anden side ud ad Fogensevejen langs med hovedkanalen og de inddæmmede strandlodder, der om vinteren var udmærkede til skøjteløbning. *Billederne nr. 113 og 114* er fra Kirkebakken og Fogensevejen.

På hjørnet af havnepladsen og Adelgade ligger der en ejendom — *billede nr. 115* — som omkr. 1850 ejedes af købmand og restauratør Jacob Thiesen, der her drev „Hotel Kattegat“, hvor, som før nævnt, Håndværkerforeningen i starten havde lokaler. Det siges, at man i fugtigt vejr endnu kan skimte navnet „Hotel Kattegat“ over indgangsdøren. Senere blev der garveri her, og det ejedes omkr. 1880 af garver Jul. Emil Blangsted, der senere købte Bogense Hotel. På vejen ad Adelgade mod byen kommer man et lille stykke herfra til en vandgang, der fører ned til bækken, og ud herfor lå i gamle dage byens 3. port, Strandporten. Overfor Trælasten ligger Bogense Jernstøberi og Maskinfabrik. Her boede i begyndelsen af det 19. århundrede købmand Johan P. Brandt, som også nævnes i pastorinde Lucie Fichs breve, idet hun til sin veninde, Elisabeth Balch, skriver således den 17. januar 1840: „*De spørger i Deres sidste Brev om P. Brandt snart skal givtes. Han rullede i dette Øjeblik forbi i Kabriolet med sin unge Kone til Selskab paa Gyldensteen, og ved De vel, hvem samme unge Kone er? Hverken mer eller mindre end Matthia Brännich (Datter af Krigsraad, Toldinspektør og Postmester Brännich i Bogense) med hvem han blev forlovet ifjor i Pintsen og holdt Bryllup nu i October Maaned.*“

115 - Hjørnet af havnepladsen og Adelgade.

Hun er rigtignok 30 Aar yngre end han, og man skulde jo ogsaa mene, der var stor Forskel i Dannelsen, men da han friede, sagde hun straks frivillig Ja til Manges store Forundring, og begge synes endnu hidindtil at være overvættets lykkelige ved Valget, og jeg kan endda heller ikke sige, jeg fandt det saa besynderligt, thi han er jo dog en honet, skikkelig Mand og sidder i ret gode Omstændigheder, foruden det, at han jo var en sand Engel mod sin første Kone, det Skarn! og Matthia var jo hverken smuk eller rig, og havde heller ingen rimelige Udsigter til anden Forsørgelse“.

I 1852 købte B. C. Riber, der var lægesøn fra Nyborg, afdøde købmand Brandts gård og indrettede her et jernstøberi. I 1869 lejede maskinbygger S. Jørgensen fra Skydebjerg virksomheden og købte den i 1871. Han udvidede virksomheden til også at omfatte fabrikation af landbrugsmaskiner. I 1891 solgte S. Jørgensen forretningen til Lauritz Barfoed og Poul Barfoed. Med navnet Bogense Jernstøberi og Maskinfabrik og under Poul Barfoeds ledelse førtes virksomheden videre. I 1915 solgtes den til Poul Barfoeds yngre broder, Erik Barfoed, der virkede her indtil 1957.

Ved at gå tilbage til *billede nr. 10* ser man ejendommen på hjørnet af Adelgade og Jernbanegade; denne ejendom har omkring år 1800 været lejet af købmand Chr. J. Fahnøe og omkring 1850 af brygger og skibsreder Peter Petersen, og herefter har J. Bovinkel & Hansen haft et bogtrykkeri her. I 1870

beboedes den af avlsbruger og vognmand Hans Rasmussen. Gennem mange år er der blevet drevet skibsprovianteringsforretning her, bl. a. af købmændene H. Christiansen, S. Chr. Quist og Sofus Wichmann, som i 1903 solgte ejendommen til Gunnar Lorentzen.

Over for denne ejendom og for enden af Trælasthandelens lagerbygning står nu statuen af „Manneken“, som er blevet skænket byen af konsul Willum Fønss, der var adoptiv søn af slagter Meier Levinsohn. Denne statue blev afsløret og overgivet byen den 20. marts 1934 af giverens datter, baronesse Rosenkrantz.

FREDSKOVEN

Hermed slutter turen gennem Bogense by, men inden man atter begiver sig til banegården, er der nogle spadsereture, man ikke må undlade at foretage. Først går turen ad Gyldensteensvejen over til Stegø mølle, som ses på *billederne 116 og 117*, og derfra går man en smuk tur langs vandet forbi anlægget, kirken og kirkegården, ned ad Kirkebakken, hvor de karakteristiske høje bukketornshække yder læ for de bagved liggende småhaver, forbi toldboden og over til Fogensevejen. Denne vej fører ud til det nu oprettede fugle-reservat, og ad en vej over det inddæmmede areal kommer man ud på Odense landevej. En anden smuk tur, som også bør nævnes, er turen fra Adelgade, langs med bækken til Skovvejen og videre ud til Fredskoven, som hører under Gyldensteen, men som grevskabet velvilligst har stillet til byens rådighed som lystskov. Fredskoven spiller vist ikke i vor rastløse og motoriserede tid den rolle for indbyggerne i Bogense, som den gjorde i gamle dage; byens anlæg har sikkert også været en hård konkurrent for den. Da denne beretning imidlertid vedrører Bogense i gamle dage, er der en del om Fredskoven, som jeg synes også bør nævnes her.

Midt i skoven ligger restauranten „Belvedere“, som blev bygget i 1862, og som man ser på *billede nr. 118*. Her bemærker man musikbalkonen over indgangsdøren samt dansestraden med musiktribunen ved siden af; endvidere ser man på pladsen uden for restauranten de smukke høje bøgetræer, som nu er faldet for øksen. Byens sommerforlystelser var dengang henlagt til Fredskoven, hvor Bogense musikkorps — *billede nr. 119* — spillede hver søndag eftermiddag. Det var dengang også sædvane, at man pinsemorgen tidlig spadserede ud i Fredskoven for at drikke morgenkaffe, og her forestod Bogense musikkorps og Bogense sangforening underholdningen. Bagefter gik man en tur ad velholdte stier rundt i den nysudsprungne skov og frydede sig over skovbunden, som var hvid af anemoner.

Skyttelaugsdagen var en af skovens store dage. Bogense borgerlige skyttelaug

116 - Stegø mølle.

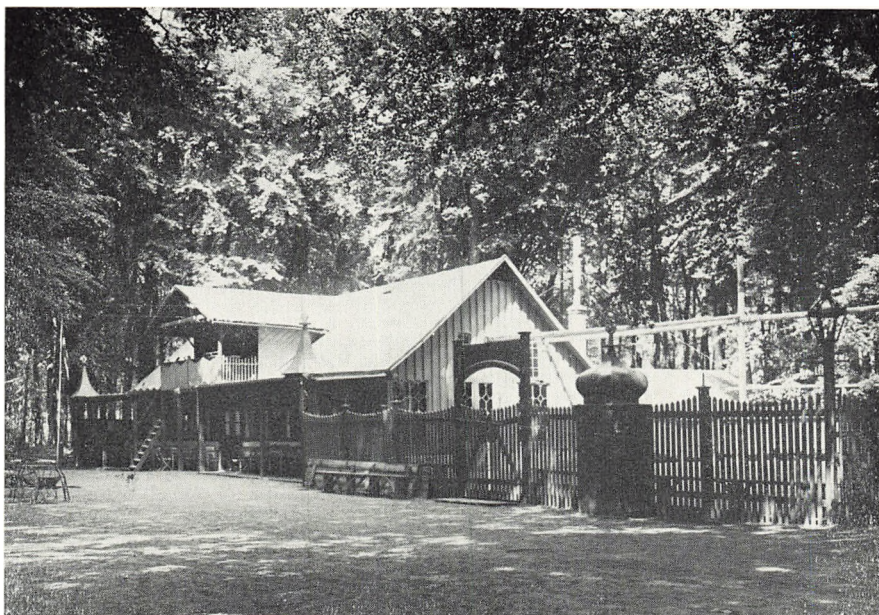
stiftedes i 1853; hvem de egentlige ophavsmænd var, kan ikke siges med bestemthed, men den første direktion bestod af jernstøber Riber, købmand Rosenberg og restauratør Phillipsen. Man valgte midsommerdagen til den årlige præmieskydning, og denne og de dermed følgende festligheder henlagdes til Fredskoven. Endnu foregår arrangementet på skyttelaugsdagen til dels efter de gamle traditioner. En fravigelse er dog sket, idet det i § 12 hedder: Der må ingen dans finde sted skyttelaugsdagen i skoven, hvorimod direktionen stiller sig i spidsen for et arrangement til dans for selskabets medlemmer med deres familie den påfølgende aften“ — den sidste del af paragraffen overholdes ikke mere, idet man har sløjftet skyttelaugsballet — hvorfor ved jeg ikke; jeg mindes dog denne aften som værende meget fornøjelig. Ballet åbnedes af skyttekongen, og den første del af aftenen stod i børnenes tegn og sluttedes med, at der ved lange borde uden for restauranten serveredes punch(!) og kager. Det var i ethvert tilfælde en skuffelse, hvis man om eftermiddagen hørte „trommen gå“ for at publicere, at skyttelaugsballet på grund af vejrforholdene blev udsat, jfr. i forbindelse med trommen den senere anførte annonce i *Bogens Avis* fra 1891 om den tids meddelelsesmiddel. Ja, der er sik-

117 - Ved Stegø mølle.

kert mange gamle bogensere, som med glæde tænker tilbage på de fornøjelige og hyggelige sommerballer i Fredskoven. Hjemturen herfra kunne godt være lidt vanskelig, da vejen ikke var oplyst, men måske foretrak man at lade dansen gå, til det begyndte at lysne.

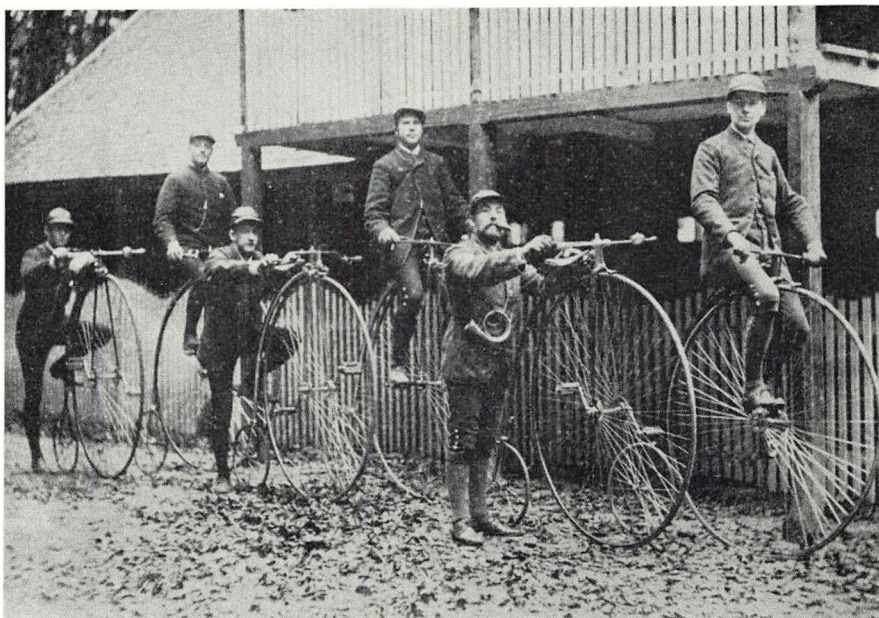
Dengang vakte det også glæde, når vi fik at vide, at aftensmæden skulle nydes i skoven; så blev madkurven pakket, og i charabancen kørte vi derud og fik dækket op på „Hesteskobordet“, som stod lidt fra restauranten, i nærheden af kørevejen. Et lille stykke herfra lå „Ribers høj“, hvorfra man havde en smuk udsigt ud over markerne. Jernstøber Riber havde i sin tid en mark her, så det er jo muligvis nok ham, der har fået den lille udsigtshøj anlagt, hvorfra han har kunnet sidde og glæde sig over sin ager. Nu frembyder højen et sørgeligt syn!

118 - Restauranten „Belvedere“ i Fredskoven, bygget 1862.

119 - Bogense musikkorps underholder i Fredskoven.

120 - Fra cyklernes barndom (Fredskoven 1885).

En cykletur en sommermorgen rundt i Fredskoven, ud over Fælleden og over til Stegø mølle er en tur, som jeg altid tænker tilbage på med glæde.

Billede nr. 120 viser, at man allerede i cyklernes barndom yndede denne sport; billedet er taget i 1885 i Fredskoven udfor „Belvedere“, og personerne er: stående forrest fra venstre til højre — Wilh. Madsen, kommis hos Harald Barfoed, senere købmand i Horsens — Johan G. Wermuth, købmand i Bogense — Chr. Ludvigsen, købmand i Bogense, senere Svendborg; siddende på cyklerne — Andreas Jensen, søn af købmand Chr. E. Jensen, senere politimester i Vordingborg under navnet Blittger — Preben Barfoed, kommis hos A. Detlefsen — Edsberg, kontorist på Bogense Kul- og Trælasthandel. De tre herrer på mere moderne cykler på *billede nr. 121* er købmand H. Christiansen, manufakturhandler Chr. A. Sevel og sagfører M. P. Theill.

På *billede nr. 122* ser man nogle af byens borgere grupperet om to grise. Af følgende beretning erfarer man, hvor hyggeligt og fornøjeligt man kunne have det i den lille by.

På den ordinære generalforsamling i Bogense håndværkerforening i januar 1887 blev det besluttet, at foreningen skulle købe to pattegrise og opdrætte dem og dernæst slagte og fortære dyrene ved et pøsegilde samme års efterår ude i Fredskoven. Svinenes fodervært blev restauratør Philipsen, Torvet, i hvis gård dette billede er taget. Købmand Laur. Barfoed var udvalgets sekretær og

121 - Købmand Christiansen, manufakturhandler Sevel og sagfører Theill på motionstur!

førte en overordentlig morsom protokol over svinenes liv og ievned lige fra den dag, de blev købt, til de blev slagtet.

Forehavendet lykkedes over al forventning, og pøsegildet varede i to dage for yngre og ældre, og det hele forløb på en morsom og fornøjelig måde.

På billedet ser man det nedsatte udvalg og grisene, dagen før disse skulle slages. I bageste række fra venstre mod højre ses købmand Johs. Steffens, købmand Arthur Storch, glarmester H. Schmidt, snedker Carl Rasmussen,

122 - Medlemmer af Bogense Håndværkerforening glæder sig til det forestående polsegilde (1887)!

tømrer Jørgen Petersen og købmand C. Gatzwiller. I forreste række købmand Laur. Barfoed, restauratør E. Philipsen, skomager L. Larsen, barber C. Hansen og købmand J. Hendriksen.

BYBÆKKEN

I en beretning om Bogense må bybækken ikke forglemmes, da den på sin vej gennem byen skaber kønne partier, og af det følgende ser man også, at den i gamle dage har været til nytte for byen.

I en historisk-topografisk beskrivelse af Nordvestfyn fortælles der, at der i en sognebeskrivelse fra 1755 skrives således: *Bogense Bæk har sit Udspring fra en Sundhedskilde paa Reveldrup Mark. Ved Vandet af denne Kilde gaar tvende Møller, Over- og Nedermølle kaldet, begge under Harritslevgaard beliggende. Dernæst er den indledet forbi Fredskoven, igennem Bogense By og er en af Bogenses største Herligheder. Imidlertid er det sandt, at en vis Herre, som har rejst Landet igennem og ved dertil indrettet Machine har søgt og afvejet Vandets Tyngsel og ingensteds har befundet det lettere end det Vand, som igennem Bogense By er rindende, hvilket tilkendegiver, at Vandet er af en ren Art uden Salpeter og Svovl og andre Mineralier.*“

I G. L. Wad's bog „Fra Fyens Fortid“ fortælles om byfoged Niels Thygesen Bangs Indberetning af 18. juli 1789 til stiftsamtmænd, kammerherre Frederik Buchwald, hvor det bl. a. hedder: *„En rindende Bæk løber igennem Indvaanernes Gaarde eller Haver paa den ene Side af Byen, hvoraf Enhver henter Vand til Mad; i de andre Gaarde ere næsten Brønder, men publique Poster paa Torvet med Kar under er her ei. Her har tilforn været adskillige Vandgange ned til denne Bæk, som er blevene tillugte og Nøglerne om Natten bragt til Tolderen, af hvad Aarsag ved jeg ei; samme synes mig ikke at være Rett, thi stoer Ulykke kunde existere om Nattetieder, inden først Nøglen og siden Vand blev hendt; skal den endelig være tilspærret, hvad jeg anser for ufornoden, burde dog i den mindste ved Brandinspecteuren, mig og i Sprøjtehuset hænge en Nøgle dertil*“.

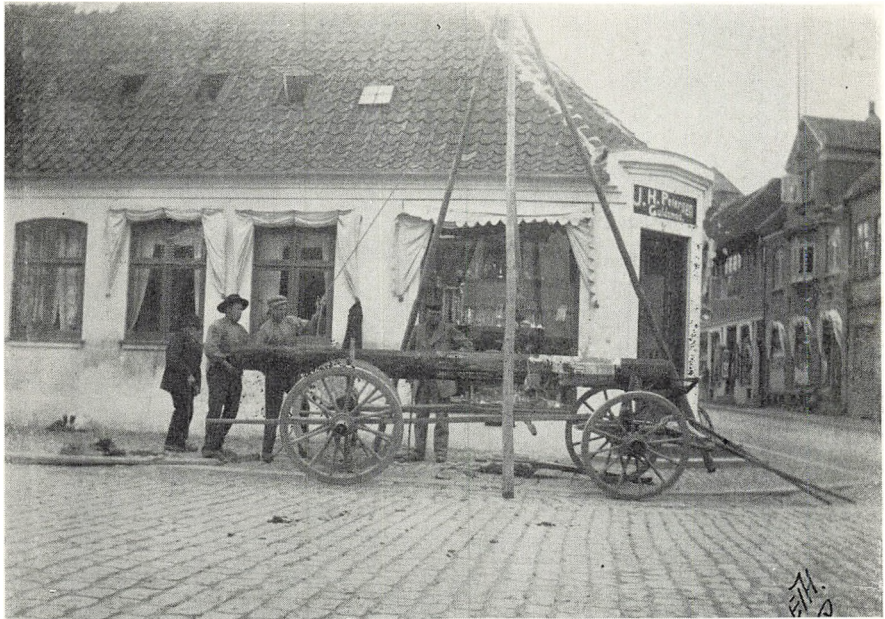
Billede nr. 123 viser en af disse karakteristiske vandsgange.

Hvor Mejerivejen drejer af fra Skovvejen, var der indrettet et særligt pumpeanlæg, og hertil kørte vogne med vandtønder for at få disse fyldt. Ved

123 - En af de smalle passager fra Adelgade og ned til bybækken, de såkaldte vandsgange.

ildebrande og sprøjteprøver blev der udbetalt en dusør til den vandvogn, der nåede først frem. Da vandforsyningen fra bækken efterhånden blev upraktisk og besværlig, blev der opsat træpumper forskellige steder i byen, den første som før nævnt på torvet, senere to i Adelgade og en i Sct. Annagade; disse pumper gjorde samtidig nytte som plakatsøjler. Ved oprettelse af vandværket i 1910 forsvandt pumperne ud af bybilledet. På *billede nr. 124* ser man den sidste pumpe, der stod ved hjørnet af Adelgade og Østergade, blive kørt bort. At bækken og vandsgangene imidlertid ikke helt har mistet deres berettigelse viste sig for nogle år siden, hvor der en meget tør sommer udbrød brand i en ejendom ved Adelgade; da vandforsyningen glippede, førte man brandslanger gennem en af vandsgangene ned til bækken og klarede på denne måde en pre-

124 - Byens sidste vandpumpe fjernes efter vandværkets oprettelse i 1910.

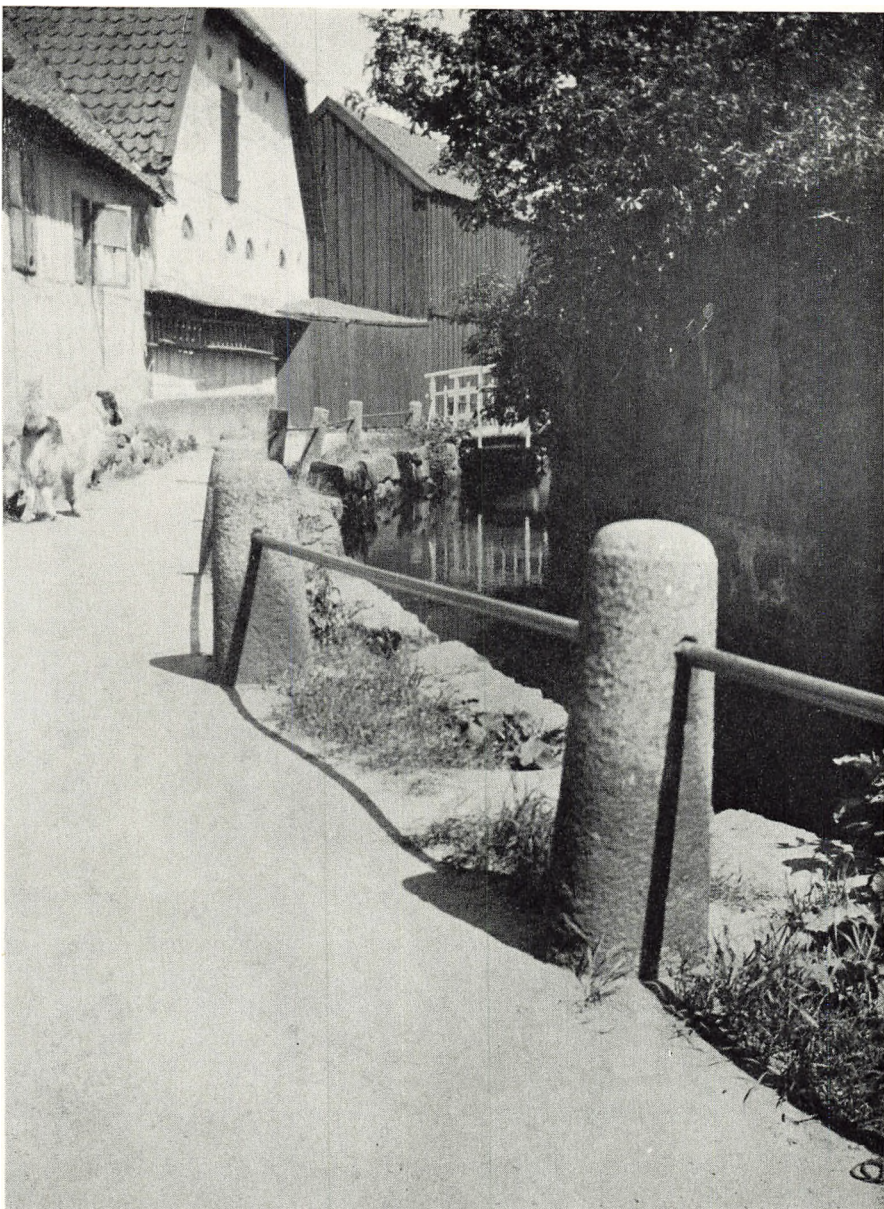

125 - Bækken langs Skovvejen.

126 - Bækken langs Skovvejen.

kær situation. *Billederne nr. 125 og 126* viser bækken på dens vej ind til byen langs med Skovvejen; på det ene billede liver et svanepar op i sceneriet. På *billede nr. 127* ser man bækken og den lille idylliske vej fra Skovvejen til Adelgade; herfra løber bækken under Adelgade og videre gennem haverne, der hører til ejendommene i Adelgade. *Billede nr. 128* er fra hotellets have. Sluttelig løber den under Jernbanegade, og på *billederne nr. 129 og 130* ser man gangstien, der fører ned til havnen, og på højre hånd bækken, hvorover der er lagt små broer fra haverne, der støder ud hertil. Det ene billede er fra den lille sluse ved jernstøberiet, og helt til venstre i billedet skimter man en firkantet sten, som i gamle dage blev benyttet, når folk skyllede tøj i bækken.

127 - Lækken langs den lille idylliske vej fra Skovvejen til Adelgade.

128 - Bækken i hotellets have.

129 - Bækken langs gangstien, der fører ned til havnen.

Billedet, der slutter denne billedsamling, er Bogenses smukke byvåben, som har stor lighed med Paris' byvåben, hvorpå der står „Fluctuat, nec mergitur“ — „Den gynger, men synker ikke“. En forfatter skriver om Bogense, at den er drevet ind i smult vand, og at det vil blive stadig vanskeligere at drive den ud i åbent hav. I relation til ovenstående sentens er det mit håb for Bogense, at den stadig må sejle fremad på det svagt gyngende hav i stedet for at arbejde sig ud på det åbne hav — og synke!

130 - Bækken langs gangstien, der fører ned til havnen.

Et vers, som købmand Lauritz Barfoed engang har skrevet, synes jeg passer så udmærket som slutning på denne beretning om Bogense:

*Naar langt man har fjernet sig fra Barndommens Tid,
Og Manddomstiden fordrer sit Arbejd og sin Flid,
Da gjør det godt at løfte lidt af Fortidens Slør,
Og kigge ind i Stuen bagved Mindernes Dør.*

UDPLUK FRA »BOGENSE AVIS«

Ved gennemlæsning af „Bogense Avis“ fra gamle dage har jeg fundet forskelligt, som sikkert også kan have interesse.

Angående badehuset:

1/6-1859. Badehuset her ved Byen er nu udlagt paa Strømmen og til daglig Afbenyttelse saaledes: for Damer hver Søndag, Mandag, Onsdag og Fredag Formiddag samt Tirsdag, Torsdag og Løverdags Eftermiddag, og den øvrige Tid for Herrer. Billetter faas hos Kjøbmand M. J. Rosenberg og i Havnecontoiret.

24/7-1865. I Damernes Badetid vajer fra Badehuset et blaat flag, i Herrernes Badetid et rødt og hvidt Flag.

31/7-1865. Badehuset paa vestre Havnemole er nu færdigt og kan fra idag tages i Brug. Billetter til samme kunne ligeledes erholdes hos Madam Jørgensen i Ribers Gaard. En Færge gaar daglig tvers over Kanalen. Færgespenge 2 Skilling pr. Person. Det er udelukkende for Herrer.

Lørdag den 10/7-1869. Rolig, Hector, ikke for slem! Hunde maa dog ikke medtages i Badehuset, men bid alligevel Rasmus Maare lidt i Benet, han skulde efter Akkord have begyndt paa Badehusets Opstilling i Onsdags.

sign. Riber.

Angående Badeanstalten paa Sygehuset:

1883. Varme Bade kunne hver Dag erholdes, naar der forud skeer Anmeldelse hos Sygehusets Opvarningskone. Billetter erholdes paa Apoteket. — For Sygehusets Patienter er der særskilte Badekar.

Angående Forlystelser:

1870. Paa Strandlodderne musicerede Bogense Musikkorps. Skøjtebanen var oplyst med Tjæreblus. 500 skjøteløbende — baade Gamle og Unge.

Apropos skjøteløbning — i 1883 fandtes følgende annonce i Bogense Avis:

Paa min Fiskepark vil jeg ikke vide af Skjøteløbning, hverken af Børn eller Voksne. Det bedes bemærket, at i Overtrædelsestilfælde vil jeg overfor Børn

gjøre Anvendelse af den hurtige Retsforfølgning, og Voksne ville på almindelig Vis blive straffet efter Loven. sign. Jørgensen.

1883 averteredes der med „Dands paa Markedsdagen hos Bager Bonnén“. — Dansesalen blev nogen tid senere ødelagt, idet loftet styrtede ned. Loftet over Dansesalen var nemlig udlejet til en nærboende Købmand, som her opmagasinerede Korn.

1888. Ved Regeringsjubilæet var der Fest på Bogense Gæstgivergaard. 1 Ret varm Mad samt koldt Bord, Kager og ½ Fl. Vin samt Adgang til Ballet kostede 3 Kr.

28/7-1891. Skovforeningen afholder den 30. ds. Dans i Skoven fra Kl. 9—12. Naar ugunstigt Vejr indtræffer, ville Sammenkomsterne blive aflyst ved Heising af et Flag paa Kjøbmand Kaalunds Tag Kl. 7 Aften.

13/6-1898. De ærede Damer og Herrer, som ønsker at lære de 4 nye Dandse og Francaise, bedes at møde paa Raadhussalen førstkommande Fredag Aften Kl. 9. Olavia Petersen.

Diverse Annoncer:

29/1-1861. Den, som forrige Nat gjorde sig til absolut Ejer af 4 Brædder i min Baggaard, anmodes om næste Nat at afhente en Pakke Søm med hvad han maatte anse nødvendigt til den hensigtsmæssigste Anvendelse.

R. I. Rosenberg.

26/2-1861. Paa Jernstøberiet i Bogense udføres efter Bestilling smukke Gravkors og Gittere. Gravkors, malede og forgyldte med og uden Fod fra 6 til 25 Rdl., Gravgelændere fra 15 Mk. til højere Priser pr. Alen.

P. C. Riber.

1869. En Kokkepige lønnes med 22 Rdl. halvaarligt.

En Skriver paa By- og Herredskontoret lønnes med 200 Rdl. aarligt.

2/2-1880. Vedkommende anmodes bønligst om at lade Isen ophugge, som har dannet sig omkring Vandposten ved Industrimagasinet.

Paa egne og Kollegers vegne
en gammel Vognmandshest.

2/7-1894. Den, som i den senere tid har funden paa at plukke mine modne Jordbær, og som gaar og træder de umodne itu, advares herved imod oftere at drive denne Sport, da der nu er truffet saadanne Foranstaltninger, at Vedkommende straks vil blive snuppet paa fersk Gerning.

Lauritz Barfoed.

16/5-1903. Ved Løsøreauktionen i Bogense Præstegaard i Dag solgtes bl. a. en stor gammel Kane til en Slagter i Harritslev for 10 Kr. Slagteren solgte Kanen til en Købmand i Bogense for 2 Øre pr. Pund, og Købmanden solgte den til en Gaardejer i Veflinge for 3 Øre pr. Pund.

1905. I Bogense Avis var følgende Regnskab opført vedrørende en Lærerindes
aarlige Løn ved Bogense private Realskole.

Indtægter:

Løn 580,00 Kr.

Udgifter:

Betaling af Logi 120,00

Betaling af Kost 442,00 562,00 Kr.

(8,50 Kr. pr. Uge) Rest 18,00 Kr.

Fra et Byraadsmøde:

21/4-1877. Der fremlagdes et Cirkulære fra Justitsministeriet af 22. Marts 1877
om Ordningen af Tilsynet med løsagtige Fruentimmere. Byraadet fandt det
unødvendigt, at der for Bogense Kjøbstad gaves noget Regulativ for løsagtige
Fruentimmere, da saadanne ikke fandtes her i Byen.

